

Regeringens skrivelse

1998/99:61

Framtid med Asien. En svensk Asienstrategi inför 2000-talet.

Skr.
1998/99:61

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 4 mars 1999.

Göran Persson
Anna Lindh
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen presenterar i denna skrivelse en svensk Asienstrategi inför 2000-talet. Utgångspunkten är Sveriges intressen och ansvarstaganden som de kommer till uttryck i vårt internationella agerande, önskan att främja vår välfärd genom sysselsättning och tillväxt samt de asiatiska ländernas egna mål och behov. Målsättningen är att skapa varaktiga, fördjupade och ömsesidiga förbindelser.

Skrivelsen redovisar regeringens Asienpolitik inom ett antal viktiga områden som demokrati och mänskliga rättigheter, handel och direktinvesteringar, utvecklingssamarbete, miljö, forskning och utbildning, folkrörelser och gränsöverskridande nätverk samt kultur, information och Sverigefrämjande. Olika handlingsmöjligheter presenteras - på multilateral nivå, EU-nivå och bilateral nivå.

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Förarbete för en svensk Asienstrategi	3
1.2	Framtid med Asien. En svensk Asienstrategi inför 2000-talet	3
1.3	Asiennätverk	4
2	Sammanfattning	4
2.1	Att bygga ömsesidiga och hållbara relationer	4
2.2	Utgångspunkter för en svensk Asienstrategi	6
2.3	Sverige och Asien i det internationella förändringsarbetet	7
2.4	Huvudelement i strategin	7
2.5	Handlingsutrymme bilateralt, inom EU och multilateralt	9
2.6	Fördjupade bilaterala relationer	9
2.7	Landvisa strategier	12
3	Perspektiv på Asien	12
3.1	Europa och Asien - återvunnen jämbördighet	12
3.2	Asien i den internationella ekonomin	12
3.3	Fattigdom och maktlöshet	19
3.4	Miljö och naturresurser	23
3.5	Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet	26
3.6	Säkerhet och integration	33
3.7	Komplexitet och mångfald	37
4	Asien år 2010	38
4.1	Globaliseringens krafter och det internationella samfundet	38
4.2	En möjlig utveckling	41
4.3	Asiens växande roll	45
4.4	De goda vägvalen	46
5	En svensk Asienstrategi inför 2000-talet	46
5.1	Asien i Sveriges relationer med omvärlden	46
5.2	Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet	57
5.3	Handel och direktinvesteringar - en dynamisk faktor	60
5.4	Fattigdomsbekämpning och ömsesidighet - utvecklingssamarbetets framtida roll i Asien	74
5.5	Miljö - ödesfråga	82
5.6	Forskning och högre utbildning	86
5.7	Folkrörelser och gränsöverskridande nätverk	96
5.8	Kultursamarbete, informationsverksamhet och Sverigefrämjande	101
6	Sveriges bilaterala relationer med länder och ekonomier i Asien	105
6.1	En historisk återblick	105
6.2	Östasien	108
6.3	Sydöstasien	118
6.4	Sydasien	129

1 Inledning

1.1 Förarbete för en svensk Asienstrategi

Regeringen tillsatte våren 1997 en arbetsgrupp med uppgift att lämna förslag till en strategi för att "intensifiera Sveriges relationer med Asien".

Målsättningen med arbetet var att "med perspektiv på år 2010, ge en insiktsfull och nyanserad bild av Asien och konsekvenserna av regionens omvandling". Förslag skulle utarbetas till en integrerad svensk strategi gentemot länderna i Asien för politiska relationer, säkerhetspolitik, handel, ekonomiskt samarbete, utvecklingssamarbete, miljösamarbete, besöksutbyte, forskning, information och kultur. Studien skulle omfatta de asiatiska länderna från Pakistan och österut, dvs. Sydasien, Sydostasien och Östasien. Projektledare var ambassadör Börje Ljunggren och sakkunnig fil.dr Lisbeth Hellvin. Till arbetsgruppen knöts en referensgrupp med representanter från näringslivet, fackföreningsrörelsen, enskilda organisationer, forskarvärlden, Utrikesdepartementet, Sida, Kommerskollegium och Exportkreditnämnden samt, som ordföranden, statssekreterarna Mats Karlsson och Yvonne Gustafsson.

Uppdraget gavs stor bredd med fokus på fem huvudteman:

- % Asien i den internationella ekonomin,
- % fattigdom och livskvalitet,
- % miljö och hållbart utnyttjande av naturresurser,
- % demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet,
- % den asiatiska säkerhetssituationen.

Arbetsgruppen fick resurser för att lägga ut uppdrag på bakgrundsstudier och för att hålla hearings. Studierna publicerades i två volymer, som behandlar Sveriges relationer med länderna i Asien respektive utvecklingen i Asien (Sverige i Asien Ds 1998:33 och Asiatiska vägval Ds 1998:34).

Arbetsgruppen redovisade uppdraget den 30 november 1998 i rapporten Framtid med Asien. Förslag till en svensk Asienstrategi. (Ds 1998:61). Rapporten har remitterats. De femtiotal remissvar som kommit in är överlag mycket positiva till

rapporten. Remissvaren finns tillgängliga i form av en sammanställning, som kan erhållas genom Utrikes-departementets enhet för Asien och Oceanien.

Analysen och förslaget i rapporten ligger till grund för denna skrivelse om Asien och Sveriges relationer med regionen.

1.2 Framtid med Asien. En svensk Asienstrategi inför 2000-talet

Regeringen redogör i skrivelsen för hur Sveriges relationer med länderna och ekonomierna i Asien kan breddas och fördjupas. I två inledande kapitel (3 och 4) analyseras kortfattat utvecklingen i Asien med utblick mot år 2010. I kapitel 5 presenteras en svensk Asienstrategi inför 2000-talet med tyngdpunkt på åtta centrala områden:

- % demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet,
- % handel och direktinvesteringar,
- % fattigdomsbekämpning och fördjupade relationer genom utvecklingssamarbete,
- % miljö,
- % forskning och utbildning,
- % folkrörelser och gränsöverskridande nätverk,
- % kultur,
- % informationsverksamhet och Sverigefrämjande.

Huvudsyftet med skrivelsen är att ange en färdriktning. Genomförandet kommer att konkretiseras ytterligare i en handlingsplan.

En strategi måste utvecklas på flera nivåer, såväl i förhållande till Asien som helhet och dess huvudregioner som i förhållande till varje enskilt land. Asienstrategier som tagits fram av andra länder vittnar om riskerna med generella strategier som omfattar hela Asien. Naturligt i arbetet med en svensk Asienstrategi har varit att som viktiga element utforma strategier för de enskilda länderna. Hur kan de ofta redan omfattande bilaterala relationerna utvecklas? Föreliggande Asienstrategi innehåller följaktligen både generella inslag och landspecifika strategier i vilka såväl politiska och andra förhållanden av betydelse som möjligheterna att fördjupa relationerna på olika områden behandlas. Förutsättningarna växlar kraftigt från land till land. Sverige kan inte prioritera allt i alla länder i Asien. I inget fall torde dock relationen till ett enskilt land helt sakna

långsiktiga utvecklingsmöjligheter. De landspecifika strategierna återfinns i kapitel 6.

1.3 Asiennätverk

I samband med förarbetet för en svensk Asienstrategi har den stora referensgruppen spelat en central roll som idégivare och dialogpartner. Genom detta arbetssätt har nära relationer utvecklats mellan regeringskansliet, och då i synnerhet Utrikesdepartementets enhet för Asien och Oceanien, och ett brett spektrum av Asienkunnande. Ett nätverk har byggts för strategiskt orienterad omvärldsanalys som kommer att vårdas och utvecklas. Goda möjligheter har skapats för att i framtiden vidareutveckla det arbete som därmed påbörjats.

2 Sammanfattning

2.1 Att bygga ömsesidiga och hållbara relationer

Världens utveckling under det kommande seklet är nära förbunden med utvecklingen i Asien. Det gäller grundläggande internationella förhållanden som fred och säkerhet, klimatet på jorden, demokrati och respekten för mänskliga rättigheter, ekonomisk och social utveckling och stabiliteten i världsekonomin. Det gäller också våra möjligheter att gemensamt bekämpa narkotikahandel och terrorism och våra möjligheter att tillsammans, genom FN och andra multilaterala institutioner, hantera gemensamma utmaningar i syfte att åstadkomma globalt hållbar utveckling. Allt detta är centrala frågor för Sverige och för förutsättningarna att utveckla vår välfärd. Utan ökad asiatisk medverkan kan de inte lösas. Det är tillsammans med länderna i Asien som världen kan göras säkrare och bättre.

Till för inte så länge sedan betraktade Europa denna del av världen med en kolonialhistoriskt präglad referensram, som är oförenlig med dagens verklighet och de asiatiska ländernas syn på sig själva och sin roll i en framtida värld. Under efterkrigstiden har också detta synsätt successivt ändrats. Relationerna mellan Europa och Asien håller efter en drygt två hundra år lång parentes på att återfå den mera jämbördiga karaktär som bestod före den europeiska expansionens tidevarv. Ett nytt synsätt är en förutsättning för att ett genuint närmande skall kunna ske mellan ett

Asien stannat i snabb förändring och ett Europa med långt mindre utvecklade relationer till Asien än vad framtiden kräver.

Ytterst är det en fråga om vår föreställningsvärld och vår upplevelseförmåga. Det gäller att se länderna i Asien och deras kulturer på ett nytt sätt, se Asien på ett annat sätt än det som hittills ofta präglats och präglar våra föreställningar, se Asien med dess vitt skilda länder och folk som det ser ut i dag, se kraften i förändringarna i riktning mot större variation, mångfald, se vad som åstadkommit, se med ökad empati på dagens kris och se utvecklingspotentialen bortom krisen.

Asien har under de senaste decennierna utvecklats dramatiskt. Fattigdomen har minskat på ett sätt som saknar motstycke. Tre fjärdedelar av världens fattiga, de som lever på under en dollar om dagen, finns dock fortfarande i Asien. Skillnaderna inom Asien - mellan t. ex. Japan och Bangladesh - är större än inom någon annan världsdel. Varje försök att beskriva det typiskt asiatiska resulterar följaktligen i en schablon. Variationerna är väsentligt större än inom Europa, och så är de förändringar som länderna genomgår. Detta bör vara utgångspunkten för varje närmande.

Vad betyder då Asienkrisen? Krisen är till sin karaktär inte unikt "asiatisk" och det kan inte heller lösningarna vara. Enskilda länder har inte utvecklat de institutioner - i form av öppenhet, rollfördelning mellan stat och näringsliv, fungerande lagstiftning, bankväsende, sociala skyddsnet - som krävs för att tillvarata globaliseringens stora möjligheter och hantera dess betydande risker.

Det finns klara likheter mellan vår svenska finanskris 1992-93 och de problem som de värst drabbade länderna i Asien står inför. Problemen i Asien är emellertid väsentligt mera djupliggande, men på intet sätt specifikt "asiatiska". Länder världen över står i olika omfattningar inför problem av det slag som länderna i Asien nu genomlever. Därigenom finns en grundval för en fördjupad dialog om utvecklingens och välfärdens förutsättningar. Krisen har skapat en ny insikt om den sårbarhet som följer av beroendet av kortfristigt internationellt kapital. Vad viktigare är, krisen har på ett dramatiskt sätt visat hur ett lands långsiktiga stabilitet är intimt beroende av dess

institutionella tillstånd - dess bankväsende, dess
rättsväsende, dess förmåga att genom insyn och
lagar bekämpa korruption, dess
utbildningsväsende, dess forsknings- och
utvecklingskapacitet, dess fackföreningsrörelse,
dess respekt för grundläggande fri- och rättigheter.
Nya krav ställs på utvecklingen av såväl de
nationella systemen som det internationella
systemet - på bankinspektion och öppenhet i det
enskilda landet och på spekulationsdämpande
reformer på det globala planet. Ytterst är det en
fråga om att internationellt och nationellt bygga
öppna, demokratiskt legitima och effektiva
institutioner. Den rådande krisens positiva sida
ligger i de möjligheter den skapat för en ny
internationell intressegemenskap på grundval av
en sådan institutionellt orienterad dagordning.
Intresset i Asien för dessa frågor är stort. Sverige
kan spela en brobyggande roll.
Det ligger i hög grad i vårt intresse att vi som
nation i en alltmer integrerad värld aktivt söker
bredda och fördjupa våra kontakter med länderna i
Asien och människorna där. Det är av strategisk
betydelse för såväl den globala utvecklingen som
för tillväxten och sysselsättningen i vårt land.
Sverige bör på grundval av de relationer som
under efterkrigstiden byggts upp med länderna i
Asien utveckla väsentligt mer mångfasetterade
förbindelser än de som finns idag. Basen för en
svensk Asienstrategi är Asiens fortsatt växande
ekonomiska roll i en alltmer integrerad, ömsesidigt
beroende värld. Långsiktigt förblir handel och
investeringar starkt dynamiska faktorer i våra
relationer. De ekonomiska relationerna bör
samtidigt ses som en komponent av något
väsentligt större.
Målet bör vara att på grundval av växande
ömsesidigt beroende och växande ömsesidiga
intressen utveckla och fördjupa relationerna inte
bara med stat och näringsliv i respektive land utan
också med dess samhällen och kulturer, att se
länderna i all deras komplexitet och att göra vårt
 eget land och det svenska samhället bättre känt i
länderna i Asien. Förutsättningarna varierar starkt
från land till land.
En väv av relationer bör utvecklas med ökad bredd
och djup. Detta kan bara uppnås genom ett
utvidgat långsiktigt besöksutbyte, växande handel

och direktinvesteringar, utvecklingssamarbete, ett nätverk av folkrörelsekontakter, forsknings- och utbildningssamarbete, kulturutbyte och turism. Utbildningsväsende, forskarvärld, kultur- och näringsliv, fackföreningsrörelse samt folkrörelser har nyckelroller i utvecklingen av sådana fördjupade relationer.

2.2 Utgångspunkter för en svensk Asienstrategi

Utgångspunkter för en svensk Asienstrategi är Sveriges intressen och ansvarstaganden som de kommer till uttryck i vårt internationella agerande. Grundelement i detta är:

- att främja utveckling mot demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter samt jämställdhet mellan kvinnor och män,
- att verka för fred och säkerhet genom utveckling av de internationella instrumenten för att förebygga och hantera konflikter och för nedrustning,
- att verka för ökad tillämpning och utveckling av det internationella normsystemet och de organisationer som bär upp systemet,
- att verka för ekonomisk utveckling genom frihandel genom att medverka till att stärka det multilaterala regelverket för handel och investeringar inom ramen för världshandelsorganisationen WTO och stödja vidgat medlemskap i denna, och genom fortsatt aktiv dialog med de asiatiska länderna, t. ex. inom ramen för ASEM (Asia-Europe Meeting),
- att verka för att höja de fattiga folkens levnadsnivå genom att bidra till att lösa utvecklingsproblem som orsakar eller orsakas av fattigdom och flyktingssituationer som föranletts av konflikter,
- att främja framväxten av öppna och effektiva institutioner och livskraftiga civila samhällen,
- att verka för förbättrad miljö och naturresurshushållning.

Utifrån såväl dessa övergripande mål för samhällsutveckling som utifrån målet att främja vår välfärd genom sysselsättning och tillväxt ligger det i hög grad i Sveriges intresse att på jämbördiga grundvalar utveckla ömsesidiga och fördjupade relationer med Asien.

2.3 Sverige och Asien i det internationella förändringsarbetet

Den snabba globaliseringen har medfört att behovet av internationell samverkan som engagerar länderna i Asien på ett nytt sätt har ökat dramatiskt inom alla dessa områden. Den globala säkerheten, världsekonomins utveckling, den globala miljön, fattigdomen i världen och respekten för mänskliga rättigheter beror i hög grad på utvecklingen i Asien. Flera områden har på kort tid fått en ny angelägenhetsgrad. Det gäller HIV/aids, internationell terrorism, barnarbete, sexuellt utnyttjande av barn och kvinnohandel. Till de frågor som i en mer globaliserad värld kommer att kräva större uppmärksamhet hör också frågan om migration. I alla dessa frågor krävs en aktiv medverkan från viktiga asiatiska länders sida för att få till stånd internationella motåtgärder. Narkotikahandeln är ett område inom vilket några länder i Asien svarar för stora delar av världens samlade utbud, medan andra utnyttjas för transitering. Utan förändringar i dessa länder kan bekämpningen inte bli framgångsrik. På flera av dessa områden kan och bör Sverige spela en aktiv roll, som initiativtagare, pådrivare och förmedlare, och därmed bidra till att länderna i Asien ges en större delaktighet i utformningen av det gemensamma internationella systemet. Det ligger i hög grad i Sveriges intresse att så sker.

2.4 Huvudelement i strategin

Strategins huvudelement är:

- Fortsatta ansträngningar för att främja demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet mellan kvinnor och män och barnens rättigheter.
- Fortsatta ansträngningar för att främja framväxten av öppna och effektiva institutioner och civila samhällen.
- Fortsatta ansträngningar för att främja fred och säkerhet genom insatser för konfliktförebyggande och förtroendeskapande åtgärder inom regionen, kärnvapenedrustning och fullständigt provstoppsavtal och stöd till uppbyggnaden av en regional säkerhetsordning i Asien.
- En samlad långsiktig satsning på miljö och naturresurshushållning i Asien som engagerar regeringskansli, näringsliv, myndigheter, forskarsamhälle och miljöorganisationer. Genom ett

utökat samarbete på miljöområdet med länderna i Asien gagnar vi också miljöarbetet och miljöutvecklingen i Sverige.

- Ökad handel med Asien genom aktivt agerande inom EU och WTO för förbättrat ömsesidigt marknadstillträde och genom fortsatta ansträngningar för att utveckla en slagkraftigare svensk organisation och effektivare instrument för att främja handel och direktinvesteringar i båda riktningarna.
- Initiativ som bidrar till utveckling mot strategiskt miljöanpassad produktion.
- Konkreta insatser för att arbetsvillkor, fackligt arbete och avskaffande av barnarbete prioriteras i det internationella arbetet.
- Initiativ inom ASEM på områden av långsiktigt svenskt intresse såsom handelspolitik, miljö, forskning och utbildning, kultursamarbete samt samarbete i frågor rörande demokrati och mänskliga rättigheter.
- Fördjupning av utvecklingsarbetet med länderna i Asien i syfte att bidra till att minska fattigdomen och fördjupa de bilaterala relationerna. Tonvikten bör ligga på tre områden : stöd till reformer och kapacitets- och institutionsbyggnad som syftar till att utveckla de grundläggande förutsättningarna för demokrati, marknadsekonomi och socialt och ekologiskt hållbar utveckling, miljösamarbete samt uppbyggnad av bredare ömsesidiga kontakter med länderna i Asien på utbildningens, forskningens, folkrörelsernas, kulturens och näringslivets områden.
- Fördjupning och breddning av Asienkunnandet i Sverige genom förstärkt akademisk kompetensuppbyggnad med inriktning på Asien och utbyggt forskningssamarbete mellan svenska universitet och högskolor och akademiska institutioner i Asien.
- Förstärkning av möjligheterna för svenska studenter att studera i Asien och för svenska högskolor och andra institutioner att erbjuda asiatiska studenter vidareutbildning i Sverige.
- Utveckling av kontakterna mellan folkrörelser och enskilda organisationer i Sverige och Asien.
- Utveckling av kulturutbyte och kultursamarbete mellan institutioner och människor i Sverige och Asien.

- Ökade informationsinsatser om Sverige i Asien genom de svenska utlandsmyndigheterna.

2.5 Handlingsutrymme bilateralt, inom EU och multilateralt

Inom alla dessa områden finns ett handlingsutrymme för svenskt agerande multilateralt, genom EU eller bilateralt. Avgörande är ofta hur frågan förs fram, hur olika kanaler utnyttjas och hur allianser med likasinnade länder byggs upp. I denna strategi anges konkreta åtgärder inom olika områden och landvis. Medlemskapet i EU innebär ofta nya möjligheter att utöva inflytande och verka för gemensamt agerande men också - som den gemensamma handelspolitiken visar - restriktioner som endast kan övervinnas genom långsiktigt arbete inom unionen. I frågor av central internationell betydelse, som att medverka i Kinas öppning mot omvärlden, kan EU genom ett sammanhållet långsiktigt agerande spela en strategisk roll. På det interregionala planet - Europa-Asien - har en ny grundval för jämbördiga relationer skapats genom tillkomsten 1996 av ASEM (Asia-Europe Meeting), ett samarbetsforum mellan EU:s medlemsländer och tio länder i Asien (Brunei, Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Singapore, Thailand, Vietnam, Japan, Kina, Sydkorea). Som EU-medlem deltar Sverige i arbetet på ett på jämbördighet grundat närmande mellan de båda världsdelen. Genom ASEM kan relationerna mellan Europa och Asien utvecklas, relationer som idag är långt mindre utvecklade än de mellan USA och Asien. En rad initiativ har redan tagits. Politisk dialog och finansiella, ekonomiska och handelspolitiska frågor dominerar, men samarbete har också inletts inom miljö- och kulturområdena samt forskning och akademiskt utbyte. Sverige har gemensamt med Frankrike tagit initiativ till en dialog om mänskliga rättigheter i vilken ASEM:s samtliga medlemsländer deltar. Utrymme finns för ytterligare initiativ och Sverige har här goda förutsättningar att bidra.

2.6 Fördjupade bilaterala relationer

Sveriges bilaterala relationer med länderna i Asien är redan vittförgrenade. Historiskt går de tillbaka väsentligt längre än vi vanligtvis föreställer oss och under efterkrigstiden har de utvecklats

påtagligt politiskt, kommersiellt, kulturellt och inte minst genom Sveriges omfattande utvecklingssamarbete. Turism, massmedia och invandring har fört länderna i Asien och deras kulturer väsentligt närmare oss. En god grund finns sålunda för en fördjupning och breddning av våra bilaterala relationer till länderna och samhällena i Asien. För att kunna förverkliga en sådan ambition krävs en genomtänkt långsiktig ansats som omfattar följande:

Politiska relationer och dialog i multilaterala och bilaterala frågor

De politiska relationerna måste prioriteras för att förbindelserna med länderna i Asien skall kunna fördjupas. Regering, regeringskansli, myndigheter, riksdag, partier och centrala intresseorganisationer bör se som ett viktigt mål att närmare lära känna länderna i Asien och utveckla personkontakter i dessa. Ett utbyggt besöksutbyte framstår som en förutsättning för ett förtroendefullt samarbete och ökade insikter på ömse håll. Genom ett sådant utbyte har vi möjlighet att föra en dialog om såväl de frågor som bedöms viktigast i ett internationellt perspektiv som bilaterala frågor av betydelse för en fördjupning av relationerna.

Handel och direktinvesteringar

Handel och direktinvesteringar i båda riktningarna är områden av stor vikt för våra framtida relationer med länderna i Asien. Det ligger i hög grad i vårt intresse att dessa spelar en starkt dynamisk roll i våra relationer. Ett frihandelsvänligare Asien stätt i tillväxt betyder mycket för vår långsiktiga välfärd och Sverige kommer att inom EU och multilateralt aktivt verka för handelsliberaliseringar i båda riktningarna. Utvecklingen vad gäller handel och företagande kräver en effektiv främjandeorganisation.

Utvecklingssamarbete

Utvecklingssamarbetet utgör en betydelsefull dimension av våra samlade relationer med Asien och bör så göra också i framtiden. För det talar såväl det faktum att det är i Asien som den stora majoriteten av världens fattiga finns som möjligheterna att åstadkomma viktiga resultat vad gäller fattigdomsbekämpning och långsiktig utveckling. Ett utbyggt samarbete bör i högre grad än tidigare präglas av ömsidiga intressen..

Institutionsbyggande för demokrati och utveckling

Ett närmande till Asien förutsätter ett brett institutionsbyggande förhållningssätt till frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och reformprocesser. Att reagera mot brott mot de mänskliga rättigheterna är en central del av en sådan strategi. Tyngdpunkten ligger samtidigt på att proaktivt tillvarata möjligheter till dialog och samarbete som kan medverka till framväxten av öppnare och socialt rättvisare samhällen.

Miljösamarbete

Den kanske allvarligaste dimensionen av det som sker i Asien, och den som långsiktigt berör oss mest direkt, är utvecklingen på miljöområdet. Regeringen kommer att ta initiativ till en samlad satsning på miljösamarbete med Asien, som engagerar regeringskansli, myndigheter, forskarsamhälle, miljöorganisationer och näringsliv, särskilt genom export av miljökunnande och miljöteknologi. Ett sådant initiativ utgöra också ett viktigt komplement till våra egna ansträngningar att utveckla Sverige till ett miljömässigt hållbart samhälle.

Forskning och utbildning

Av stor vikt för våra framtida relationer med länderna i Asien är kraftigt utbyggda kontakter på utbildningens och forskningens grund, med regionens ledande länder såväl som med länder för vilka forskning och utbildning är av avgörande betydelse för ländernas framtida utvecklingsmöjligheter. Närmare tjugo tusen svenska studenter studerar årligen utomlands, men bara en procent söker sig till Asien. Målet måste vara att som ett led i Sveriges internationalisering flerfaldiga antalet studenter som söker sig till Asien och att kraftigt bygga ut studentutbytet i båda riktningarna på i första hand högskolenivå.

Folkrörelsekontakter

Folkrörelserna och de enskilda organisationerna har en mycket viktig roll i breddningen och fördjupningen av våra kontakter med samhällena i Asien. Omfattande relationer har över åren byggts upp på bl.a. det fackliga området. Stöd genom Sida har spelat en stor roll. Genom utvecklingen i Asien växer utrymmet för mera omfattande folkrörelsebaserade kontakter. Globaliseringen ställer nya krav också på det civila samhället. Kontakter mellan folkrörelser, intresseorganisationer, skolor, kommuner etc. kan

bli en vital del av relationerna också med regionens mest utvecklade länder.

Kultursamarbete

Kärnan i ett närmande till Asien är att förstå en annan kultur, att se den inifrån. Ett närmande förutsätter aktiv medverkan av kulturarbetare i bred bemärkelse och omprioriteringar och nya initiativ från såväl stat som näringsliv. Fördjupade relationer på kulturområdet kan skapas genom initiativ inom Svenska institutet och Sida. I båda fallen fordras större resurser för Asien. En möjlighet som bör prövas är att skapa ett särskilt "fönster" för kulturutbyte med Asien från vilket projekt - små och stora - inom olika kulturområden kunde ges stöd. Det väsentliga är att finna former för mer mångsidiga och decentraliserade kulturkontakter än de som finns idag.

Information och Sverigefrämjande

Ett närmande till länderna i Asien förutsätter att resurser skapas för fördjupning av intresset för Sverige, för vårt samhälle och vår kultur, för våra produkter, för Sverige som turistmål. Därigenom kan de frågor som Sverige betraktar som viktiga främjas. Landspecifika planer kommer att göras för ett antal länder som ett led i en markant ökning av informationsverksamheten i länder i Asien av betydande långsiktigt intresse för Sverige.

2.7 Landvisa strategier

En central del av denna strategi är det kapitel, som behandlar vart och ett av regionens länder. Hur kan de ofta redan omfattande bilaterala relationerna fördjupas? Förutsättningarna växlar kraftigt från land till land. Dessa landspecifika strategier beskriver våra bilaterala relationer och redogör för hur de kan utvecklas i varje enskilt fall.

3 Perspektiv på Asien

3.1 Europa och Asien - återvunnen jämbördighet

Historiskt utgör Europa och Asien två civilisatoriska kraftcentra. Det finns belägg för att den romerske kejsaren Marcus Aurelius under andra århundradet e.Kr. skickade emissarier till sin kinesiske kollega. Handel mellan Europa och Asien i någon form har förekommit åtminstone

sedan romartiden. Siden och kryddor dominerade denna handel som förband Europa och Asien såväl med hjälp av monsunvinden som genom en kedja av centralasiatiska mellanhänder. Marco Polos Världsbeskrivning (1293) ersatte myterna med faktiska observationer från en högt utvecklad civilisation, Mittens rike. En ny era inleddes i och med Vasco da Gamas upptäckt av sjövägen till Indien. 1498 steg han iland i Calicut på Indiens västkust. Det skulle dröja ytterligare drygt ett par hundra år innan föreställningen om en ödesbestämd europeisk expansion i Asien tog form i Europas huvudstäder, men genom sjöfararna var idén om en värld att erövra född. Européerna rörde sig till en början endast i Asiens periferi. Deras syfte var att tjäna pengar genom handel. Vetenskapliga och teknologiska genombrott i Europa skulle förändra detta. Handeln övergick i europeisk kolonisering och dominans med överlägsna militära maktmedel. Det är först i våra dagar som jämvikten börjat återställas genom koloniernas frigörelse, teknologins utveckling och spridning och Asiens nya roll i en allt mera integrerad världsekonomi. Det ömsesidiga behovet att söka gemensamma lösningar på globala problem har skapat nya naturliga förutsättningar för jämbördighet mellan Europa och Asien. Det nyligen inledda samarbetet inom ramen för ASEM - Asia-Europe Meeting - är den återvunna jämbördighetens logiska uttryck.

3.2 Asien i den internationella ekonomin

För tre - fyra decennier sedan skulle varje diskussion om Asien primärt handlat om oerhörd fattigdom, om de hundratals miljoner människor i länder som Indien och Pakistan som levde under fattigdomsstrecket. Om det hot som överbefolkningen utgjorde. Japan var visserligen på väg att komma ikapp västvärlden, men Japan ansågs inte vara representativt för egentliga Asien. Detsamma gällde kronkolonin Hongkong. Föreställningen om det egentliga Asien omfattade utvecklingsländer jämte Maos Kina. Sydkoreas inkomst per capita var vid mitten av 1960-talet bara nio procent av USA:s (och mindre än Thailands). Singapores var något högre, 16 procent av USA:s, men någon grund fanns ännu inte för att tala om exportorienterade tigerekonomier.

Under de år som gått sedan 1965 har vi sett ett växande antal länder ta sig över den klyfta som skiljer världens mest utvecklade ekonomier från dem som ligger långt efter. Japan har spelat en central roll och har liknats vid ledargåsen i ett fågelstreck bestående av Hongkong, Singapore, Sydkorea och Taiwan. Men det som skett kan inte härledas till en enskild faktor. Inte heller är det ett oförklarligt mirakel. En rad exempel hade visat att det var möjligt för ekonomier i Öst- och Sydostasien att under en lång period generera en tillväxt som var avsevärt högre än den som gick att uppnå i länder som redan befann sig på en hög utvecklingsnivå. Det gick att komma ikapp som nation och region. Asien fick en helt ny roll i världsekonomin - och i världens öde.

Världsekonomin domineras inte längre helt av industriländerna i Västeuropa och Nordamerika. Öst- och Sydostasiens ekonomiska framgångar har resulterat i en allt större vikt för dessa regioner i den globala ekonomin. Sedan 1970 har Asiens andel av världens bruttonationalprodukt (BNP) nästan tredubblats. 1980 svarade Asien för 16 procent av världens BNP. Femton år senare hade andelen stigit till 27 procent. Detta motsvarar nästan samma andelar som NAFTA-länderna (28 procent) och EU-länderna (30 procent). Trots att den ekonomiska utvecklingen i Asien kraftigt har överstigit tillväxttakten i andra regioner under de senaste 25 åren är emellertid variationerna stora mellan olika länder och olika tidsperioder.

Den japanska utvecklingen under efterkrigstiden är anmärkningsvärd, inte bara pga. hög tillväxt utan även med tanke på den långa period som den varade - från 1950 och fram till första oljekrisen. Under två decennier växte den japanska ekonomin med cirka 10 procent per år. Japans inkomstutveckling har sedan sjunkit till följd av strukturella problem och har under 1990-talet legat på cirka en procent per år, dvs. långt under OECD:s genomsnitt, och föll under 1998. Den japanska ekonomin är den näst största i världen efter USA:s, och svarade 1995 för omkring 18 procent av världsproduktionen, mätt i nominella termer. Om hänsyn tas till köpkraften i landet sjunker Japans andel från 18 procent till 8,3 procent.

Kinas höga tillväxt under 1980- och 90-talen har sin grund i den "öppna dörrens politik" med omfattande ekonomiska reformer, som infördes 1978 av Deng Xiaoping. Från att ha varit i det närmaste helt stängt från utlandet har Kina öppnats upp stegvis för utrikeshandel och dragit till sig en stor mängd utländska direktinvesteringar. Tillväxten i Kina uppnådde under både 1980- och 90-talen tvåsiffriga nivåer. Kina framstår som mer eller mindre betydelsefullt för världsekonomin beroende på vilken beräkningsmetod som används. En direkt konvertering av den officiella växelkursen visar att Kina idag representerar tre procent av världsekonomin. Med hänsyn tagen till köpkraft däremot stiger Kinas BNP till 11,3 procent, vilket skulle göra Kina till världens näst största ekonomi. Sydkorea, Taiwan, Singapore och Hongkong har uppvisat hög tillväxt ända sedan 1960-talet. Även tre av ASEAN-länderna - Malaysia, Thailand och Indonesien - utmärkte sig fram till 1997 som tillväxtekonomier. Vietnam har under 1990-talet uppvisat hög, men sedan 1998 försvagad tillväxt. Filippinerna avviker från framgångarna bland övriga ASEAN-länder med en tillväxt som även i jämförelse med Sydasiens varit låg. Sydasiens svarar trots sin stora befolkning - en dryg femtedel av världens folkmängd - för endast 1,5 procent av världsproduktionen mätt med gängse BNP-mått. Indien inledde 1991 ett reformprogram av den inhemska ekonomin som öppnade för ökad inhemsk konkurrens och liberalisering av utrikeshandeln och utländska direktinvesteringar. Tillväxten nådde i mitten på 1990-talet upp i nästan 7 procent men den instabila inrikespolitiska situationen sedan 1996 har medfört att takten i reformverksamheten och därmed tillväxten saktat av.

Handel

Världshandelns geografiska mönster har kommit att förändras som en följd av de asiatiska ekonomiernas höga tillväxt och exportinriktade utvecklingsmodell. Den ekonomiska utvecklingen har varit exportledd och ekonomierna är starkt handelsorienterade. Export och import utgör en stor andel av BNP. 1980 härrörde drygt 15 procent av världens export från Asien. Femton år senare var Asiens andel av världens export 28 procent,

vilket kan jämföras med NAFTA som svarar för 16 procent och EU som svarar för 39 procent av världsexporten. Japan är världens tredje största exportnation, med 8 procent av världsexporten. Hongkong, Sydkorea, Taiwan och Singapore har alla större export än Sverige. Kinas export har ökat mycket kraftigt under perioden, från 0,9 procent av världsexporten 1980 till närmare tre procent 1995.

Den första generationens s.k. tigerekonomier (Singapore, Sydkorea, Taiwan och Hongkong) inledde övergången till en exportorienterad utvecklingsstrategi redan på 1960-talet. Kina följde efter i slutet av 1970-talet, de sydöasiatiska länderna i mitten av 1980-talet, medan Indiens liberaliseringar och reformer inleddes först i början av 1990-talet. Det är samtidigt viktigt att betona att de länder som på 1960-talet övergick till en handelsorienterad utvecklingsstrategi inte släppte den statliga kontrollen över utrikeshandeln.

Marknadsingreppen var dock av betydligt mer begränsad omfattning än vad som var fallet i ekonomier med handelsbegränsande politik.

De asiatiska ekonomierna har också utvecklats till betydande importnationer. Inkomster från exporten möjliggjorde import av kapitalvaror och utländsk teknologi som sedan spreds till den övriga ekonomin. Asiens andel av världens totala varuimport ökade från 15 procent 1980 till en fjärdedel femton år senare. I flertalet ekonomier har utrikeshandeln ökat markant som en konsekvens av övergången från importsubstitutionspolitik med höga tullmurar och icke-tariffära handelshinder, kontroll av växelkurser och reglering av utländska direktinvesteringar till en mer exportorienterad och marknadsorienterad regim.

I åtskilliga fall har handelsliberaliseringen dock gått mycket långsamt. Den inhemska produktionen skyddas ofta bakom olika former av handelshinder. Tullnivån har i regel sänkts betydligt på de flesta av marknaderna i regionen, medan flera former av icke-tariffära handelshinder kvarstår. Några ekonomier i Asien har dessutom etablerat exportzoner eller andra exempel på zoner inom ett land som erbjuder speciellt förmånliga regler för utrikeshandel, skatter, lån, utländskt ägande,

medan den övriga ekonomin skyddas av handelshinder. En ökning av utrikeshandeln behöver därför inte nödvändigtvis betyda att den inhemska ekonomin är utsatt för utländsk konkurrens. Kina, som uppvisar en mycket snabb ökning av utrikeshandeln, är i många avseenden en skyddad marknad och en stor andel av den kinesiska importen utgörs av insatsvaror framför allt avsedda för utländska företag.

Direktinvesteringar

Flödet av direktinvesteringar till snabbt växande ekonomier har ökat kraftigt under 1990-talet. Från att tidigare ha varit koncentrerat till framför allt industrialiserade länder i Europa och Nordamerika har en stor del av direktinvesteringarna gått till Asien. Genom utländska direktinvesteringar får länderna tillgång till inte bara finansiella resurser som möjliggör ökad produktion, utan också teknologiöverföring, kunskapsutveckling, ökad handel, marknadsutvidgning, ökad konkurrens och fler arbetstillfällen, vilket påverkar den ekonomiska utvecklingen positivt.

Inflödet av direktinvesteringar till Kina var relativt blygsamt fram till 1983, då en markant ökning skedde som resulterat i att Kina nu är världens näst största mottagare av utländska direktinvesteringar efter USA. 1996 fick Kina omkring 33 procent av flödet av utländska direktinvesteringar till länder. Siffror för Kina skall dock tolkas med stor försiktighet då en del av investeringarna i Kina som klassificeras som utländska direktinvesteringar i själva verket har sitt ursprung i Kina men kanaliseras via Hongkong för att utnyttja de förmåner utländska investeringar erbjuds. En stor del av de utländska investeringarna i Kina kommer från kineser bosatta i Hongkong, Singapore och Taiwan där det finns en välbärgad och kapitalstark kinesisk befolkning som i många fall har släktband i Kina eller på annat sätt har goda kontakter i landet. Trots den japanska marknadens storlek är inflödet av utländska investeringar i Japan relativt litet. Inflödet mellan 1988-95 uppgick till 5,3 miljarder dollar totalt medan det totala utflödet var 228 miljarder dollar. Europeiska multinationella företag utgör de största investerarna på den japanska marknaden. Tyskland är den enskilde största investeraren. Hongkong var 1996 den näst

största investeraren. Inflödet sjönk efter 1992 till följd av låg ekonomisk tillväxt i kombination med apprecieringen av yenen. En viktig förklaring till det låga inflödet i förhållande till utflödet av direktinvesteringar är de höga kostnaderna i landet, speciellt för arbetskraft, fastigheter och distribution.

Ekonomierna i Sydostasien - framförallt Singapore, Malaysia, Thailand och Indonesien - har varit mycket framgångsrika med att locka till sig utländska investeringar. Direktinvesteringar var särskilt viktiga i ASEAN-området mellan 1987 och 1993 och har därefter minskat till förmån för Kina.

Utländska direktinvesteringar i Sydostasien har däremot varit marginella beroende på faktorer som inflexibel arbetsmarknad, låg läskunnighet och bristfällig fysisk infrastruktur i transport, hamnar, energi och kommunikationer. I Sri Lanka och i viss mån även Bangladesh utgör politisk instabilitet och institutionella svagheter fortfarande ett hinder.

En stor andel av direktinvesteringarna i Asien kommer från andra länder i regionen. De asiatiska ekonomierna har också under det senaste decenniet utvecklats till betydande investerare utanför Asien. Bland dem dominerar Japan och Hongkong. Under 1990-talet har även exempelvis Sydkorea och Taiwan börjat investera i stor skala utanför Asien.

Forskning och utveckling

Den snabba utvecklingen på forskningsproduktionens och patenteringens områden är en föga uppmärksammas aspekt av Asiens transformering. Utvecklingen har varit särskilt dramatisk inom områdena tele, datorer/databehandling och bioteknologi/mikrobiologi. Inte heller här är det dock fråga om någon uniform process. Spännvidden mellan länderna är mycket stor. Tätt positionerna intas av Japan. Det är dock i Taiwan, Hongkong, Singapore och framför allt Sydkorea som den snabbaste utvecklingen skett på senare tid.

Asienkrisen

Så sent som våren 1997 var det få som kunde förutsäga att flera av Asiens tillväxtekonomier före årets slut skulle förknippas med kris snarare än med mirakel. Bara några månader innan krisen

bröt ut i Thailand sommaren samma år talade många bedömare om fortsatt hög ekonomisk tillväxt i regionen. När krisen väl var ett faktum var det knappast någon som trodde att den skulle bli så djup, spridas till så många asiatiska länder, och att den skulle komma att påverka hela världsekonomin. Krisen har avslöjat många av de strukturella problem som den snabba expansionen dragit med sig: gradvis försämrade konkurrenskraft, spekulativa investeringar, svaga finansiella system och politisk oförmåga att handla i tid, bl.a. till följd av symbios mellan regering och ekonomiska intressen.

En viktig förklaring till krisen är just bristen på insyn - i banker, i balansräkningar som inte på ett korrekt sätt redovisar värdelösa fordringar, i korruptionens inflytande över beslut om lån, i avsaknaden av fungerande bankinspektioner, i bolagens bristfälliga information till aktieägarna, i symbiosen mellan olika intressen, i avsaknaden av konkursinstitut som möjliggör omstrukturering av olönsamma företag, i bristen på fria media som kan blottlägga missförhållanden, kort sagt i avsaknaden av insyn och möjlighet att utkräva ansvar. Kombinationen av ekonomier med sådana brister och den globaliserade ekonomins lätttrörliga kapital medför risker som reformarbetet måste angripa.

Hårdast har krisen drabbat fem länder, med sammanlagt cirka 400 miljoner invånare - Thailand, Malaysia, Indonesien, Sydkorea och Filippinerna. Där har nedgången i produktion och sysselsättning varit dramatisk. Av dessa länder har Indonesien, med 200 miljoner invånare, lidit störst skada. Världsbanken konstaterar i en rapport till världens finansministrar att vad som började som en finansiell kris har utvecklats till en omfattande politisk och social kris.

Problemen i Japan skiljer sig avsevärt från problemen i de sydöstasiatiska ekonomierna. Det är snart tio sedan bubblan på den japanska finansmarknaden sprack och resultatet är den bankkris vi ser idag. Effekterna av rasen på börs- och fastighetsmarknaderna blev förödande för bankväsendet som plötsligt stod med osäkra fordringar av en omfattning som vida överträffade dem som uppstod efter den svenska kraschen. Japan befinner sig sedan hösten 1997 i något av en

psykologisk kris. Denna är skapad av oförmågan hos det japanska politiska systemet att lösa problem, osäkerhet bland enskilda japaner om hur regeringen avser att hantera de ökande kostnaderna för den allt äldre befolkningen, stigande arbetslöshet och ökande osäkerhet om anställningstrygghet mot bakgrund av att japanska företag nu långsamt börjar ändra sin anställningspolitik. Den psykologiska krisen gör det svårt för regeringen att bryta de negativa förväntningarna om framtiden hos konsumenterna trots stimulanspaket av historisk storlek. Med en ökad oro om framtiden ökar hushållen sitt sparande. En konsekvens är att Japans import fallit dramatiskt, vilket lett till att landets handelsbalansöverskott, trots fallande export, vuxit till aldrig tidigare erfaren nivå.

Den kinesiska ekonomin lämnas inte opåverkad av händelseutvecklingen i regionen. Det är få som tror att Kina under de kommande åren skall kunna upprätthålla samma tillväxttakt som under 1980- och 90-talen. Även en mer modest tillväxt kan visa sig svår att uppnå om man inte lyckas lösa de mest akuta problemen. I Kinas fall torde den utvecklade finansiella sektorn med de skuldyngda bankerna på kort sikt utgöra det allvarligaste hotet mot den kinesiska ekonomin. Flera av hindren för en fortsatt hög ekonomisk tillväxt i Kina har sitt ursprung i problemet med de förlustbringande statliga företagen. Dessa utgjorde under lång tid själva basen för den kinesiska planekonomin. I och med reformerna har den icke-statliga sektorn kommit att utsätta den statliga sektorn för hård konkurrens och dominerar numera ekonomin. Fortfarande återfinns dock en majoritet av den urbana arbetskraften inom de statliga företagen. För att Kinas ekonomi på lång sikt skall kunna fortsätta att utvecklas krävs att landet fördjupar reformerna och förmår att ta sig an de stora utmaningar som man står inför i form av arbetslöshet, befolkningsökning, miljöförstöring, utvecklat socialt skyddsnät och inkomstklyftor. Hur Kina hanterar de sociala konflikter som oundvikligen kommer att uppstå ur dessa problem är av stor betydelse för landets fortsatta sociala och ekonomiska utveckling.

Krisens sociala konsekvenser

Den ekonomiska krisen har blottlagt stora befolkningsgruppers sårbarhet. Det sociala kapitalet och det civila samhällets skyddsnät har i många länder varit svagt under åren av snabb modernisering, urbanisering och omstrukturering. Denna svaghet kunde lättare döljas så länge den ekonomiska tillväxten var hög, men får förödande konsekvenser i kristider.

De offentliga sociala skyddsnäten har varit rudimentära även i de relativt sett rika länderna. Krisen slår därför hårt mot det stora antalet "nyfattiga". De långsiktiga följderna av krisen kan ännu inte överblickas. Klart är att kvinnor och barn tillhör dem som drabbas hårdast när de offentliga utgifterna skärs ned, barnen i form av försämrade näringsstandard och försummad skolgång. Fler unga flickor än pojkar tvingas sluta skolan för att spara familjeutgifter och hjälpa till med familjens försörjning, men både pojkar och flickor är utsatta. Exempelvis har mer än en miljon indonesiska barn nödgats avbryta sin skolgång. Många kvinnor och barn tvingas till tiggeri och prostitution.

Till de drabbade grupperna hör också de migrantarbetare från Indonesien, Bangladesh, Burma och Kambodja som mer eller mindre legalt uppehållit sig i länder som Malaysia och Thailand. I spåren av krisen följer tvångsavvisningar av utländska gästarbetare, och i flera av länderna förstärks en fientlighet mot utlänningar och även mot etniska minoriteter.

Möjlig återhämtning

De krisdrabbade länderna står inför tre utmaningar för att tillväxten åter skall ta fart i regionen:

- att genomföra strukturella reformer,
- att få de internationella kapitalflödena att återvända
- att skydda låginkomstgrupper och försäkra att dessa är delaktiga i återhämtningen.

Reformbehoven är stora och inte bara strikt ekonomiska. Krisen har skapat en ny insikt om betydelsen av öppnare ekonomier och demokratiska politiska system och av en finanspolitik som stimulerar sysselsättning och uppbyggnad av sociala skyddsnät. Legitima institutioner utgör en förutsättning för långsiktig stabilitet. Där ligger krisens positiva sida. Den visar med stor

konkretion på den institutionella utvecklingens centrala betydelse nationellt och internationellt. Återhämtningen kommer att ta tid och regionens länder kommer att lyckas olika väl med de utmaningar de står inför. Inget talar dock för att krisen skulle förvandla framgångarna i Asien till historia. De grundläggande förutsättningarna för förnyad tillväxt finns. Förutsatt att de genomgripande politiska, ekonomiska och sociala reformer som inletts verkligen genomförs kommer regionens ekonomier utan tvivel åter att spela en växande roll i den globala ekonomin. Även om insikten om de sociala effekterna av krisen ökat finns det stora brister i kunskapen om deras omfattning. Statistiken är ofta bristfällig och siffrorna skiljer sig i regel mellan olika källor. Detta försvårar utformningen av riktade åtgärder. Utan mekanismer för övervakning och lokalisering av de mest akuta problemen finns det risk för att knappa resurser inte används effektivt och där de behövs mest. Det är nödvändigt att ha tillgång till tillförlitliga data för att förstå och kunna utforma lämpliga åtgärder för att skydda utsatta grupper. Fortsatt dialog och utbyte av kunskaper, information och erfarenheter mellan berörda länder, biståndsgivare, det civila samhället och internationella och regionala organisationer är nödvändig för lösa de växande sociala problemen. De sociala utmaningarna är inte nya, flera av problemen fanns redan före krisen, även om de blivit betydligt allvarigare och mer omfattande det senaste året. Genom krisen kan dessa frågor komma högre upp på ländernas dagordningar. Även om de kortsiktiga åtgärderna för att mildra effekterna av Asienkrisen är viktiga har de långsiktiga åtgärderna stor betydelse. En viktig målsättning är att vidta sociala åtgärder som skyddar de fattiga på kort sikt och att utveckla ett välfärdssystem som innebär social tillväxt och stabilitet på lång sikt. Av avgörande betydelse för återhämtningen i regionen är hur den japanska ekonomin utvecklas. Om Japan lyckas att sanera bank- och finanssektorn, öka den inhemska efterfrågan och avreglera den inhemska marknaden för att göra den mer tillgänglig för utländska producenter kommer förutsättningarna för en återhämtning i regionen att vara ljusare.

En central fråga är hur man skall återställa förtroendet för den japanska ekonomin. Många bedömare menar att den viktigaste komponenten för att öka förtroendet för ekonomin är att på ett övertygande sätt visa att en lösning på krisen i finanssektorn är inom räckhåll. Ökat förtroende för ekonomin är en nödvändig förutsättning för att den inhemska efterfrågan skall kunna öka. De flesta bedömare är ense om att det finns en betydande mängd strukturella hinder som kommer att motverka högre tillväxtnivåer även efter det att Japan väl har tagit sig ur den mest akuta krisen. Japan har dragits med en ihållande låg tillväxt under hela 1990-talet och om tillväxten skall öka krävs reformer på en rad områden. Behovet av reformer har diskuterats länge i Japan, men genomförandet går mycket långsamt. För att få igång tillväxten på längre sikt behövs omfattande avregleringar.

3.3 Fattigdom och maktlöshet

Närmare en miljard av Asiens befolkning - en tredjedel - lever på mindre än motsvarande en dollar per dag. De lever i absolut fattigdom. Närmare tre fjärdedelar av världens fattiga återfinns därmed, trots de senaste decenniernas stora förändringar, i Asien. I några länder/ekonomier - Hongkong, Singapore, Taiwan - existerar inte längre någon absolut fattigdom, och i Sydkorea och Malaysia var den 1995, innan den ekonomiska krisen inträffade, på väg att elimineras. I Kina har såväl andelen som antalet fattiga minskat dramatiskt. 1993 var andelen som levde på under en dollar om dagen 29 procent. 29 procent betyder dock över 300 miljoner. Kina hade därmed fler fattiga än hela Afrika söder om Sahara. Den stora skillnaden är att Kinas andel minskat påtagligt, medan Afrikas förblivit konstant (39 procent). Majoriteten av Asiens fattiga - 520 miljoner - finns i Sydostasien, där 43 procent fortfarande lever i absolut fattigdom. Att sårbarheten i ett enskilt land är stor illustreras av utvecklingen i Indonesien under det senaste året. 1970 levde 60 procent på mindre än en dollar per dag, 1990 var andelen 15 procent och 1997 bara 7 procent. Mer än halva befolkningen tvingades dock klara sig på mindre än två dollar om dagen. Idag förändras den bilden. Många som kommit upp över en dollar om dagen faller

tillbaka under fattigdomsstrecket. Enligt Världsbanken tredubblas sannolikt siffran, vilket skulle betyda att antalet människor under fattigdomsstrecket skulle öka från ca 15 till 40 miljoner. Andra uppskattningar pekar på ännu mera dramatiska försämringar.

Vi har i det föregående konstaterat att den ekonomiska tillväxten har varit snabb i stora delar av Asien från 1960 fram till krisen 1997. De senaste decennierna har präglats av en förbättring av levnadsförhållandena i en takt och omfattning som torde sakna motstycke tidigare i världshistorien. På några få årtionden har Asien bevittnat framväxten av vad man skulle kunna kalla en gigantisk lägre medelklass. Men framgången har varit olika stor i olika regioner. För trettio år sedan var den materiella levnadsstandarden ungefär lika hög i Sydasien som i Östasien. Men tack vare den spektakulära utvecklingen i Östasien var i mitten av 1990-talet den köpkraftsjusterade per capita-inkomsten där (med undantag för i Kina) mångdubbelt högre än den i Sydasien. Den tredje stora regionen, Sydöstasien, intar en mellanposition.

Som helhet är inkomstfördelningen inom länderna i Asien betydligt jämnare än i t.ex. Afrika eller Latinamerika. Orsakerna kan bl.a. sökas i en jämnare jordfördelning och omfattande satsningar på utbildning. Det förefaller dock som om utvecklingen i vissa länder - såsom Kina och Thailand - gått i riktning mot växande inkomstskillnader, inte minst regionalt. I andra länder, såsom Malaysia och Indonesien, tycks klyftorna snarare ha minskat. Inkomstfördelningen i Malaysia tillhör dock de ojämnaste i Asien. I de stora sydasiatiska länderna - Indien, Bangladesh och Pakistan - förefaller inkomstskillnaderna under vissa perioder ha vuxit, under andra minskat.

Var i länderna och ländernas ekonomier finns då de fattiga? Skillnaderna mellan städer och landsbygd och mellan etniska grupper och kön är slående. Fattigdomen finns huvudsakligen på landsbygden, i vissa regioner och bland minoriteter, och bland maktlösa människor i starka beroendeförhållanden. Bristen på tillgång till utbildning och hälsovård förstärker skillnaderna.

Kvinnornas situation

I alla länder i Asien råder en stor brist på jämlikhet mellan män och kvinnor. I Asien - liksom i världen i stort - har männen högre utbildning och inkomster än kvinnor. Diskrimineringen av kvinnor när det gäller tillgång till utbildning och hälsovård är betydligt mindre i Öst- och Sydostasien än i u-länder som helhet. Det motsatta förhållandet gäller dock Sydostasien, där kvinnorna tillhör de minst jämställda i världen. Ett extremt uttryck för kvinnoförtrycket i Sydostasien är att dödligheten för flickor är högre än för pojkar (detta gäller även på fosterstadiet). Medan det finns 106 kvinnor per 100 män i övriga världen finns det bara 94 kvinnor per 100 män i Sydostasien. Ända från födseln är kvinnor i Sydostasien missgynnade vad gäller grundläggande rättigheter såsom rätten till föda, hälsovård och utbildning. Även i Kina diskrimineras flickor, främst i form av selektiva aborter av flickebarnsfoster. Enligt uppgifter från 1994 föddes 116 pojkar på 100 flickor. Motsvarande siffra på en global nivå var 106 pojkar på 100 flickor.

Arbetsförhållanden och barnarbete

Fortfarande är flertalet människor i Asien bosatta på landsbygden och sysselsatta inom jordbruk eller jordbruksrelaterade näringar. Men ökningen av sysselsättningen inom tillverkningsindustri och tjänstesektorn har varit snabb i flertalet länder. Ett speciellt problem utgör barnarbetet som i flera länder i regionen, i huvudsak i delar av Sydostasien, är både omfattande och extremt. Skuldslaveri, hälsovådligt arbete och prostitution går långt ner i åldrarna. Störst uppmärksamhet har barnarbete inom exporttillverkningen fått (textilindustri, mattknytning, sportredskap). Mest omfattande är emellertid barnarbetet inom den lokala ekonomin (i synnerhet inom jordbruket och den informella sektorn).

Migration

De stora migrationsvågorna i dagens Asien äger rum inom länderna, från landsbygd till stad, och från små städer till större. De mest gigantiska folkförflyttningarna på 1990-talet torde ha ägt rum i Kina, där hundratals miljoner säsongarbetare söker sig från de förhållandevis fattiga provinserna i inlandet till de ekonomiskt dynamiska kustregionerna och storstäderna. Även om majoriteten av Asiens befolkning fortfarande

återfinns på landsbygden pekar alla prognoser på att urbaniseringsgraden kommer att överstiga 50 procent före år 2025. Liksom den interna migrationen varit betydande under de senaste decennierna har också migrationen till andra länder inom regionen och i Mellanöstern stor omfattning. Migranternas remitteringar innebär ett viktigt valutatillskott för många asiatiska länder.

Utbildning

I Östasien - liksom i Sverige på 1800-talet - kom en massiv satsning på läs- och skrivkunnighet för alla att föregå industrialisering och snabb ekonomisk tillväxt. Redan 1960, då Sydkoreas krigsdrabbade ekonomi ännu låg i spillror, gick omkring 95 procent av alla barn i primärskola. Under senare decennier kan vi se hur utbildning och ekonomisk utveckling går hand i hand. Satsning på utbildning ökar tillväxten, och de ökande resurserna möjliggör att det satsas mer och mer per elev. Liksom i många andra sammanhang avviker Sydasiens vad gäller utbildningsnivå från det östasiatiska mönstret. I början av 1990-talet var läskunnigheten hos vuxna nära 80 procent i Öst- och Sydöstasien. I Sydasiens, däremot, var 51 procent av de vuxna fortfarande analfabeter, vilket t.ex. kan jämföras med 43 procent vuxna analfabeter i Afrika söder om Sahara. Andelen vuxna som är analfabeter i Sydasiens har sjunkit, men långsammare än i någon annan region i världen. Lärartätheten i Sydasiens är den i särklass lägsta i världen. I genomsnitt går det 60 elever per lärare i Sydasiens primärskolor. Andelen som slutar skolan utan att ha fullföljt primärskolan är också högst i världen: 41 procent av eleverna fullföljer aldrig sin skolgång. Även vad gäller högre utbildning sacker Sydasiens efter. Andelen ungdomar i varje årskurs som går vidare till postgymnasial utbildning är en tredje- eller fjärdedel av den i t.ex. Sydöstasien. Inte minst slående är diskrimineringen av kvinnor i Sydasiens utbildningssystem. Över 40 procent av världens kvinnliga analfabeter bor i Sydasiens. Endast 33 procent av Sydasiens flickor börjar sekundärskolan, mot 52 procent för pojkarna. Klyftan ökar ytterligare vid högre utbildning. I Pakistan är bara var fjärde kvinna läskunnig.

Hälsa

Den ökning med cirka tjugo år i medellivslängd som har registrerats i Asien sedan 1960 är i stor utsträckning en följd av den dramatiska nedgång i spädbarnsdödlighet som har ägt rum i alla regioner. Överdödligheten i högre åldrar har sjunkit betydligt långsammare. Skillnaderna är dock mycket stora. Den förväntade medellivslängden i Asien varierar mellan under 55 år (Bhutan, Kambodja, Laos, Nepal) och över 79 år (Japan och Hongkong). I Japan, Singapore, Sydkorea, Malaysia, Sri Lanka och Hongkong understiger spädbarnsdödligheten 15 per 1.000 födda barn (genomsnittet för i-länder är 13), under det att motsvarande siffror i länder som Kambodja, Laos, Pakistan och Bangladesh överstiger 90. Den diskriminering av kvinnor som präglar samtliga länder i Asien (och i världen), men som är speciellt markant i Sydasiien, har negativa effekter också för barnens omvårdnad och överlevnad. Som exempel på de positiva bieffekterna av att utbilda kvinnor kan nämnas att dödligheten hos barn under fem år till kvinnor med mindre än sju års utbildning är mer än dubbelt så hög som hos mödrar med utbildning. Inom hälso- och jämställdhetsarbetet är reproduktiv hälsa och reproduktiva rättigheter av stor betydelse.

Den snabbt försämrade miljösituationen med t.ex. ökande luftföroreningar och brist på rent vatten är ett växande hälsoproblem i hela regionen.

HIV/aids

Av de drygt 30 miljoner människor i världen som uppskattas vara HIV/aids-positiva bor nära en fjärdedel i Asien. Indien är det land som beräknas ha det största antalet HIV-infekterade i världen. Landets storlek gör att även om bara en halv procent av befolkningen i dag antas vara smittad kan antalet smittade individer uppgå till omkring fem miljoner. HIV/aids-epidemin nådde Asien senare än Afrika, som är den kontinent med den högsta andelen infekterade i världen. En mycket liten andel av befolkningen i Asien har testats för HIV, och osäkerheten är stor om epidemins utbredning. Flera studier pekar dock på att spridningen i vissa regioner och grupper i Asien i dag går mycket snabbt. Som exempel kan nämnas injicerande sprutnarkomaner i Kina, samt prostituerade i bl.a. Indien, Kambodja, Burma och

Kina. Alla prognoser pekar på att HIV/aids kommer att utvecklas till ett mycket omfattande hälsoproblem i många länder i Asien. Det finns också ljuspunkter. I Thailand, där medvetenheten om HIV/aids-epidemins spridningsvägar och farlighet tidigt var hög har antalet nya fall sjunkit under de senaste åren. Gratisutdelning av kondomer och massiva informationskampanjer riktade till befolkningen i allmänhet, och till speciellt utsatta riskgrupper (prostituerade, värnpliktiga och andra) i synnerhet, har givit mycket positiva resultat och Thailand framhålls i dag ofta som ett föredöme i den globala kampen mot smittan.

Sverige är en av de största bidragsgivarna till UNAIDS, som arbetar mycket med Asienproblematiken.

3.4 Miljö och naturresurser

I skuggan av den höga ekonomiska tillväxten de senaste decennierna har de miljö- och naturresursrelaterade problemen i Asien vuxit snabbt. Samtidigt som inkomsterna stigit och andelen fattiga sjunkit har Asien utvecklats till en av världens mest förorenade regioner även om stora regionala skillnader förekommer.

Miljöförstöringen har nått sådan omfattning att den har fått globala effekter. Det som gör miljöfrågan så angelägen är att försämringen av miljön gått så snabbt och att det inte finns några påtagliga tecken på förbättring. Miljöproblemen är i många länder lågprioriterade trots att de redan idag, men än mer i framtiden, kommer att innebära höga kostnader för samhället i form av produktivitetsförluster, hälsoproblem, förlorad biologisk mångfald och ökad känslighet för naturkatastrofer.

Ekonomisk utveckling är inte hållbar om inte miljön också beaktas. Sambandet mellan ekonomiska, sociala och ekologiska hänsyn, dvs. hållbar utveckling, måste lyftas fram i utvecklingsländernas politik. Uppskattningar av Asiatiske utvecklingsbanken visar att kostnaderna varierar från en till nio procent av BNP årligen för länderna i Asien. Om inte åtgärder sätts in snabbt kommer kostnaderna att bli mycket höga och skadorna på miljön i många fall irreparabla.

Dagsläget

Miljöproblemen skiljer sig mellan olika delar av Asien, både vad gäller problemens karaktär och omfattning, beroende på länders geografiska läge, befolkningsmängd, utvecklingsgrad och tillgångar på naturresurser. Generellt kan sex grundläggande faktorer urskiljas som utmärker flertalet länder i Asien och som bidragit till att miljösituationen blivit så allvarlig:

- snabb ekonomisk tillväxt,
- hög befolkningstillväxt och befolkningstäthet,
- bristande lagstiftning, miljöpolitik och institutionell kapacitet,
- misshushållning av resurser,
- fattigdom och
- urbanisering.

Allvarligast är situationen i Sydöst- och Sydasien samt i städerna i östra Kina. Men många av miljöproblemen känner inga nationella gränser. Genom vatten- och luftburna föroreningar sprids problemen inom regionen. Japan påverkas exempelvis av de växande miljöproblemen på fastlandet, trots att landet lyckats minska de egna utsläppen från tidigare mycket höga nivåer. Sydkorea och Taiwan påverkas genom stora mängder surt regn från kolkonsumtionen i Kina. Enligt en studie av Asiatiska utvecklingsbanken anser regionens beslutsfattare de allvarligaste miljöproblemen vara: vattenföroreningar och minskad tillgång på färskvatten; luftföroreningar och avskogning; hantering av fast avfall; markerosion. Detta stämmer i stora drag med den miljöstillståndsbedömning som FN:s miljöprogram UNEP gör: markförstöring; skogsavverkning; minskad tillgång på färskvatten och vattenföroreningar; försämring av marina och kustnära områden.

Luftföroreningar skapar allvarliga hälsoproblem. I tio av Asiens elva megastäder överstiger partikelföroreningar WHO:s gränsvärde. Kolanvändningen bidrar i hög grad till luftföroreningarna. Regionen svarar för 40 procent av världens kolförbrukning. Kolkraftverken är framförallt ett stort problem i Kina och Indien där kol svarar för över 70 procent av energiförbrukningen. Enligt uppskattningar av Världsbanken dör 66.000 personer varje år till följd av luftföroreningar i Kina.

Utsläpp av växthusgaser utgör ett allvarligt hot mot såväl det lokala som det globala klimatet. Vattenföroreningar är ett av de mest akuta miljöproblemen. En betydligt mindre andel av Asiens befolkning har tillgång till acceptabelt dricksvatten än i andra regioner, med undantag av Afrika. Allvarligast är situationen i Sydöst- och Sydasien.

Den marina vattenkvaliteten och det marina produktionsunderlaget försämras snabbt. Denna ekosystems förstörelse innebär att grunden för nyttjande av fisk och andra marina resurser försvinner.

Skogsavverkning är ett allvarligt problem i stora delar av Asien. På grund av laglig och olaglig skogsavverkning, uttag av brännved, damm- och vägbyggande och skogsbränder har Asiens skog halverats de senaste 30 åren. Med nuvarande avverkning skulle återstående skogsresurser endast räcka ytterligare 35 år.

Asien har den lägsta andelen odlingsbar jord per invånare i världen. Markförstöringen minskar den redan knappa tillgången på odlingsbar jord.

I Asien finns omkring 40 procent av världens djur- och växtarter och 2/3 av världens korallrev. Många asiatiska länder har förlorat 70-90 procent av sina naturmiljöer till följd av skogsskövling, markförstörelse och vattenföroreningar. Många djurarter har försvunnit eller hotas av utrotning. Stora dammbyggen får ofta miljömässiga och sociala konsekvenser.

Tillväxten av urbana områden är mycket hög i Asien i jämförelse med andra regioner. År 2020 beräknas mer än hälften av Asiens befolkning leva i urbana områden, jämfört med 35 procent 1995. Tretton av världens femton mest förorenade städer finns i Asien.

Miljöskyddsarbetet genom t.ex. lagstiftning, teknikutveckling och informationsarbete har inte hunnit med den snabba ekonomiska utvecklingstakten. Samtidigt kännetecknas Asien av hög befolkningstäthet med de påfrestningar det innebär. I många länder har strategin varit "tillväxt nu, miljöskydd senare".

Hur bryta den negativa trenden?

Medvetandet om miljöproblemen har ökat i många länder i Asien. Vissa insatser har gjorts de senaste 15 åren för att hantera olika miljöproblem

(miljöstyrning, lagstiftning och specifika åtgärdsprogram) och för att följa upp rekommendationerna och överenskommelserna från Riokonferensen om miljö och utveckling 1992. Miljöministerier har inrättats i flera länder, även om många av dem har en svag ställning. Specifika åtgärdsprogram har utvecklats, bl.a. för att minska luftföroreningarna, öka vattenkvaliteten och vattenförsörjningen, skydda den biologiska mångfalden och minska avskogningen och markförstörelsen. Mycket har utträttats på papperet genom lagstiftning och miljöprogram medan det brister i genomförandet, bl.a. eftersom den politiska viljan saknas. Regeringarna är fortfarande långsamma att föra upp miljö på den politiska dagordningen. Det finns inget som tyder på någon märkbar förbättring.

Avgörande för utvecklingen av miljösituationen är hur de underliggande orsakerna angrips. Svaga institutioner utgör ett av huvudproblemen. En förutsättning för att trenden skall vända är att institutionerna stärks. I många fall där en miljölagstiftning införts har den varit ineffektiv och bristfälligt genomförd. Institutionell kapacitet för att genomdriva miljölagstiftningen har saknats. Det är också nödvändigt att komplettera en effektivare miljölagstiftning med att öka användningen av ekonomiska styrmedel som styr mot ren och resurssnål produktion. Genom att prissätta de negativa effekterna på miljön leds konsumtion och produktion bort från teknologier och produkter som skadar miljön.

Ägarförhållanden måste också definieras bättre. Bristfälligt definierade ägarförhållanden för naturtillgångar är i många fall en avgörande orsak till kortsiktigt tänkande och misshushållning med resurser.

Reformer i form av institutionella förbättringar, ökad insyn och minskad korruption är nödvändiga för att effektivt kunna driva miljöpolitik. Mer demokratiska system och öppenhet innebär också ökade möjligheter för lokala opinionen att göra sig hörd.

Enskilda organisationer och regionalt samarbete
Miljörörelsen i Asien har en växande betydelse för opinionsbildningen. Enskilda organisationer har vuxit fram framförallt sedan mitten av 1970-talet. I många länder finns nu ett brett spektrum av

grupper, både sådana som arbetar med regionala miljöfrågor och sådana som är fokuserade på lokala problem. De arbetar med undersökande journalistik, politisk lobbyism, kampanjer och vetenskaplig forskning. De har en viktig uppgift att fylla genom att väcka opinion.

Eftersom många av miljöproblemen inte känner några nationella gränser är det regionala samarbetet viktigt. Gemensamma ansträngningar är nödvändiga. Under 1990-talet har det regionala samarbetet i miljöfrågor ökat. Regionala initiativ, nätverk och program har utvecklats med inriktning på speciella miljöproblem, som bl.a. markförstöring, skog, biologisk mångfald, utbildning, informationsutbyte och klimatförändringar.

ASEAN utfärdade 1994 en deklARATION som skall utgöra basen för framtida samarbete på miljöområdet inom regionen. Flera gemensamma miljöprogram har genomförts och regelbundna möten hålls mellan miljöministrar och på tjänstemannanivå.

3.5 Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet

Demokratiutvecklingen i Asien

Demokratin erövrades i Europa i början av århundradet och överlevde nazismen, fascismen och kommunismen. Efter andra världskriget vann de europeiska kolonierna sin självständighet. En intensiv period av politisk utveckling med både demokratiska framsteg och allvarliga bakslag inleddes. En "tredje våg" av demokratisering kan kanske sägas ha inletts i mitten på 1970-talet med de tre sydeuropeiska fascistdiktaturens fall. Den accelererade på 1980-talet med så gott som hela Latinamerikas demokratisering, kulminerade med Sovjetväldets fall från 1989 och har också påverkat Asien. Även om demokratiutvecklingen i Kina dröjer råder det ingen tvekan om att de senaste tio åren har sett betydande framsteg för öppenhet, mänskliga rättigheter och demokrati i Asien. Demokratins konsolidering i länder som Filippinerna, Sydkorea och Thailand, demokratiseringen av Taiwan, liksom utvecklingen i Indonesien efter Suhartos fall är viktiga uttryck härför.

En fundamental fråga är vad som krävs vad gäller utveckling av normer och institutioner för att

förstärka och konsolidera den tredje vågen så att risken för en motvåg, som skulle kunna bli mer omfattande än ett enstaka bakslag, kan undvikas. Frågan blir särskilt viktig då man betänker att ett stort antal av det hundratal länder som idag i någon mening kan betecknas som demokratier är ytterst sköra med föga utvecklad demokratisk kultur och regeringar med svag legitimitet och begränsade förutsättningar att åstadkomma påtagliga förbättringar av människors materiella villkor. Insiktsfulla bedömare har med fog varnat för förväntningarna på snabba resultat i unga demokratier. Demokrati kräver tid för att utveckla värdegemenskap och institutioner.

Asien är i grunden alltför omfattande och heterogent för att det skall vara rimligt att generalisera om demokratins tillstånd. Historiskt finns högst olika politiska kulturer och kolonialtiden lämnade efter sig vitt skilda avtryck på den indiska subkontinenten, i Indokina, i Indonesien, på Filippinerna och i Hongkong. Demokratiutvecklingen i Asien de senaste decennierna har beskrivits som långsammare än i resten av världen med undantag för Mellanöstern. Den "mjukt auktoritära utvecklingsstaten" av Sydkoreas typ dominerade bilden. Den bedömningen underskattar dock betydelsen av de förändringar som inträtt sedan slutet av 1980-talet. Samtidigt är det felaktigt att reducera demokratiutvecklingen i Asien till vad skett de senaste åren.

Av stor historisk betydelse har varit att Indien och Sri Lanka förblivit demokratier med konkurrens om den politiska makten i fria val, förhållandevis fria media och organisationsfrihet trots påfrestningar i form av undantagstillstånd, regionala motsättningar och inbördeskrig. Utvecklingen i Pakistan blev en annan, med långa perioder av militärt maktinnehav. Idag är också Pakistan en rudimentär demokrati, men en demokrati i kris. Under det kommande decenniet kommer den sannolikt att utsättas för mycket stora påfrestningar. Bangladesh, som år 1971 föddes ur Östpakistan, inledde den demokratiseringsperiod i vilken landet nu befinner sig i och med 1991 års val. 1996 följdes det av vad som bedöms vara det friaste valet i landets historia. Ett djupt dilemma är att Sydasiens utgör den mest demokratiserade delen

av Asien, men samtidigt den ojämförligt svagaste vad gäller jämställdhet och förverkligandet av sociala och ekonomiska rättigheter. Efter ett halvt sekels självständighet är Sydasiens världens mest illitterata region. I det förhållandet finns en viktig faktor i den onda cirkel som måste brytas för att länderna skall kunna förverkliga sina utvecklingsmöjligheter och fördjupa demokratin. Sri Lanka, vars läskunnighet är mycket hög, kunde visa vägen men de etniska motsättningarna och motsättningarna inom den singalesiska eliten har hittills visat sig oöverstigliga.

Av stor betydelse för utvecklingen i Asien har varit att ett demokratiskt Japan - om än under decennier behärskat av ett enda parti - kunde byggas upp på ruinerna av den militaristiska makt, som under det andra världskriget gjorde gemensam sak med den europeiska fascismen. Flertalet av de länder i Öst- och Sydostasien som vann sin självständighet under perioden efter andra världskriget - Sydkorea, Filippinerna, Indonesien, Burma, Singapore och Malaysia - inledde självständigheten med demokratiska experiment. Inget av länderna utvecklades vid denna tid till en väl fungerande demokrati.

Vändpunkten inträdde i mitten av 1980-talet. Först kom Filippinernas återgång till demokrati genom president Marcos fall 1986. Sydkoreas andra, och framgångsrika demokratiseringsperiod inleddes 1987 då ett växande civilt motstånd tvingade militärregeringen att inleda en övergångsprocess i form av konstitutionella förändringar och direkt val av president. 1992 vann en tidigare regimkritiker presidentvalet, och i december 1997 valdes oppositionskandidaten Kim Dae-Jung till president i ett val som måste betecknas som en bekräftelse på att demokratin idag fått fotfäste i Sydkorea. Thailands utveckling mot en konsoliderad demokrati inleddes i och med 1988 års val. Processen avbröts 1991 av en militärkupp, men redan året därpå återkom en demokratiskt vald regering. Samtidigt som landet befann sig i den djupa ekonomiska kris som utlöstes i juli 1997, antog Thailand en ny författning vilken var resultatet av en öppen process i vilken det civila samhället spelade en central roll. Taiwan inledde sin demokratisering år 1986 efter decennier av anti-kommunistiskt men auktoritärt styre.

Malaysias och Singapores politiska system har utvecklats i en delvis annan riktning. I båda länderna finns de institutionella förutsättningarna för utvecklad demokrati. De facto råder emellertid begränsningar vad gäller möjligheterna till konkurrens om den politiska makten. Samtidigt som Indonesien genomgår regionens ojämförligt djupaste ekonomiska och sociala kris befinner sig landet i ett dynamiskt skede av organisationsformering och öppen debatt. 1999 skall val hållas och det finns reella möjligheter att Indonesien, världens fjärde folkrikaste land, går mot demokrati. Osäkerhetsfaktorerna är samtidigt många.

Mongoliet har efter Sovjetväldets fall övergått till ett demokratiskt system om än i behov av institutionell utveckling.

Burma tycktes under en period vara på väg mot demokrati. Aung San Suu Kyi och hennes front The National League for Democracy (NLD) förnekades dock rätten att överta regeringsmakten efter segern i parlamentsvalet 1990. I stället har vi fått bevittna ett decennium av militärstyre med fortsatt allvarliga kränkningar av grundläggande fri- och rättigheter. Det senaste halvsekle av Kambodjas historia rymmer alltför många unika inslag för att det skall vara möjligt att inordna landet i de mönster som diskuterats ovan. Då landet 1993 gick till val organiserade av UNTAC i FN:s största enskilda operation någonsin hade landet ingen tidigare erfarenhet av demokratiska val. Att valen, som bojkottades och saboterades av röda khmererna, kunde genomföras var i sig en framgång. 1998 ägde ett andra val rum, denna gång i landets egen regi. Instabiliteten inför valet var betydande men valet resulterade trots detta i en förnyad koalition. Huvudfrågan är nu om den nya regeringen förmår ta till vara tillfället att bygga demokratiska institutioner.

Kina är kanske det land i världen i vilket människors levnadsvillkor förändrats mest radikalt under den gångna 20-årsperioden. Ur kulturrevolutionens kollektivistiska kaos har sedan reformprocessen inleddes 1978 en nation vuxit fram som med marknadens, den privata sektorns och utländska direktinvesteringars hjälp eftersträvar hög ekonomisk tillväxt. Delvis samma utveckling har ägt rum i Vietnam och Laos, som

redan 1979 såg sig nödsakade att experimentera med nya incitament i ekonomin och i mitten av 1980-talet lanserade reformer som lett till planekonomins avveckling.

Det speciella med dessa tre inbördes mycket olika länder är att de omfattande reformerna har genomförts av kommunistpartier, som samtidigt är fast beslutna att också i fortsättningen leda landets utveckling. Endast de kan, hävdar partierna, garantera den stabilitet som krävs för landets modernisering. Partierna är samtidigt medvetna om att vissa politiska reformer är nödvändiga. Reformprocessen har, understryker man, också en politisk dimension.

Sker då trots allt en viss demokratisering i dessa tre länder? På ett institutionellt plan utvecklas förvaltning, lagstiftning, bankväsende, media, och organisationsväsende. och samhällena blir öppnare. Ständigt nya spänningar uppstår mellan partiet och samhällsförändringarnas inneboende dynamik. För att bevara kontrollen måste partiet medge större utrymme för de krafter som växer fram, annars stiger det inre politiska trycket. Av det faktum att länderna är beredda att inom vissa områden genomföra liberaliseringar utan att samtidigt ha demokratisering som mål följer dock att den fortsatta utvecklingen inte kan förväntas få karaktären av en kontinuerlig process. Krav på demokratisering kommer från tid till annan att följas av systembevarande ingrepp. Långsiktigt formulerar förändringsprocessen dock sina egna krav på fortsatta reformer.

Nordkorea har förblivit ett slutet totalitärt samhälle.

Mänskliga rättigheter

Respekten för de mänskliga rättigheterna har förbättrats i Asien under den senaste tioårsperioden. Mycket återstår dock innan alla människor i de asiatiska länderna har tillgång till ens de mest grundläggande rättigheterna.

Situationen varierar mycket mellan olika länder. En rad länder har kommit långt på flera områden, medan situationen i andra länder - i synnerhet Burma och Nordkorea - är mycket allvarlig och utan tecken på förbättringar. Flera asiatiska länder visar ett växande intresse för att i en dialog med Sverige och övriga EU-länder diskutera frågor om mänskliga rättigheter.

Ratificeringsläget i Asien vad gäller FN:s sex större konventioner om mänskliga rättigheter är relativt svagt, med undantag för konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, som i stort sett alla länder som behandlas i denna skrivelse ratificerat och konventionen om barnets rättigheter har ratificerats av samtliga länder. Endast ca hälften av länderna är anslutna till 1966 års konventioner om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter respektive medborgerliga och politiska rättigheter. Två tredjedelar har ratificerat konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, medan enbart en tredjedel har ratificerat konventionen mot tortyr.

Framväxten av ett starkt civilt samhälle har visat sig vara av stor betydelse för förbättrad respekt för de mänskliga rättigheterna. I många länder i regionen finns idag enskilda organisationer och samhällsaktiva akademiker, som för denna process framåt. Regionala nätverk av enskilda organisationer som arbetar för mänskliga rättigheter har också börjat växa fram. Behovet av starka, folkligt baserade organisationer är stort. Några asiatiska ledare har tidvis framhållit begreppet "asiatiska värderingar", vilket hotat att undergräva de mänskliga rättigheternas allmängiltighet. Tendenserna till en asiatisk position har dock försvagats påtagligt under de senaste åren, bl.a. till följd av den asiatiska ekonomiska krisen som visat på den hävdade asiatiska modellens inneboende svagheter. Rättigheternas universalitet erkänns samtidigt som vissa länder betonar den kulturella särarten. Utvecklingen i spåren av Asienkrisen synes ha lett till en fördjupad diskussion i regionen om betydelsen av öppenhet och trovärdiga institutioner för varaktig ekonomisk och social utveckling. Däri ligger en utveckling som erbjuder nya möjligheter till dialog i reformfrågor av betydelse för demokrati och mänskliga rättigheter.

Den aktuella situationen i Asien

Rätten till liv och förbud mot tortyr

Övergriper i form av utomrättsliga, summariska eller godtyckliga avrättningar och försvinnanden förekommer i flera länder, ofta i samband med väpnad konflikt.

Dödsstraff existerar och tillämpas i de flesta asiatiska länder, t.ex. Kina, Vietnam, Japan,

Singapore, Nordkorea och Burma. I Kina, där antalet dödsdomar överstiger 3.000 per år, har den rättsliga processen visat på stora brister, bl.a. vad gäller möjligheten att överklaga en dödsdom till högre instans.

Något generellt förbud mot dödsstraffet finns inte, men internationell rätt anger tydliga begränsningar för dess tillämpning, liksom krav på rättsgarantier. Ännu har inte något asiatiskt land ratificerat det andra tilläggsprotokollet till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter om förbud mot dödsstraff.

Förekomsten av tortyr har rapporterats från flera länder, däribland Nordkorea, Pakistan, Kina och Kambodja. Förbudet mot tortyr anses allmänt utgöra juridiskt bindande (jus cogens) folkrätt och få länder erkänner idag öppet bruket av tortyr. Likväl har endast sju av regionens länder ratificerat FN:s konvention mot tortyr.

Rättssystem

I flera asiatiska länder finns betydande brister vad gäller ett fungerande rättssystem med garantier för rättssäkerhet i form av fungerande domstolar, opartiska domare, oberoende advokater och humant fängelseväsende. Människor grips och håll fängslade utan rättegång och dom, fängelseförhållanden är ofta mycket svåra, övergrepp, misshandel och tortyr förekommer mot personer som hålls fängslade. Ett stort problem i flertalet länder är korruptionen inom polis- och domstolsväsendet, vilken fått till följd att även på papperet fungerande rättssystem, med välutbildade domare och väl formulerade lagar, inte tillämpas i praktiken. Nära kopplad till korruptionen är det utbredda bruket av strafflöshet (impunity) genom vilket lokala och nationella myndigheter nonchalerar anmälningar om övergrepp och kränkningar av de mänskliga rättigheterna, och väljer att inte utreda påstådda brott. Ett fungerande rättssystem utgör en garanti för de mänskliga rättigheternas förverkligande genom människors möjlighet att anmäla övergrepp och att genom domslut få tillgång till sina rättigheter.

I flera asiatiska länder är klyftorna stora mellan den formella rätten och människors faktiska möjligheter att hävda sin rätt. Den marginaliserade indiska bonden har ofta svårt få sitt fall prövat i en konflikt med inflytelserika och ekonomiskt starka

intressen. Utvecklingen under hösten 1998 har visat på bristerna i det malaysiska rättsväsendet. Också en demokrati som Japan har kritiserats för svåra fängelseförhållanden och framtvingande av bekännelser genom fysisk och psykisk påverkan.

Rättigheter som stärker demokratin

Rättigheter som stärker demokratin, däribland yttrandefrihet, föreningsfrihet och allmän rösträtt, har grundlagsfästs i de flesta länders författningar. Trots detta finns stora brister i flera länder. En i författningen garanterad yttrandefrihet, med fria och oberoende media, och med möjlighet för politiska partier och andra politiskt aktiva sammanslutningar att verka fritt, bildar en viktig kontrollinstans mot maktmissbruk och korruption i olika former. Utbredningen av religiös fundamentalism kan här komma att leda till begränsningar i yttrandefrihet, såväl vad gäller det religiösa budskapet, som kritik mot eller hädelse av religionen. Den pakistanska regeringens förslag om att införa sharia-lagar har väckt sådana farhågor.

Arbetsrättsliga garantier

Diskussionen om arbetsvillkor och barnarbete berör i hög grad Asien. Arbetsvillkoren är i många länder betydligt sämre än vad ILO:s standard medger med långa arbetstider, utnyttjande av barn i industriellt arbete och begränsningar i fackföreningars verksamhet. De fackliga organisationerna har en viktig funktion att fylla i försvaret av arbetarnas rättigheter. Det är därför allvarligt att den fackliga organisationsgraden är låg på många håll. Arbetsrättsliga garantier har i många länder varit mycket svaga. Genom den finansiella krisen har situationen försämrats också i länder som tidigare respekterat grundläggande arbetsrätt och föreningsfrihet. Fackföreningars möjligheter att verka har inskränkts i flera länder, vilket bl.a. uppmärksammats av internationella arbetstagarorganisationer och ILO. Många fattiga arbetare lever under svåra förhållanden, ofta beroende av och därmed utlämnade till arbetsgivaren.

Arbetsförhållandena i multinationella företags fabriker har i flera fall uppmärksammats under senare år. Konsumentbojkotter har lett till vissa förbättringar. Samma eller svårare förhållanden råder i inhemska fabriker, där situationen

förändrats mycket lite. Situationen för kvinnor och flickor som arbetar i hem är också mycket utsatt, med flera rapporter om övergrepp. Lagstiftning till skydd för dessa grupper ur de lägsta och fattigaste socialgrupperna saknas de facto i de flesta länder i regionen. Under senare tid har olika enskilda organisationer liksom såväl FN som ILO särskilt uppmärksammat den omfattande förekomsten av tvångsarbete i Burma.

Rätten till utbildning

Rätten till utbildning efterlevs i varierande utsträckning i de asiatiska länderna. Medan läskunnigheten är närmare 100 procent i Japan och Sydkorea är den under hälften i Pakistan och Bangladesh. Staten har ett ansvar att gradvis förverkliga rätten till utbildning genom att till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser. Avsaknad av ett fullständigt förverkligande av rätten till utbildning kan till viss del förklaras med bristande resurser, men är ofta en fråga om politiska prioriteringar. Resurser läggs på andra sektorer, som t.ex. på försvaret. Ett betydande problem i alla tre regionerna är diskrimineringen av flickor och av olika minoritetsgrupper.

Kvinnors möjlighet att åtnjuta de mänskliga rättigheterna

För att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män antog FN:s medlemsländer 1979 en särskild konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (kvinnokonventionen, CEDAW). Alla länder, som omfattas av denna strategi utom Brunei och Nordkorea är anslutna till konventionen. Många länder har dock gjort så långtgående reservationer till konventionen att andra länder invänt och hävdat att dessa reservationer strider mot syftet och andan i konventionen. Kvinnokommittén, med mandat att granska staternas efterlevnad av konventionen, har vid flera tillfällen uppmanat staterna att ta tillbaka reservationerna. Ett exempel på bristen på respekt för de mänskliga rättigheterna är oviljan eller oförmågan hos vissa länders myndigheter att ta itu med den omfattande handeln med flickor och unga kvinnor.

Barnens rättigheter

Samtliga länder i regionen är anslutna till konventionen om barnets rättigheter.

Barnkonventionen innehåller såväl ekonomiska,

sociala och kulturella rättigheter som medborgerliga och politiska. Satt i relation till den låga ratificeringsnivån av FN:s två huvudkonventioner från 1966, innebär detta att barnen i Asien – i teorin – har ett betydligt bättre skydd än de vuxna. Så är dock inte fallet i praktiken. Konventionen innehåller åtaganden om t.ex. barns deltagande, rätt att göra sin röst hörd och träna demokratiskt tänkande i skolan (art.12). Samtidigt som de flesta mått på barns och ungdomars hälsa och utbildning visar tydliga förbättringar under de senaste årtiondena förefaller det som om barnarbetet i Asien har ökat i omfattning. Inte minst i länder som Pakistan, Nepal och Indien har barnarbete antagit stora proportioner. Endast en mycket liten del av allt barnarbete utförs dock inom exportindustrin, även om det är detta som blivit mest uppmärksammat internationellt. Merparten av barnarbetet försiggår inom jordbruket, i hushåll och i den informella sektorn.

Ett viktigt internationellt arbete pågår för att eliminera kommersiell sexuell exploatering av barn. Sverige var 1996 värd för Världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn, som därefter följts upp i internationella fora, bl.a. ASEM.

Etniska och religiösa minoriteter

Också skyddet för etniska och religiösa minoriteter är åsidosatt i många asiatiska länder. Förföljelsen av minoritetsgrupper i bl.a. Bangladesh, Bhutan, Burma och Kina har lett till omfattande flyktingströmmar. Möjligheterna till religionsutövning har förbättrats i Kina och Vietnam men religionsfrihet råder inte. Den ekonomiska krisen kan förvärra latent etniska motsättningar, så som skett i Indonesien.

3.6 Säkerhet och integration

Konflikterna i Öst- och Sydostasien har dominerat efterkrigstidens säkerhetspolitiska bild av Asien. I och med det kalla kriget gick Öst- och Sydostasien in i en period av sönderslitande inre motsättningar. Några av det kalla krigets djupaste skiljelinjer kom att gå genom Asien. Koreakriget 1950-53, utlöst av Nordkoreas försök att ta kontrollen över hela koreanska halvön, satte scenen och ledde till det amerikanska engagemang i regionen som därefter präglade USA:s Asienpolitik. Hörnstenarna i den

efterföljande amerikanska närvaron blev säkerhetsavtalet med Japan, landets omfattande militära närvaro i Sydkorea, försvar av Taiwan och nära band med flera andra länder i regionen. 1964 sände USA stridande trupper till Vietnam - 2,5 miljoner innan uttåget var ett faktum ett decennium senare. På sin sida i kriget i Indokina engagerade amerikanerna trupp från allierade i regionen (Filippinerna, Sydkorea, Taiwan, Thailand samt Australien). Sydostasien stod delat. I och med Vietnams intåg i Kambodja vid årsskiftet 1978-79 skapades en ny djup motsättning som skulle präglade regionens säkerhetspolitiska situation under ett drygt decennium. I Sydasiens uppstod vid delningen 1947 av det brittiska Indien en låsning kring Kashmir som lett till tre krig, det senaste 1971. Den säkerhetspolitiska bilden förändrades med början under 1980-talets senare hälft, då normaliseringen av förbindelserna mellan Sovjetunionen och Kina inleddes, och då tidigare strukturer präglade av den globala öst-västkonflikten började luckras upp. 1989 tog Vietnam hem sina trupper från Kambodja och efter Sovjetunionens upplösning förvandlades Vietnam inom loppet av några år från COMECON-medlem till ASEAN-medlem. Thailands premiärminister lanserade idén att omvandla Indokina "från ett slagfält till en marknadsplats". Drömmarna om snabb ekonomisk tillväxt förenade länderna i regionen. Nordkorea fann sig alltmer isolerat. Ryssland och Kina prioriterade utvecklingen av relationer med det kommersiellt viktiga Sydkorea. Öst- och Sydostasiens säkerhetssituation undergick påtagliga förbättringar. I Sydasiens fördjupades Kashmirkonflikten som en följd av den gerillaverksamhet som tog sin början 1989. Konflikten mellan Indien och Pakistan har i mångt och mycket satt sin prägel på regionen. Den för framtiden kritiska frågan är hur regionens tunga säkerhetspolitiska aktörer - USA, Kina, Japan och Ryssland - förmår utveckla sina säkerhetspolitiska roller. En viktig ny faktor är kärnvapenutvecklingen i Sydasiens och Indiens växande anspråk på säkerhetspolitiskt erkännande. Säkerhetsbalansen i regionen förblir uppbyggd kring Förenta Staternas närvaro och

förväntningarna om landets fortsatta engagemang för regionen. I ett längre perspektiv torde utvecklingen av förbindelserna mellan Kina och Japan vara regionens viktigaste säkerhetspolitiska fråga. Rysslands nya "östpolitik", med förbättrade relationer till såväl Kina som Japan, har bidragit till att öka regionens stabilitet.

Den säkerhetspolitiska osäkerheten i regionen har bidragit till moderniseringar av krigsmakterna under 1990-talet. Länderna strävar efter att bibehålla en balans gentemot de länder som initierar en militär upprustning och modernisering, t.ex. Kina. Det visar sig dock att denna process är beroende av en god ekonomisk tillväxt. Länder som Thailand har därför som en följd av krisen tvingats till drastiska omprioriteringar. Kina är det land i regionen vars försvarsmakt genomgår de snabbaste förändringarna, dock utan att den militärteknologiska klyftan till Förenta Staterna nämnvärt minskar. Nordkoreas uppskjutning av en ny medeldistansraket i augusti 1998 illustrerar osäkerheten i varje militärstrategisk bedömning. Uppskjutningen har skapat en ny strategisk spänning i västra Stilla havet.

Illustrativt för regionens säkerhetspolitiska situation är att embryot till en regional säkerhetspolitisk mekanism formades så sent som 1994. Då bildades ASEAN Regional Forum (ARF). Organisationen, regionens första försök att skapa ett instrument för regional säkerhet, räknar idag drygt 20 länder samt EU, inklusive regionens viktigaste säkerhetspolitiska aktörer USA, Kina och Japan. Också Ryssland och Indien är medlemmar. Vissa resultat har redan uppnåtts inom ARF på det förtroendeskapande dialogplanet. Osäkerheten om den framtida säkerhetspolitiska balansen i regionen efter det kalla kriget var huvudanledningen till att ARF kom till. Ett viktigt mål för ASEAN-länderna har varit att engagera Kina i en säkerhetspolitisk dialog om regionens framtida säkerhet. Den ambitionen var en viktig faktor bakom bildandet av ARF. Fortsatt integration av ekonomierna kan förväntas höja tröskeln för konflikter. Det faktum att regionen befinner sig i en djup förändringsprocess, och kris, betyder samtidigt att maktförhållanden kommer att förändras. I det finns osäkerhetsmoment. Utvecklingen av kärnvapen i

Sydasien kan inte sägas ha kommit som någon fullständig överraskning. Men den visar på risken för negativa vändningar också i en tid då så mycket står att vinna på utbyggt samarbete och integration.

Det kalla krigets slut har haft olika effekter på den säkerhetspolitiska balansen i Öst-, Syd- och Sydöstasien. Den har bl.a. varit avhängig av hur stor närvaron respektive konfrontationen mellan supermakterna varit, och på förhållandet mellan de regionala stormakterna i respektive område.

Sydöstasien

I Sydöstasien har perioden efter det kalla kriget bl.a. inneburit en påtagligt minskad rysk närvaro. När Förenta Staterna i början av 1990-talet tvangs lämna baserna Clark och Subic Bay i Filippinerna, minskade också den amerikanska närvaron i området. Förenta Staternas militära engagemang i regionen fortsätter dock i Sydkorea, i Japan, och genom nya militära faciliteter i Singapore. Under 1988 ingicks också ett nytt samarbetsavtal med Filippinerna. USA:s säkerhetspolitiska inflytande och betydelse för regionen förblir stort. Kinas tilltagande ekonomiska och militära styrka har påverkat säkerhetssituationen och maktbalansen. Generellt eftersträvar länderna i regionen goda relationer med ett ekonomiskt och militärt växande Kina.

Det mellanstatliga samarbetet i Sydöstasien har i vissa hänseenden stärkts under 1990-talet genom utökningen av medlemskapet i och samarbetet inom ASEAN samt bildandet av ARF, vilket bidragit till den säkerhetspolitiska stabiliteten i denna region. Den asiatiska ekonomiska krisen har samtidigt bidragit till att bringa till ytan en del av regionens olösta frågor.

Konflikten om Spratly-öarna, där sex av regionens länder - Brunei, Filippinerna, Kina, Malaysia, Vietnam och Taiwan - rest krav på överhögheten över hela eller delar av denna möjligen oljerika ögrupp i Sydkinesiska sjön, utgör regionens allvarligaste konflikt. Parterna har framhållit sin vilja att lösa den genom fredliga medel, men incidenter inträffar och ingen lösning kan skönjas, i synnerhet som Kina vidhåller kraven på bilaterala förhandlingar.

Östasien

I Östasien bibehåller Förenta Staterna en militär närvaro i Japan och i Sydkorea samt till havs. Det sistnämnda demonstrerades under krisen mellan Kina och Taiwan under 1996 i samband med det första direkta presidentvalet på Taiwan, som för Kina aktualiserade den känsliga frågan om Taiwans framtida ställning.

Kinas relationer med Förenta Staterna har överlag förbättrats under president Clintons andra mandatperiod och är idag bättre än någonsin sedan massakern i samband med demonstrationerna på Himmelska fridens torg 1989. Två frågor har orsakat spänning, nämligen krisen mellan Kina och Taiwan 1996, vilken föranledde Förenta Staterna att sända den sjunde flottan till området, och de nya riktlinjer för säkerhet som Förenta Staterna avtalade med Japan år 1997. För Kina är USA:s militära närvaro och tyngd i regionen en källa till latent missnöje. Långsiktigt förblir relationen mellan de båda länderna svårförutsägbar.

Östasien skiljer sig från Sydostasien i det avseendet att viktiga relationer fortfarande präglas av djupa motsättningar. Det gäller relationerna mellan Kina och Taiwan, även om de funnit former för ett visst samspel som medger både betydande taiwanesiska investeringar i Kina och informella kontakter på mycket hög nivå. Det gäller i hög grad situationen på den koreanska halvön där förhållandena i Nordkorea ger fortsatt anledning till betydande oro både när det gäller försörjningssituationen för befolkningen och när det gäller landets agerande gentemot omvärlden och då i synnerhet gentemot Sydkorea, Förenta Staterna och Japan. Det nordkoreanska missil- och kärnvapenprogrammet bekräftar att den koreanska halvön utgör ett av Asiens allvarligaste säkerhetspolitiska problem. Det s.k. KEDO-programmet för att förhindra nordkoreansk kärnspridning och skapa fred och stabilitet på den koreanska halvön och de fyrpartssamtal som inletts mellan USA, Kina samt Syd- och Nordkorea utgör viktiga ansträngningar för att dämpa osäkerheten i regionen.

Mellan Kina och Japan och mellan Japan och Sydkorea har omtvistade gränser periodvis orsakat viss spänning. Omtvistade gränser förblir också ett

spänningsmoment mellan Kina och de stater som gränsar till Sydkinesiska sjön.

I ett längre perspektiv gäller osäkerheten främst Kinas framtida agerande i takt med att ekonomin växer och försvarsmakten moderniseras, USA:s framtida närvaro samt Japans framtida säkerhetspolitik. USA:s närvaro har en återhållande effekt på Japans behov av ett utbyggt försvar.

Sydasien

I Sydasien har det kalla krigets slut inte påverkat den säkerhetspolitiska situationen i lika hög grad som i de övriga regionerna, trots att Pakistan var lierat med Förenta Staterna under det kalla kriget och Indien hade en stark koppling till Sovjetunionen. Dessa nära relationer har luckrats upp. USA prioriterar idag relationen med Indien framför relationen till Pakistan. Relationerna mellan Indien och Pakistan har inte förbättrats, då motsättningarna mellan länderna till sin natur är djupt lokalt och internt rotade. Incidenter förekommer kring det starkt omtvistade Kashmir och spänningen är periodvis mycket hög mellan de två länderna. Kashmirkonflikten fick en allvarligare dimension under 1998 då ömsesidig nukleär avskräckning infördes som grundelement i den bilaterala relationen. Situationen har emellertid i början av 1999 successivt förbättrats i och med att den politiska dialogen på högsta nivå återupptagits och de mellanfolkliga kontakterna stärkts. Även om de båda länderna undertecknar provstoppsavtalet CTBT och därmed förbinder sig att inte genomföra några flera kärnsprängningar finns dock ett reellt hot om användande av kärnvapen i en konflikt som vid tre tillfällen lett till krig. Samtalen mellan de båda ländernas premiärministrar i februari 1999 i Lahore visar på en ny vilja till dialog i skuggan av kärnvapenutvecklingen, men inga tecken finns ännu på en utveckling som kan leda till att Kashmirfrågan löses.

Betydelsen av förbättrade relationer mellan Indien och Pakistan är stor. Hela Sydasiens ekonomiska och politiska utveckling har hållits tillbaka av motsättningarna mellan Indien och Pakistan. Regionala initiativ som SAARC (South Asian Association for Regional Cooperation) har hamnat i dess slagskugga.

Indiens förhållande till Kina, vilket förbättrades under 1990-talet, har som en följd av kärnvapenutvecklingen åter försämrats. I samband med provsprängningarna gjorde den indiska regeringen hänvisningar till Kina som huvudfaktorn i utformningen av indisk säkerhetspolitik

Förändrade konfliktmönster

Sammantaget finns ca 140 olösta konflikter av olika slag i Asien, varav hälften är mellanstatliga och hälften interna. Åttioåtta av konflikterna har dock karaktären av "dispyter". Ett stort antal av dem utgörs av oreglerade gränsfrågor. Ett tjugotal kan betecknas som "större", varav flertalet är interna. Ett växande antal är s.k.

"identitetskonflikter" som har sin grund i en viss grupps anspråk på autonomi eller motsvarande. Det totala antalet under 1990-talet - 140 - är nästan identiskt med antalet under de båda närmast föregående decennierna. På 1970-talet var dock antalet "större" konflikter 60, dvs. tre gånger så stort som idag.

En ny trend i konfliktmönstret i Stillaohavsasien är att de stora militariserade mellanstatliga konflikterna gradvis har minskat under 1990-talet jämfört med föregående decennier. En liknande tendens kan noteras när det gäller interna konflikter i länderna i detta område, även om det är mindre markant. I Sydasiien är bilden inte lika hoppningivande, eftersom stridigheter fortsätter mellan Indien och Pakistan, inbördeskriget i Sri Lanka fortgår utan någon lösning i sikte och detsamma gäller de interna konflikterna i Indien och Pakistan.

När det gäller att bedöma hur den övergripande konfliktsituationen kan komma att utvecklas måste man ta i beaktande att många konflikter består och många dispyter t.ex. över territorium kvarstår att lösa även om direkta stridigheter inte pågår för närvarande. Det finns således en potentiell risk för att stridigheter kan komma att blossa upp. Behovet är stort av att vidareutveckla de embryonala mekanismer för förtroendeskapande och konflikthantering som vuxit fram inom ARF och att ansträngningar görs att etablera sådana mekanismer i de delar av Asien där de saknas.

3.7 Komplexitet och mångfald

Område efter område visar på komplexiteten och mångfalden i det vi kallar Asien. På rikedomen i kultur och verklighetsuppfattningar. På förändringstakten. På vitaliteten i de senaste decenniernas utveckling, och svagheter i den institutionella basen. På de oerhörda skillnaderna i levnadsstandard, utbildningsstandard och forskningsnivå. På det nya välståndet och den bestående fattigdomen. Något enhetligt Asien finns inte och sannolikheten för att de asiatiska länderna kan enas om några specifika asiatiska värderingar framstår som liten. Skillnaderna är för stora.

Den ekonomiska integrationen och utvecklingen av regionala organisationer som ASEAN kommer samtidigt att fortsätta. ASEAN är en naturlig gruppering och det finns skäl att förvänta att den, trots de svårigheter organisationen idag går igenom, kommer att växa sig starkare. Asien och dess subregioner är i stort behov av organisationer för ökad samverkan. Att ASEAN:s säkerhetspolitiska samarbetsforum ARF utvecklas till ett verkligt instrument för regional säkerhet är av globalt intresse. Av stor betydelse är också att Sydasiens en dag förmår ge sin regionala gruppering - SAARC - ett verkligt innehåll. Skiljelinjerna inom regionen kommer samtidigt att i växande grad stå att finna inom Asien och inom länder med konkurrerande idéströmningar. Däri ligger en betydande vitalitet av ett slag som kommer att bidra till en asiatisk renässans. Anwar Ibrahim, Malaysias fängslade f.d. vice premiärminister och en av Asiens ledande yngre politiker, utvecklar i sin bok *The Asian Renaissance* (1996) sina idéer om Asiens framtid. Han pekar på Asiens komplexitet och mångfald och konstaterar att Asien saknar en gemensam fond av idéer. Det nya är, betonar han, att Asien börjat upptäcka sig själv. Den framtida världen ser han som pluralistisk och mångkulturell. En stor skillnad är enligt Anwar att västvärldens moderna historia är sekulariserad medan de olika asiatiska kulturerna i hög grad vilar på en religiös grund. För honom förutsätter sann humanism förankring i en religion. Det Anwar främst kräver är dock en ökad respekt från västvärldens sida för sin egen och andra asiatiska kulturtraditioner. Väst saknar, konstaterar han med ett citat från nobelpristagaren

Octavio Paz, inte goda intentioner, men lider av en brist på ödmjukhet.

Utgångspunkten för Europas och Asiens närmande är det ömsesidiga behovet av fördjupade och jämbördiga relationer. Globaliseringen, med dess möjligheter och risker, är den gemensamma grundvalen. Det var Öst- och Sydöstasiens förmåga att ta tillvara dess möjligheter som ledde till Asiens upptäckt av sig självt och det är på globaliseringens komplexa premisser som Asien nu bygger sitt välstånd. Det är i en sådan värld som Europa och Asien kommer att bygga en mångfald av relationer.

4 Asien år 2010

4.1 Globaliseringens krafter och det internationella samfundet

Hur kommer Asien att se ut år 2010, det år som är riktmärke för denna strategi? Den ofrånkomliga utgångspunkten måste vara att fråga hur den värld kan tänkas se ut som länderna i Asien - och Sverige - då kommer att ingå i. Om vi blickar tillbaka lika många år, till 1986-87 ser vi hur vansklig varje prognos är. Knappast någon förutsåg vid den tiden Sovjetsamhällets snara fall, och ingen förutsåg den Asienkris som många idag beskriver som något som var närmast oundvikligt. Vad man kan göra är att resonera kring ett antal huvudfaktorer och huvudfrågor. En möjlig utveckling, som sannolikt kommer att visa sig väl optimistisk på flera punkter men förhoppningsvis också väl pessimistisk på några, avtecknar sig. Frågan är särskilt relevant i en tid präglad av globaliseringen. Dessa förändringsprocesser kommer att starkt påverka hur såväl de asiatiska samhällena som vårt eget samhälle ser ut 2010. Många bedömare beskriver globaliseringen på ett närmast deterministiskt sätt, som en okontrollerbar kraft. Att det inte är så enkelt framgår klart då man ser tillbaka på det gångna seklet. Globalisering har präglat seklet som helhet, men inte som en kontinuerlig eller entydig process utan som en serie komplexa processer med de politiska förutsättningarna som en central underliggande variabel. En analys av de uppgifter som världen står inför visar, liksom Asienkrisen, att det idag råder ett kritiskt underskott på globalt ledarskap. Globalt hållbar utveckling förutsätter ledarskap

som ser till den globala helheten, utvecklade internationella institutioner och ökad samstämmighet mellan politiken på olika centrala områden. Den kris som Öst- och Sydostasien genomgår kan inte reduceras till en rent asiatisk kris. Krisen är institutionell och en följd av bristerna i ländernas nationella institutioner i kombination med de institutionella bristerna i det internationella systemet. Hur världen ser ut år 2010 beror i hög grad på vilken karaktär globaliseringen då kommer att ha, på hur det internationella normverket utvecklas och hur konventioner respekteras, på huruvida FN:s roll stärkts, på hur det internationella finansiella systemet utvecklats, på hur Agenda 21 genomförts. Av avgörande betydelse är hur länderna i Asien - varav de åtta största redan representerar halva mänskligheten - inkluderas, på deras möjligheter att öva inflytande och ta ansvar för den globala helheten.

Vad driver globaliseringen?

Vad driver då globaliseringen? Den snabba teknologiska utvecklingen är en huvudfaktor. Den har t.ex. revolutionerat våra telekommunikationer. I centrum för den utvecklingen står de multinationella företagen, som svarar för närmare två tredjedelar av världshandeln och huvuddelen av världens samlade utländska direktinvesteringar. Att förutsäga den teknologiska utvecklingen på 10-15 års sikt är, i synnerhet med dagens utvecklings- och spridningstakt, en omöjlighet. Ändå ter det sig förhållandevis lätt att föreställa sig hur spridningen på ett centralt område som telekommunikationer kan fortgå. 1990 hade Vietnam med 75 miljoner invånare bara 100.000 telefoner. År 2000 kommer man att ha ca 3 miljoner linjer och en halv miljon mobiltelefoner och år 2010 åtminstone en telefon på var tionde invånare. En sådan utveckling har effekter på hela samhället, i synnerhet som ett internationellt samtal i framtiden inte behöver kosta mer än ett lokalsamtal. I Bangladesh har utvecklingen av den nya teletekniken utnyttjats på ett kreativt sätt av Grameen Bank, de fattigas bank. Fattiga kvinnor på Bangladeshs landsbygd tjänar idag med hjälp av lån från denna de fattigas bank sitt uppehälle på att, som ett slags vandrande telefonkiosker, förmedla mobiltelefonsamtal. Internet utvecklas

redan mycket snabbt i en rad länder i Asien. Idag finns ca 600.000 användare i Kina och 80.000 i Indien, men redan om några få år kommer Kina att ha flera miljoner användare och Indien 1-2 miljoner. År 2010 kommer en utveckling som denna att på många sätt ha förändrat vår relation till det geografiskt avlägsna.

De utländska direktinvesteringarna spelar idag ofta en avgörande roll vad gäller att föra in ny teknologi i ett land. Det har de sedan mitten av 1980-talet gjort i t.ex. Thailand och Malaysia och det gör de i Kinas och Vietnams modernisering. Med undantag för Singapore och Hongkong har Kina i högre grad än andra länder byggt sin utveckling på utländska direktinvesteringar, varav en stor del asiatiska. I Indien har direktinvesteringarna inte blivit av betydelse förrän under 1990-talet, och svarar fortfarande bara för någon procent av de samlade investeringarna. I föreningen av Indiens betydande tillgång på forskare och ingenjörer, illustrerad av resultaten på IT-området, och ett större utrymme för utländska direktinvesteringar ligger stora möjligheter för landet att tillvarata den internationella teknologiska utvecklingen.

Ny teknologi sprids i allt snabbare takt. Det är dock inte bara frågan om en spridning från några få globala centra i västvärlden utan om en utveckling baserad på allt mer komplexa mönster av forskning och utveckling. Flera länder i Asien kommer år 2010 att vara betydligt tydligare delar av de globala forskningsstrukturerna än idag. Världen kommer att vara närmare sammanlänkad än idag i kvalificerade nätverk av forskare från olika kulturer. Skillnaderna mellan olika länder i Asien kommer samtidigt att växa ytterligare. Handeln är en central drivkraft, vars betydelse ökat ytterligare genom efterkrigstidens handelsliberaliseringar. Ett viktigt karaktärsdrag hos det stora flertalet, men långt ifrån alla, asiatiska ekonomier är att de är handelsinriktade. De saknar förvisso inte tullmurar och icke-tariffära handelshinder, men utrikeshandel - export och import- har spelat och spelar en central roll i deras utveckling. Inte mindre än sex av världens största export- och importekonomier finns idag i Öst- och Sydostasien (Japan, Kina, Sydkorea, Singapore, samt Taiwan och Hongkong). De flesta är

medlemmar av WTO, andra - bl.a. Kina, Taiwan och Vietnam - förhandlar om medlemskap. De är också medlemmar av regionala sammanslutningar som Stillahavsasiens ekonomiska samarbetsorgan APEC och ASEAN-ländernas planerade frihandelsområde AFTA. Viktigast är emellertid WTO och att det så förblir är av avgörande betydelse för hur världen kommer att se ut år 2010. Knappast något har större inverkan än huruvida utvecklingen går mot integrering eller fragmentering. Innan Asienkrisen svarade de delar av Asien som denna skrivelse behandlar för ca 28 procent av världshandeln. År 2010 kommer andelen med stor sannolikhet att vara klart större än idag.

Det radikalt nya är dock vare sig den teknologiska utvecklingen eller handeln och direktinvesteringarnas expansion. Det kvalitativt nya som starkt påverkar utvecklingen i Asien - och världen - är de kortfristiga internationella kapitalrörelsernas expansion och inflytande över skeendena. Asienkrisen illustrerar riskerna med denna utveckling. På mindre än ett år har över 100 miljarder dollar netto av inhemskt och internationellt kapital lämnat Öst- och Sydostasien.

Nya krav ställs på utvecklingen av såväl de nationella systemen som det internationella systemet - på bankinspektion och öppenhet i det enskilda landet och på vidareutveckling av de internationella finansiella institutionerna och deras roller på det globala planet. I förlängningen ligger helt nya krav på insyn i bankers faktiska tillstånd. Däri ligger krisens positiva sida. Den visar med stor konkretion på den institutionella utvecklingens centrala betydelse nationellt och internationellt. Krisen har också skapat en ny medvetenhet om betydelsen av insyn i ekonomier och av demokratiska politiska system, liksom om vad en jämnare inkomstfördelning och möjligheter till utbildning betyder för styrkan i ett samhälles sociala väv. Det öppnare och mera "inklusive" samhället har visat sig vara ett starkare samhälle. Av avgörande betydelse för hur världen ser ut år 2010 är hur dessa insikter tillvaratas. Till sin karaktär är krisen i Asien på intet sätt unikt asiatisk. Det finns paralleller mellan vår svenska finanskris 1992-93 och de problem som de värst

drabbade länderna i Asien står inför. Asienkrisens spridningseffekter visar samtidigt otvetydigt på det ohållbara i globalisering av kapitalet utan motsvarande utveckling av de finansiella systemen. I de insikter som det framtvingar finns en grundval för en fördjupad dialog om utvecklingens och välfärdens förutsättningar nationellt och internationellt.

En för framtiden avgörande fråga är huruvida det internationella samfundet förmår att rätt utnyttja den dynamik, som globaliseringen ger, för att skapa hållbar utveckling. Ansvaret vilar tungt på västvärlden, och då i synnerhet på USA vars koldioxidutsläpp sannolikt utgör ett allvarligt hot mot den globala miljön. Men, varaktiga resultat förutsätter viktiga asiatiska länders aktiva medverkan. Möjligheterna till framgång står och faller bokstavligen med länder som Kina och Indien. Kina svarar redan för en tiondel av världens koldioxidutsläpp och med nuvarande utveckling kommer Kina inom relativt få år sannolikt att ha världens största koldioxidutsläpp. Kronisk vattenbrist är ett annat hot som inte minst Kina står inför. Regionala ekologiska kriser av ännu värre slag än de indonesiska skogsbränderna ter sig fullt möjliga. Situationen i Asien förvärras snabbt vad gäller själva grunden för människors existens - luft och vatten.

4.2 En möjlig utveckling

Under de gångna decennierna har andelen människor i djup fattigdom minskat i samtliga av de mest folkrika länderna i Asien. Den utvecklingen kommer med stor sannolikhet att fortsätta, även om det kan ta ett decennium innan Indonesien nått tillbaka till 1997 års per capita inkomst. Krisen i delar av Asien till trots kommer regionen år 2010 sannolikt att ha något hundratal miljoner människor med en högre materiell standard än idag - stora grupper kommer att få tillgång till el, skaffa sig kylskåp, bättre bostad, telefon, något slags enkelt fordon etc. Asien kommer att ha en medelklass på flera hundra miljoner människor. Taiwan och Korea kommer att vara på god väg mot OECD-ländernas inkomstnivåer och närma sig gruppen Japan, Hongkong och Singapore med deras höga levnadsstandard.

Störst kommer med stor sannolikt förändringarna att vara i Kina, även om landets utveckling tidvis kommer att kantas av näst intill oöverstigliga problem. Kina av år 2010 kommer att se mycket annorlunda ut än dagens Kina. Landets ekonomi kommer att vara väsentligt större än idag. Men Kina kommer knappast, som en del bedömare förespår, att vara världens största ekonomi mätt i reell köpkraft (PPP) om ett tjugotal år. Japan, som efter ett förlorat decennium om några år rimligen åter skall vara en ekonomi med tillväxt, om än låg, förblir trots djupa problem av både ekonomisk och politisk art för överskådlig tid Asiens klart dominerande ekonomi.

Återhämtningen från den rådande krisen i Öst- och Sydostasien kommer att ta tid. Inget talar dock för att krisen skulle förvandla framgångarna i Asien till historia, på det sätt som för några decennier sedan inträffade i Latinamerika. De grundläggande förutsättningarna i de asiatiska ekonomierna är helt andra än de som vid den tiden gällde för de latinamerikanska ekonomierna och den rimliga utgångspunkten måste vara att länderna i regionen, om än med starkt varierande framgång, genom strukturella reformer förmår bygga vidare på de förutsättningar som gjort de senaste decenniernas stora framgångar möjliga. Hittills har krisländerna lyckats med den första fasen av återhämtningen, stabiliseringen, men bara inlett den andra, reformeringen av den finansiella sektorn och andra institutioner, och den tredje, reformeringen av tillverkningsindustri och andra näringar. Vissa länder kommer att lyckas därmed, andra vara mindre framgångsrika. En avgörande fråga blir i vilken utsträckning länderna i Öst- och Sydostasien åter skall förmå attrahera det internationella finansiella kapitalet och då i synnerhet de långsiktiga investeringarna. Klyftorna mellan länderna i Asien är idag större än i någon annan världsdel. I studien *Emerging Asia*, Asiatiska utvecklingsbankens vision för utvecklingen fram till år 2025, som publicerades våren 1997 strax innan Asienkrisen bröt ut, var närmande mellan ländernas inkomstnivåer en huvudtes. Den byggde på antagandet att klyftan mellan fattiga och rika länder skulle minska genom att de fattigaste länderna med hjälp av förbättrad utvecklingspolitik tillvaratog

möjligheterna att komma ikapp. Samtidigt som det förblir rimligt att förvänta sig att fattigdomen år 2010 kommer att ha minskat i många länder i Asien och minskat högst påtagligt i åtminstone några, är det troligt att en majoritet av världens fattiga fortfarande lever i Asien, främst i Sydasiens men också i delar av Sydostasien och på det östasiatiska fastlandet. Asien kommer år 2010 att ha en befolkning på ca 3,8 miljarder varav kanske en halv miljard i djup fattigdom. Huruvida antalet under fattigdomsstrecket blir högre eller lägre än denna uppskattning beror ytterst på kvaliteten på den utvecklingspolitik som de enskilda länderna kommer att föra.

Klyftorna inom länderna kommer samtidigt att med stor sannolikhet växa i åtminstone några fall. Vid en internationell jämförelse är klyftorna inte stora i Asien. Fördelningen är *förhållandevis* jämn i länder som Bangladesh, Indien och Indonesien men betydligt skevare i Thailand och Malaysia. De rikas makt över de fattigas liv återspeglas inte i sådana siffror. Bilden skulle då varit en annan för i synnerhet länderna i Sydasiens. Det dramatiskt nya vad gäller inkomstfördelning i Asien är att inkomstfördelningen i Kina som helhet idag är väsentligt mera skev än i t.ex. Indien. En stor del av förklaringen ligger i de stora regionala skillnaderna i Kina. På sikt kan tendensen i Kina brytas, men knappast så länge arbetskraftsöverskottet i inlandets jordbruksprovinser, illustrerat av minst 100 miljoner migrantarbetare, förblir stort. Fortsatt hög tillväxt är av avgörande betydelse för ett lands möjligheter att minska fattigdomen, men så är också politikens inriktning. Satsning på utbildning är det mest grundläggande måttet på i vilken utsträckning ett lands tillväxt omfattar det stora flertalet människor. Många länder i Asien har lyckats väl med sin utbildning men i Sydasiens är bara hälften av männen och en tredjedel av kvinnorna läskunniga. Det måste betraktas som ett stort politiskt misslyckande ur såväl utvecklings- som fördelnings- och, särskilt, jämställdhetssynpunkt. Idag börjar i Sydasiens en mycket större del av en årskull skolan än för 10 år sedan, vilket innebär att andelen icke-läskunniga sjunker. År 2010 kommer läskunnigheten i Sydasiens att vara påtagligt högre än idag.

Förändringstakten förblir dock alldeles för långsam, särskilt för flickor
Sydasiens är också den del av Asien där diskrimineringen av kvinnor är störst. Som exempel kan nämnas bristen på tillgång till hälsovård, vars extrema uttryck är de 80-100 miljoner kvinnor som till följd av abortering av flickfoster och otillräcklig omsorg saknas i Sydasiens och Kina. Ytterst är det fråga om makten över det egna livet och möjligheterna till politiskt inflytande.

Kvinnors inflytande är, liksom i resten av världen, genomgående sämre än männens. Det gäller också utvecklade samhällen som Japan och Sydkorea. I båda fallen är mindre än tio procent av medlemmarna av parlamenten kvinnor.

Huvudintrycket är dock att de senaste decenniernas ekonomiska utveckling skapat nya möjligheter för kvinnors frigörelse. Krisen har motsatt effekt. Långsiktigt förblir huvudtendensen positiv, förutsatt ekonomisk återhämtning. År 2010 kan kvinnans ställning förväntas ha förbättras i en rad länder vad gäller i synnerhet tillgången på utbildning.

Demografiskt kommer vi under perioden att bevittna en förändringsprocess som leder till växande andelar äldre i befolkningen. Redan ser vi hur andelen av befolkningen under 15 år sjunker i Japan och Kina. Den klassiska "befolkningsfrågan" blir som en följd mindre central. I centrum kommer människors sociala och ekonomiska villkor, jämställdhet, barns utbildning, utvecklingen av trygghetssystem, åldersvård etc. De frågorna kommer år 2010 att i en rad länder vara de mest betydelsefulla. Japan med dess minskande befolkning går mot ett omvänt befolkningsproblem. Andelen barn och personer över 65 kommer redan före år 2010 att passera 50 per hundra i produktiv ålder för att år 2025 ligga på ca 65/100. Folkmängden kommer att sjunka och andelen pensionärer att vara större än i något annat land. Befolkningstillväxten kommer dock inte att stanna av. Enligt FN:s beräkningar är det bara ett fåtal länder i vilka folkökningen upphör före år 2050. Den sammantagna folkmängden i Öst-, Sydöst- och Sydasiens förväntas då uppgå till ca 4,9 miljarder, en dryg miljard mer än år 2010.

Laos, Nepal och Pakistan är de länder som idag har den högsta tillväxten.

Asiens miljö har försämrats avsevärt. Kostnaderna för försummelserna växer med tiden. Tiden är inte på politikernas sida. Den mycket snabba urbaniseringen ökar behovet av nytänkande. År 2020 kommer hälften av Asiens befolkning att leva i städer. Mycket stora krav kommer att ställas på utveckling av renare energikällor, tillgång till tjänligt vatten, sanitet och förbättrade metoder för kontroll av utsläpp. Redan idag har några av de asiatiska megastäderna direkt hälsovådliga miljöförhållanden och risken att förhållandena kommer att förvärras är uppenbar. Insikterna om problemen har vuxit inte minst i Kina, men inte tillräckligt för att bryta trenderna. Med nuvarande utveckling kommer miljön i Asien att vara väsentligt sämre år 2010 än idag.

Asien har ofta, och med fog, beskrivits som en världsdel präglad av auktoritära styresformer. Den bilden har aldrig varit helt rättvisande då Asien länge haft några av världens största demokratier. Idag är den direkt missvisande då flera länder under de senaste tio åren utvecklats till relativt väl konsoliderade demokratier. I andra - som Kina, Vietnam och Laos - upplever individen en ny personlig frihet i de ekonomiska reformernas spår. De politiska fri- och rättigheterna förblir starkt kringskurna men individens privata sfär har vuxit. Kina kommer knappast att vara en demokrati år 2010, men de inhemska kraven på demokrati kommer med stor sannolikhet att ha vuxit i styrka. Förutsättningar finns också för att grundläggande fri- och rättigheter, som yttrande- och organisationsfrihet, kommer att ha vunnit mark. Rättsväsendet kommer fortfarande att ha stora brister, men lagar och domstolar kommer att ha en annan roll än idag. Rättssäkerhet kan aldrig uppnås i en enpartistat.

Utvecklingen mot ökad öppenhet i Asien kommer inte att vara entydig. Klara risker finns att något land som idag är en rudimentär demokrati inte kommer att vara det då. Fattiga länder och länder i kris kan undergå förändringar i populistisk, chauvinistisk eller fundamentalistisk riktning som allvarligt drabbar den individuella friheten, eller utsatta grupper. Fördjupas fattigdomen och krisen kan det leda till frustration i marginaliserade

grupper av ett slag som svagt utvecklade demokratiska system inte förmår hantera. Hur säkerhetssituationen kommer att se ut i Asien om ett drygt tiotal år är svårt att sia om. Ett antal scenarier, varav några klart oroande, kan skisseras. Störst är osäkerheten vad gäller utvecklingen på den koreanska halvön. Allvarligast är den indiska och pakistanska utvecklingen av kärnvapen. Trots allvarliga olösta konflikthärdar - som Kashmir, koreanska halvön, Taiwan, Sydkinesiska sjön - hade regionen före de indiska och pakistanska provsprängningarna i maj 1998 utvecklats mot ett ökat mått av förtroende länderna emellan. Antalet konflikter i regionen har förblivit konstant, men det stora flertalet har lägre intensitet än tidigare och de hanteras till övervägande del med politiska och diplomatiska medel. Däri ligger en positiv utveckling. Oron har främst gällt vilken roll ett ekonomiskt väsentligt starkare Kina med tiden skulle komma att spela; hur ett sådant Kina skulle "projicera" sin nyvunna styrka inom regionen, och hur maktbalansen skulle påverkas därav. Idag och för överskådlig framtid utgör USA:s närvaro en viktig stabiliserande faktor. Utan denna närvaro skulle Japan, vars säkerhet baseras på försvarssamarbetet med USA, sannolikt se sig nödsakat att bygga ut sin försvarsmakt, och utan den skulle stabiliteten på den koreanska halvön liksom i relationerna mellan Kina och Taiwan gå förlorad. Stora krav ställs på USA:s agerande. Behovet är stort av ett ansvarsfullt agerande som bidrar till att långsiktigt stärka de regionala säkerhetsmekanismerna.

En framtida fredlig utveckling kräver en väsentlig utveckling av regionens säkerhetspolitiska system och någon sådan är inte inom synhåll. Det förutsätter regionala säkerhetsmekanismer av det slag ASEAN Regional Forum (ARF) embryonalt representerar. Bildandet av och utvecklingen inom ARF utgör tillsammans med den bilaterala "strategiska allians" (inte att förväxla med en militär allians) som vi sett växa fram mellan Kina och Ryssland och de förbättrade relationerna mellan Kina och USA samt mellan Ryssland och Japan de mest positiva inslagen i den regionala säkerhetsbilden. Indiens och Pakistans kärnsprängningar representerar det motsatta. ARF:s mål idag är förtroendeskapande. Steget till

konflikthantering är långt. Under den period vi här diskuterar kan de första stegen dock mycket väl komma att tas.

4.3 Asiens växande roll

Någon utvecklad idé om Asien som en sammanhållen enhet i annat än geografisk mening finns inte, annat än i vissa frågor vid vissa tidpunkter. Lika litet som idag kommer det att finnas *ett* Asien att tala till, *en* asiatisk ståndpunkt i annat än enstaka frågor, en given uppsättning asiatiska värderingar, en asiatisk ekonomisk modell. Men de asiatiska rösterna kommer sannolikt att spela en ännu större roll än idag, och då inte minst de röster som härrör från de asiatiska demokratierna och deras civila samhällen. I detta finns en vitalitet av stor betydelse för de nationella kulturerna, och för omvärlden. Media kommer att vara mer kommersialiserade men också frispråkigare, och tillgången till information kommer som en följd av den teknologiska utvecklingen, de snabbt växande kunskaperna i främmande språk, och den ökade tillgången till utländska media, att vara väsentligt större än idag. De enskilda organisationerna kommer att vara långt flera än idag, och pådrivande i viktiga frågor som miljö, mänskliga rättigheter, jämställdhet och barns villkor. De enskilda organisationerna i Asien kommer också att ha utvecklat helt andra, och mer frekventa relationer än de som existerar idag med andra delar av det internationella civila samhället, det samhället kan förväntas ha svarat på globaliseringens utmaningar genom att verka globalt på ett annat sätt än idag. Bland de röster som kan bli tydligare under kommande år märks också de som tillhör etniska minoriteter vilka inom befintliga strukturer förnekas den identitet de eftersträvar.

Vissa länders och regionala organisationers röster kommer att spela en större roll år 2010 än idag i de internationella politiska och ekonomiska fora i vilka för världen viktiga frågor hanteras. Det gäller i synnerhet Kina men också Indien, två länder som tillsammans representerar mer än en tredjedel av mänskligheten. Japan kommer samtidigt att för lång tid framöver förbli världens näst största ekonomi, efter USA, med legitima anspråk på en större internationell roll. Dessa länder tillhör huvudkandidaterna till ett utvidgat säkerhetsråd

och en gruppering som G 7 kan vid det laget mycket väl ha utvidgats med länder som Kina och Indien eller kompletterats med nya strukturer i vilken några av nyckelländerna i Asien har givna platser. Idag är målet i den internationella politiken att engagera Kina. 2010 kommer Kina, som då kan förmodas ha varit WTO-medlem under ett knappt decennium, att vara engagerat på ett helt annat sätt än idag. Att så sker är av avgörande betydelse för den internationella stabilitet som är förutsättningen för framväxten av funktionsdugligare och effektivare globalt ledarskap. Bland de regionala organisationerna framstår ASEAN, som i och med Kambodjas inträde kommer att omfatta Sydöstasiens samtliga tio länder, som den som har de bästa förutsättningarna att utvecklas institutionellt. Huruvida Sydasiens motsvarighet, SAARC, år 2010 blivit en organisation av betydelse ter sig betydligt mera osäkert. Vilken roll Stillahavsasiens ekonomiska samarbetsorgan APEC kommer att spela beror på hur WTO lyckas med sin uppgift. APEC är idag anhängare av "öppen regionalism" och att så förblir fallet är av stor vikt för världsekonomin utveckling. Ett mindre protektionistiskt EU kan bidra därtill.

4.4 De goda vägvalen

Ovan har några dimensioner av en möjlig utveckling skisserats. Slutsatsen är att Asien är och förblir stätt i snabb förändring. Länderna och människorna i Asien kommer att prägla det kommande seklet på ett helt annat sätt än de präglat det gångna, inte genom att skaka världen utan genom att med fortsatt ekonomisk utveckling och växande öppenhet bli mera delaktiga, och mera självmedvetna internationella aktörer. Ytterst är det fråga om en serie vägval som olika länder i regionen - och vi själva - har att göra. Möjligheterna och riskmomenten är många. Krisen har visat på den svaga institutionella grunden för de senaste decenniernas snabba utveckling. Uteblir reformerna försämras utsikterna påtagligt. Krisen har också visat på de växande internationella beroendeförhållandena. I den utvecklingen finns mycket som är positivt för länderna, men också oerhörda utmaningar. Marknaden, som inte kan förväntas ta något socialt ansvar, spelar en allt större roll. Staten

förväntas möta växande behov och förväntningar samtidigt som dess makt försvagas. Det är i ökad samverkan som de gemensamma möjligheterna finns. Miljöproblemen kan inte lösas nationellt. Utslagningen, narkotikahandeln, det sexuella utnyttjandet av kvinnor och barn och andra växande sociala problem kan bara lösas genom gemensamma ansträngningar. Fortsatt nedrustning kan bara uppnås i en värld för vars öde länder som Indien och Kina känner sig fullt medansvariga. Integrationsprocesserna har drivits av teknologi, handel och investeringar, som allt mindre ser till nationella gränser, men utmaningen ligger ytterst på ett djupare kulturellt och politiskt plan. Vår tids stora utmaning är att medverka till en utveckling i Asien som ökar sannolikheten för de globalt hållbara vägvalen, de som leder till ökad förståelse, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter, minskad fattigdom, en bättre miljö, och ett internationellt system som bidrar till framväxten av en sådan värld.

5 En svensk Asienstrategi inför 2000-talet

5.1 Asien i Sveriges relationer med omvärlden

Den svenska utrikespolitiken uppvisar både ett regionalt och ett globalt perspektiv. Av historiska skäl, och av hänsyn till våra direkt påtagliga säkerhetspolitiska intressen, har situationen i närområdet upptagit mycket av uppmärksamheten. Det nordiska samarbetet, omsorgen om utvecklingen i Baltikum liksom en fredlig utveckling i Europa i övrigt är naturligen av hög prioritet vid utformandet av svensk utrikespolitik. Sverige har samtidigt fäst stor vikt vid det globala samarbetet, och framför allt då ansvaret som en aktiv medlem i FN, en stark förespråkare för frihandel i WTO och en engagerad partner i internationellt utvecklings-samarbete. I 1999 års utrikesdeklaration understryks Sveriges vilja att stärka samarbetet för demokrati, säkerhet och utveckling i vårt närområde, i hela Europa och globalt. Svensk utrikespolitik, stödd på en bred folklig opinion, präglas således av en stark medvetenhet om att ytterst vilar vårt lands säkerhet och vårt folks trygghet och välfärd på den vidare, globala utvecklingen.

Asien uppvisar många av de möjligheter, utmaningar och problem som brukar framhävas som särskilt prioriterade i svensk utrikespolitik på det globala fältet. Sverige har relationer med Asien, som en del av EU. Det ger vissa begränsningar men viktigare är att det kan förstärka effekten av vårt agerande politiskt, handelsfrämjande och på biståndsområdet. Demokratin är på frammarsch på många håll i Asien och öppenheten för impulser från omvärlden ökar närmast explosionsartat i informationsteknologins spår. Traditionella samhällen stöps om och livaktiga frivilligorganisationer växer fram på bred front. Ändå består en rad auktoritära regimer i Asien, där rättssamhället och respekten för mänskliga rättigheter åsidosätts på det mest flagranta sätt. Sverige har i olika internationella sammanhang och fora bidragit till att belysa dessa missförhållanden. Samtidigt har ansträngningar gjorts att engagera de auktoritärt styrda länderna i Asien, däribland Kina, i en internationell dialog om mänskliga rättigheter med syftet att försöka bidra till en bättre förståelse och respekt för den internationella rättens krav, och en vidgad anslutning till FN:s legala instrument på området. Frihandeln har under de senaste decennierna skapat förutsättningar för ekonomisk utveckling, ökad välfärd och en jämnare fördelning av resurser i många asiatiska länder. Samtidigt har den senaste ekonomiska krisen visat på behovet av starka internationella institutioner och regelverk som stöd för länder i utveckling. I nuvarande situation blir det ett särskilt angeläget svenskt intresse att motverka att protektionismen växer fram i krisens spår, samt att engagera sig i arbetet att få Kina och andra asiatiska ekonomier som idag står utanför WTO att nå överenskommelse om inträde i världshandelsorganisationen. Trots en framgångsrik tillväxt under de senaste decennierna för en rad ekonomier, där Japan i första hand men även Sydkorea, Hongkong, Taiwan och Singapore nått ledande positioner bland världens industrinationer och flertalet ASEAN-länder och Kina uppnått imponerande resultat, bottnar mycket av Asiens problem i den bestående fattigdomen i breda befolkningslager, på sina håll nu ytterligare förvärrad genom den

ekonomiska krisen. Den asiatiska fattigdomen är i själva verket ett av de största hoten mot en hållbar global utveckling. Djup misär binder en miljard människor i strukturer där fundamentala mänskliga rättigheter förnekas. Jämställdhet och barnens rätt till utbildning är inte perifera frågor utan avgörande för Asiens vägval, för karaktären på de samhällen och ekonomier som växer fram, liksom för förutsättningarna för den internationella integrationen. Sveriges engagemang för internationellt utvecklingssamarbete syftar i hög grad till att tidigt nästa århundrade nå ett genombrott för de fattigas rätt. Det kräver att de grundläggande fattigdomsproblemen i form av ojämlikhet, klasskillnader och marginalisering angrips. Exploatering av kvinnor och barn, bristande jämställdhet, droghantering och människohandel är problem som tyvärr återfinns alltför ofta i många asiatiska länder.

Den snabba ekonomiska utvecklingen och urbaniseringen i många asiatiska länder har lett till svåröverskådliga påfrestningar på miljön, som hotar själva grundvalen för framtida välfärd i Asien och som också får allvarliga återverkningar på våra egna förhållanden. Med den kunskap Sverige besitter på miljöområdet, och det mångåriga svenska arbetet för internationellt miljösamarbete, finns här en särskild roll att spela för Sverige.

I Asien återfinns några av världens mest allvarliga krishärdar, grundade på djupgående etniska och religiösa motsättningar samt historiskt betingad, rent maktpolitisk fiendskap. Svenska FN-insatser i Korea och Kashmir under många år, stöd till en fredlig utveckling i Kambodja, insatser för den demokratiska oppositionen i Burma samt det humanitärt grundade engagemanget för en lösning på Östtimor-konflikten, allt detta är exempel på vad Sverige gjort och gör för fred och säkerhet i Asien. På många håll i regionen utför svenska frivilligorganisationer - ofta med stöd från Sida - utomordentligt viktiga insatser.

Trots internationella framgångar på nedrustningsområdet under senare år har hotet om spridning av kärnvapen fått ny och skrämmande aktualitet med Indiens och Pakistans provsprängningar, liksom Nordkoreas demonstrerade missilkapacitet. Denna senaste

utveckling visar på det angelägna i att Sverige fortsätter sitt långvariga arbete för kärnvapen-nedrustning och för ett fullständigt provstoppsavtal. Embryon till konflikt-förebyggande finns, framför allt i ASEAN Regional Forum (ARF), men i stort sett saknar Asien en säkerhetsarkitektur av det slag som vuxit fram i Europa under senare år. Europeiska erfarenheter av förtroendeskapande åtgärder - till exempel arbetet inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) - kan på sikt få en tillämpning inom den asiatiska säkerhetspolitiken. De förhållanden som här nämnts gör ett svenskt utrikespolitiskt engagemang i den asiatiska utvecklingen självklart och nödvändigt. Säkerhet, också för vårt eget land, skapas genom samarbete. De för svensk utrikespolitik prioriterade uppgifterna - däribland att främja demokrati och mänskliga rättigheter, att hindra kärnvapenspridning och verka för nedrustning, att söka utveckla instrument för konfliktförebyggande, att förnya det globala utvecklingsarbetet - allt detta har direkt anknytning till förhållandena i Asien. Asienkrisen har på ett tydligt sätt demonstrerat det starka ömsesidiga beroendet mellan länder och folk, och hur vår gemensamma välfärd påverkas. Dagens öppna ekonomier kräver ett gemensamt internationellt ledarskap, som kan förebygga och snabbt svara på kriser. De asiatiska länderna kommer i allt högre grad att inta sina platser i det internationella samarbetet under de närmaste åren. Japan är redan en ekonomisk supermakt och en ledande utrikespolitisk aktör på många områden. Kina och Indien får en allt större tyngd i olika internationella fora. ASEAN-länderna har etablerat sig som ledande aktörer i regionen genom att gemensamt ta initiativ till en utrikes- och säkerhetspolitisk dialog med de stormakter som har ett engagemang i Asien. För svensk utrikespolitik ligger utmaningen i att engagera sig i ett konstruktivt samarbete med dessa aktörer. Detta kan ske - och sker redan - bilateralt, som medlem av EU, som partner i den euroasiatiska ASEM-dialogen, samt på det bredare multilaterala planet, i FN och andra organisationer.

Prioriteringar:

Utgångspunkter för en svensk Asienstrategi är Sveriges intressen och ansvarstaganden som de kommer till uttryck i vårt internationella agerande. Grundelement i detta är:

- att främja utveckling mot demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter samt jämställdhet mellan kvinnor och män,
- att verka för fred och säkerhet genom utveckling av de internationella instrumenten för att förebygga och hantera konflikter och för nedrustning,
- att verka för ökad tillämpning och utveckling av det internationella normsystemet och de organisationer som bär upp systemet,
- att verka för ekonomisk utveckling genom frihandel genom att medverka till att stärka det multilaterala regelverket för handel och investeringar inom ramen för världshandelsorganisationen WTO och stödja vidgat medlemskap i denna, och genom fortsatt aktiv dialog med de asiatiska länderna, t. ex. inom ramen för ASEM,
- att verka för att höja de fattiga folkens levnadsnivå genom att bidra till att lösa utvecklingsproblem som orsakar eller orsakas av fattigdom och flyktingssituationer, som föranletts av konflikter,
- att främja framväxten av öppna och effektiva institutioner och livskraftiga civila samhällen,
- att verka för förbättrad miljö och naturresurshushållning.

Utifrån såväl dessa övergripande mål för samhällsutveckling som utifrån målet att främja vår välfärd genom sysselsättning och tillväxt ligger det i hög grad i Sveriges intresse att på jämbördiga grundvalar utveckla ömsesidiga och fördjupade relationer till Asien.

Sverige i EU och EU i Asien

Sveriges medlemskap i EU har inneburit förändringar - och vidgade möjligheter - för den svenska Asienpolitiken. Som medlem kan Sverige delta i gemensamma aktioner och beslut av betydande internationell tyngd. Samtidigt ställs krav på ett aktivt svenskt deltagande i utformningen av EU:s politik inom olika områden visavi länderna i Asien, i syfte att få gehör för våra nationella prioriteringar.

Samarbetet inom Europeiska unionen (EU) brukar beskrivas som ett samarbete inom tre pelare. Det traditionella gemenskapssamarbetet inom Europeiska gemenskapen (EG) återfinns i den första pelaren. Bl.a. hör samarbetet i handelspolitiska frågor hemma i första pelaren. Samarbetet i den första pelaren skiljer sig från sedvanligt internationellt samarbete genom att medlemsstaterna har överlåtit vissa beslutsbefogenheter till gemenskapsinstitutionerna. Det gäller bl.a. befogenheten att ingå internationella överenskommelser inom exempelvis det handelspolitiska området. Samarbetet inom den andra och den tredje pelaren rör den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken samt inrikes- och rättsliga frågor. Här har inga beslutsbefogenheter förts över från medlemsstaterna till EU. EU:s övergripande Asienstrategi från 1994 har lagt fast fyra huvudmål som syftar till att stärka EU:s ekonomiska närvaro i Asien: främja internationellt samarbete och förståelse, bidra till fattigdomsbekämpning och hållbar tillväxt samt till att befästa demokrati och respekten för mänskliga rättigheter i Asien. Samråd sker ofta även i frågor som rör medlemsländernas bilaterala agerande i olika länder i Asien. Gemenskapen bedriver genom kommissionen ett betydande utvecklingssamarbete med Asien, som ett komplement till medlemsländernas biståndspolitik. På samma sätt bedriver kommissionen ett arbete för att främja handel och investeringar mellan Europa och Asien. Sverige anser att rent exportfrämjande är en nationell angelägenhet. Ett undantag är den tidsbegränsade verksamhet som kommissionen bedriver i Japan. Kommissionen har också en särskild strategi för miljösamarbete med Asien. EU har härutöver utformat särskilda strategier för att utveckla relationerna med särskilt betydande partners i Asien. Dit hör i första hand Japan, Kina, Sydkorea, ASEAN samt Indien. Generellt sett har Sveriges medlemskap i EU medfört ett förändrat arbetssätt för den svenska utrikesrepresentationen, och givit Sverige väsentligt förbättrad tillgång på information, bredare kontaktytor och större möjligheter till inflytande i tredjeland, som i detta fall Asien. EU-

samråd på platsen ligger ofta till grund för beslut som fattas av medlemsstaterna i Bryssel. EU erbjuder således Sverige möjligheter att agera effektivt på en rad områden som är prioriterade i svensk utrikespolitik och har särskild relevans i våra relationer med Asien. På flera områden har Sverige dessutom en kompetens av värde i EU-kretsen. Sålunda har Sverige ett långvarigt säkerhetspolitiskt engagemang i Asien, t.ex. genom deltagandet i de neutrala staternas övervakningskommission (NNSC) i Panmunjom, vid stilleståndslinjen mellan Nord- och Sydkorea. Sverige har dessutom som enda EU-land diplomatisk representation i Pyongyang, i Nordkorea. Sverige deltar också sedan många år i fredsbevarande operationer bl.a. i Kashmir. Inom andra områden, som t.ex. utvecklingssamarbetet, har Sverige en lång tradition när det gäller metodik och val av samarbetsformer, implementering och utvärdering av projekt. Sådana erfarenheter har särskilt intresse för kommissionens arbete i länder som Indien, Sri Lanka, Bangladesh, Vietnam och Laos, där svenskt utvecklingssamarbete bedrivs sedan lång tid tillbaka. På det handelspolitiska området tillämpar EG antidumpingåtgärder och tekobegränsningar i en utsträckning som står i konflikt med svensk frihandelspolitik. Sveriges inträde har medfört att frihandelsföreträdarna inom unionen stärkts, och därmed utsikterna för en mer liberal handelspolitik från EG:s sida, inte minst i förhållande till länderna i Asien. På samma sätt är det angeläget att Sverige understödjer arbetet för att integrera de asiatiska ekonomierna i världshandelssystemet och underlättar medlemskap i WTO för dem som fortfarande står utanför organisationen och som uppfyller dess kriterier för anslutning.

Prioriteringar:

- Sverige bör fortsatt aktivt engagera sig i EU:s arbete med Asienfrågor och strävar efter att agera konstruktivt i samråd med övriga medlemsstater och kommissionen. Detta är inte minst betydelsefullt inför det svenska ordförandeskapet i EU under första halvåret 2001.
- Genom ett fortsatt svenskt frihandelsengagemang inom EG kan Sverige bidra till att unionen får en öppnare handelspolitisk

hållning gentemot Asien, vilket inte minst är viktigt för att motverka att Asienkrisen leder till ökad protektionism.

- EG:s agerande för att förbättra marknadstillträdet i Asien tillhör de områden som Sverige och svenska företag kan ha mest praktisk nytta av. Det är således viktigt att genomgående bevaka svenska företags intressen och föra en aktiv dialog med företagen för att få reda på vad som utgör problem på de asiatiska marknaderna. Här har såväl myndigheterna i Sverige som utlandsmyndigheterna en betydelsefull roll att spela. Genom WTO verkar Sverige även för ökat marknadstillträde i EU.
- Sveriges historiska engagemang i säkerhetspolitiska frågor i Asien - till exempel genom våra olika FN-uppdrag - ger oss möjlighet att spela en konstruktiv roll också vad gäller EU:s agerande. Sveriges ambassad i Nordkorea kan utgöra en samordningspunkt för EU:s kontakter med detta land.
- Sverige kommer fortsatt ha en aktiv profil inom EU vad gäller utvecklingsfrågorna i Asien. Detta gäller inte minst arbetet med landstrategier för de asiatiska länderna som nu genomförs i EG:s biståndskommitté för Asien och Latinamerika (ALA-kommittén). En förutsättning är att vi systematiskt följer hur kommissionen planerar och genomför bistånd i Asien.
- EU:s politik för de mänskliga rättigheterna har blivit alltmer samordnad under de senaste åren. Med vårt stora och i folkrörelser väl förankrade engagemang kan Sverige fortsatt spela en aktiv roll. En målsättning är att kommissionen i ökad omfattning engagerar sig i rättsutveckling och annat MR-relaterat institutionsbyggande i t.ex. Kina.
- EU:s miljöstrategi för Asien visar på det stora engagemang som finns inom EU i allmänhet och kommissionen i synnerhet för miljöfrågorna i Asien. Miljö är ett prioriterat område också i Sveriges Asienpolitik, och det finns anledning att försöka samarbeta med kommissionen vad gäller miljöinriktade strategier och projekt i Asien. Framför allt Kina, Indien och Thailand är länder där miljösamarbete kommer att bli allt viktigare framöver.

- Sverige ger hög prioritet åt EU:s handelspolitiska och politiska dialog med Japan. Sverige understödjer även aktivt en fortsatt sammanhållen syn för EU:s arbete gentemot Kina, där såväl frågor rörande mänskliga rättigheter som miljö- och handelspolitik inkluderas. Den utökade dialogen EU-Indien tillhör också de områden som Sverige finner särskilt angelägna att utveckla.

Sverige i ASEM

ASEM (Asia-Europe Meeting) är ett forum för politisk, ekonomisk och kulturell samverkan och dialog mellan tjugofem länder i Europa och Asien. Det bildades våren 1996 vid ett toppmöte i Bangkok, där stats- och regeringschefer från EU:s medlemsländer, de dåvarande sju ASEAN-länderna, Japan, Kina och Sydkorea, samt EU-kommissionens ordförande deltog. Det andra toppmötet hölls i London våren 1998 och det tredje äger rum i Seoul år 2000.

ASEM-dialogen syftar till att stärka banden mellan Europa och Asien, och kan ses som ett svar på ett redan väl etablerat samarbete i Stilla havsregionen (Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC). Till huvud-uppgifterna hör att på jämbördig basis främja politisk dialog, ekonomiskt och handelspolitiskt samarbete samt utbyte på en rad andra områden t.ex. kulturella, akademiska, tekniskt-vetenskapliga. Utrikes-, handels- och finansministrarna träffas regelbundet och en ministerkonferens om vetenskapligt och teknologiskt samarbete planeras äga rum i Kina hösten 1999. En rad möten på tjänstemanna- och expertnivå bidrar till att utveckla erfarenhetsutbytet mellan Europa och Asien. Goda resultat har redan uppnåtts. På det handelspolitiska området har handlingsplaner för att förenkla handelsprocedurer och främja investeringar antagits. För att stimulera kontakter och nätverksbygge mellan näringslivsföreträdare anordnas årligen ASEM Business Forum. Det hittills viktigaste initiativet på det intellektuella, kulturella och mellanfolkliga området är bildandet 1997 av Asia-Europe Foundation (ASEF) med säte i Singapore. Ett nytt inslag i ASEM-samarbetet är inrättandet av miljöinstitutet Asia-Europe Environmental Technology Center (AEETC) i Bangkok våren 1999.

Genom samarbetet inom ramen för ASEM har Sverige fått nya möjligheter att bredda och fördjupa kontakterna med de deltagande asiatiska länderna. Områden, där Sverige har ett speciellt intresse att delta aktivt är handelspolitik, demokrati och mänskliga rättigheter, miljö, akademiskt, vetenskapligt och kulturellt samarbete och folkrörelsekontakter. Sverige har tillsammans med Frankrike tagit initiativ till en serie seminarier om mänskliga rättigheter och rättstaten i ASEM-kretsen. Det första seminariet ägde rum i Lund 1997 och det andra hålls i Peking sommaren 1999. Inom miljöområdet kommer Sverige att tillsammans med Thailand arrangera ett seminarium om kemikalier och miljö i Thailand hösten 1999. Det finns på svensk sida intresse av att ta på sig värdskapet för en konferens inom forskarnätverket PEARL, som förenar europeiska och asiatiska universitet, och av att medverka till att bygga ut kontakterna mellan europeiska och asiatiska museer med samma typ av samlingar. Asienkrisen har medfört att EU:s medlemsstater har riktat uppmärksamheten på hur de bäst kan bistå de drabbade asiatiska länderna. Sverige har bidragit till den ASEM Trust Fund, som inrättats i Världsbanken med uppgift att finansiera experthjälp inom de sociala och finansiella områdena. Vid toppmötet i London tillsattes en fristående expertgrupp, ASEM Vision Group, med uppgift att utarbeta förslag för hur samarbetet kan utvecklas. Gruppens rapport, som ska behandlas vid toppmötet i Seoul år 2000, blev klar våren 1999. Rapporten fokuserar på åtgärder inom handels- och investeringsområdet och på miljöpolitiskt, säkerhetspolitiskt, akademiskt och mellanfolkligt samarbete. Gruppen föreslår bl.a. att frihandel för varor och tjänster införs före år 2025, att ett globalt regelverk för elektronisk handel utarbetas, att det vetenskapliga och teknologiska samarbetet intensifieras, att närmare relationer mellan Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och ASEAN Regional Forum (ARF) utvecklas samt att ett akademiskt ASEM-stipendieprogram införs. Gruppen understryker vidare vikten av att dialogen om mänskliga rättigheter och gott samhällsstyre fortsätter inom ramen för ASEM.

Prioriteringar:

- Genom tillkomsten av ASEM har ett betydelsefullt forum skapats för att stärka banden mellan Europa och Asien. I ASEM-samarbetet lägger Sverige tyngdpunkten vid frågor rörande handel och investeringar, miljö, demokrati och mänskliga rättigheter, utbildning och kultur samt kontakter mellan enskilda organisationer. Sverige kommer att ta nedanstående konkreta initiativ:
 - *miljösamarbete*: Sverige arrangerar tillsammans med Thailand ett seminarium om kemikalier och miljö i Bangkok hösten 1999.
 - *akademiskt och kulturellt samarbete*: Sverige planerar att stå som värd för en konferens inom forskarnätverket PEARL och avser att medverka till att förstärka kontakterna mellan europeiska och asiatiska museer med likartade samlingar.
 - *mänskliga rättigheter*: Sverige stödjer fortsatt aktivt dialogen om mänskliga rättigheter och rättsstaten, som Sverige tillsammans med Frankrike tagit initiativ till.

Sverige i FN och FN i Asien

Engagemanget i FN utgör en hörnpelare i svensk utrikespolitik, och svensk Asienpolitik har också en tydlig FN-dimension. I denna politik uppmärksammas såväl enskilda allvarliga konflikter i Asien som nedrustningsfrågor, mänskliga rättighetsproblem, humanitära kriser och en rad andra ekonomiska och sociala problemområden. Under de två år Sverige var medlem av säkerhetsrådet har kriser och konflikter i Kambodja och Nordkorea tagits upp, fredsprocessen i Bougainville (Papua Nya Guinea) behandlats, samt de indiska och pakistanska kärnvapensprängningarna uppmärksammats, det sistnämnda fallet på svenskt initiativ i samarbete med Japan. Sedan många år leder FN:s generalsekreterare ansträngningarna att i samråd med Portugal och Indonesien finna en lösning på konflikten kring Östtimor. Sverige är ett av de länder som mest aktivt varit engagerat i FN:s fredsbevarande operationer. I Asien märks framför allt den långvariga svenska närvaron - sedan 1953 - i Panmunjom vid stilleståndslinjen mellan Nord- och Sydkorea som en av de ursprungligen fyra staterna i NNSC (Neutral Nations' Supervisory Commission). Sverige har också länge deltagit i

övervakningsstyrkan UNMOGIP (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan) vid skiljelinjen - den sk. Line of Control - i Kashmir.

FN:s Kommission för de mänskliga rättigheterna, som sammanträder varje år i Genève, behandlar MR-situationen i enskilda länder, däribland vissa länder i Asien, såsom t.ex. Burma, och har även uppmärksammat förhållandena på Östtimor. Under flera år försökte förgäves ett antal medlemmar, däribland EU, Sverige och USA, att få till stånd en resolutionsbehandling om situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina. Dessa ansträngningar ledde till att en regelbunden och fördjupad dialog kunde upprättas mellan Kina och EU. Sverige har tagit initiativet till och samordnat arbetet vid FN:s generalförsamling för att få till stånd en resolution som uppmärksammar situationen för de mänskliga rättigheterna i Burma. MR-kommissionen har även en särskild rapportör för Burma. Thomas Hammarberg är av FN:s generalsekreterare utsedd till dennes särskilde representant för att övervaka situationen för de mänskliga rättigheterna i Kambodja.

UNDP, FN:s utvecklingsprogram, och UNICEF, barnfonden, liksom UNHCR, flyktingkommissariatet, är alla djupt engagerade i angelägna program i Asien och med ett betydande svenskt stöd. Ungefär 14 procent av Sveriges totala budget för utvecklingssamarbete går direkt till olika FN-organ. Härtill kommer omfattande av Sverige finansierade insatser genom olika FN-organ inom en rad områden (landsbygdsutveckling, minröjning, miljöprojekt, dricksvattensprojekt, hälso- och spädbarnsvård, narkotikabekämpning, insatser för flyktingar, valbistånd, osv).

Sveriges aktiva roll i FN är en fundamental dimension av Sveriges internationella relationer. En förutsättning för att FN ska kunna erbjuda det ledarskap som världens tillstånd och globaliseringen kräver är, att FN tillerkänns samma centrala roll av allt fler länder i Asien. Sverige bör i FN och i sina bilaterala relationer med länderna i Asien aktivt verka för att de ger FN och det internationella normsystemet ett växande stöd. Möjligheterna till samarbete i konkreta frågor bör tillvaratas i växande

omfattning. I Asien finns några av huvudkandidaterna till platser i ett utvidgat säkerhetsråd.

Prioriteringar:

- Engagemanget i FN utgör en hörnpelare i svensk utrikespolitik. Sverige verkar i FN för att förebygga konflikter och främja nedrustning. Detta är inte minst viktigt vad gäller länderna i Asien. Genom deltagande i fredsbevarande operationer bidrar Sverige på ett konkret sätt till att bevara freden inom flera områden i Asien.
- Sverige skall fortsatt verka för att länderna i Asien tillmäter FN och det nationella normsystemet en central roll i sin utrikespolitik.
- I FN:s kommission för mänskliga rättigheter verkar Sverige aktivt för att uppmärksamma brott mot de mänskliga rättigheterna. Sverige driver bl.a. frågor rörande jämställdhet mellan kvinnor och män, barnets rättigheter, rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, språkliga eller religiösa minoriteter och urbefolkningar, rättigheter för personer med funktionshinder och åtgärder mot dödsstraffet, utomrättsliga avrättningar, ofrivilliga försvinnanden och tortyr.
- Via FN:s biståndsorganisationer stödjer Sverige insatser för att genom reformer och institutionell utveckling motverka fattigdom, förbättra barns hälsa och tillgång till utbildning, skapa hållbara lösningar på flyktingproblematiken, främja demokratisk utveckling och söka förbättra den globala miljön.
- En målsättning är att inom FN i ökad omfattning uppnå samverkan med likasinnade länder i Asien.

De internationella finansiella institutionerna

Internationella valutafonden (IMF), Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken (ADB) är djupt engagerade i Asien. Mot bakgrund av Asienkrisen ökade IMF:s totala kreditgivning 1997-98 fyra gånger jämfört med året dessförinnan. Asiatiska utvecklingsbanken har ökat sin utlåning under krisen så kraftigt att man sannolikt tvingas tidigarelägga kapitalpåfyllningen av både det hårda och mjuka kapitalet. Av Världsbankens totala utlåning under 1990-talet har ca 40 procent gått till Asien. Det utlånade beloppet till Östasien, inklusive utlåningen till Sydkorea på

marknadsvillkor, fördubblades mellan 1997 och 1998. ADB ger bl.a. lån till utvecklingsprojekt i regionen och teknisk assistans. Man har länge strävat efter att utveckla en självständig roll i regionen mot en mer renodlad utvecklingsbank. Vägen mot en utvecklingsbank är dock fortfarande lång.

IMF fick en central roll i krishanteringen. Första prioritet var att återge de krisdrabbade länderna marknadens och omvärldens förtroende. Omfattande finansiella stödpaket blev nödvändiga eftersom länderna inte längre kunde utverka lån på sedvanliga kommersiella villkor. IMF:s sammanlagda del i dessa blev 36 miljarder dollar (av vilka cirka tre fjärdedelar har betalats ut). Världsbanken och den Asiatiska utvecklingsbanken bidrog tillsammans med 27 miljarder dollar. Bilaterala bidrag uppgick till 55 miljarder dollar. Lånevillkoren inbegrep en återhållsam finanspolitik, en stram penningpolitik och introduktion av ekonomiska reformprogram. Svagheter i de finansiella systemen, inklusive bristen på öppenhet, skulle ses över. Avregleringar och omfattande strukturreformer skall introduceras. Världsbanken har bidragit med sitt kunnande inom berörda ekonomiska områden, t.ex. omstrukturering av banker och företag. Banken uppmärksammar också krisens sociala konsekvenser. Arbetslöshet och undersysselsättning har kraftigt ökat i omfattning och miljontals människor drivs in i fattigdom med sämre hälsa och utbildning som följd. Den Asiatiska utvecklingsbanken har bidragit med regional kompetens. IMF:s ledande roll var på grund av krisens art och omfattning given. Men fondens roll har också ifrågasatts. Debatt har t.ex. uppstått om stödpaketens initialt stränga krav på restriktiv finans- och penningpolitik. Kritiken har bl.a. gått ut på att tillräcklig hänsyn inte tagits till den roll som den privata sektorns omfattande kortfristiga upplåning spelade i de asiatiska ländernas fall. Politiken riskerade att medföra att en redan negativ ekonomisk utveckling förstärkes. Kritik finns också mot att stödpaketet givits en omfattning och inriktning som gått utöver IMF:s traditionella arbetsfält, att fonden underskattat de politiska svårigheterna med att få igenom stipulerade

reformer och att den privata sektorn inte har behövt bära sin andel av kostnaderna för krishanteringen. Kritik har också riktats mot att denna typ av stödpaket kan tänkas uppmuntra investerare och långgivare till oförsiktighet då de kan förvänta sig stöd från IMF i krislägen. Krisprogrammen har med tiden modifierats och en självkritisk diskussion i dessa frågor förs nu även internt inom Valutafonden - t.ex. börjar man att ta på sig ett större ansvar för att inte i tid ha sett krisens annalkande. Men perspektivet är framförallt framåtblickande. På basis av gjorda lärdomar är ambitionen att bidra till att stärka det internationella finansiella systemet i syfte att minska risken för liknande störningar i framtiden. På agendan står bättre rutiner för övervakning, stärkta nationella banksektorer, kontrollerad stegvis liberalisering av kapitalrörelserna, strävan till bättre öppenhet och insyn och utveckling av mera effektiva strukturer för skuldsanering. Världsbanken har dragit liknande slutsatser och ser också vikten av att ett bättre socialt skydd finns på plats redan innan ekonomiska störningar av detta slag uppstår. Asienkrisen har pekat på otillfredsställande arbetsmarknadsvillkor och bristen på socialt skyddsnet. De finansiella institutionerna deltar i den gryende diskussionen om ett nytt och bättre internationellt finansiellt system. Det sätt varpå Asienkrisen uppstod och det sätt varpå dessa institutioner tillsammans med bilaterala givare angripit problemen, har givit näring åt denna diskussion och fört den in i en ny fas. Under Världsbankens/IMF:s årsmöte 1998 fördes liksom vid 1998 års East Asia Economic Forum en mängd förslag fram om hur den "internationella finansiella arkitekturen" borde se ut i framtiden. Krisen blir således även i detta hänseende en milstolpe i den internationella ekonomiska utvecklingen. Den visar på de institutionella bristerna överlag i de nationella systemen, liksom i det internationella systemet, och klargör tydligt betydelsen av väl fungerande institutioner nationellt och internationellt. Diskussionen om en ny arkitektur får inte undanskymma det faktum att det förblir helt centralt att i varje enskilt land utveckla rättsväsende, ett effektivt bankväsende med god insyn, bankspektion, god insyn i

bolagens finansiella situation, kompetenta revisionsfirmor med integritet, fungerande marknader för riskkapital etc. på grundval av ett system med demokratisk legitimitet. Utan trovärdiga institutioner kan ett land inte dra långsiktig nytta av globaliseringens möjligheter.

Prioriteringar:

- Krisen har visat på det stora inflytande som de internationella finansiella institutionerna, i synnerhet Internationella valutafonden, utövar. Deras insatser har varit nödvändiga, men långt ifrån invändningsfria. Det är mot denna bakgrund viktigare än någonsin att Sverige fortsatt aktivt medverkar i de multilaterala fora, som Valutafonden, Världsbanken och den Asiatiska utvecklingsbanken, vilka dominerar dialogen med mottagarländerna och ofta svarar för huvuddelen av de finansiella flödena. Det måste dock i detta sammanhang beaktas att Sverige verkar inom ramen för valkretsar, vilket kan utgöra en restriktion på möjligheten att driva en egen linje.
- Finanskrisen i Sydöst- och Östasien har ytterligare understrukt behovet av intensifierad samverkan mellan olika delar av regeringskansliet och Riksbanken, bl.a. i syfte att medverka till att Sverige talar med en röst i olika internationella fora. Sådan samordning ter sig särskilt viktig i det skede av utveckling av de internationella finansiella institutionerna som vi nu går in i. Sverige kan spela en viktig roll i detta för de kommande decenniernas globala ekonomiska utveckling mycket betydelsefulla reformarbete.
- Det gångna årets krishantering har visat på behovet av att framgent i ännu större utsträckning än hittills involvera de asiatiska staterna i diskussionerna och att visa ett större intresse för deras aktiva deltagande i det internationella reformarbetet.

5.2 Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet

Långsiktiga och bestående förändringar i ett samhälle har oftast sitt ursprung i interna processer. Som utomstående kan Sverige, tillsammans med andra, söka påverka interna processer, men sällan skapa förändringar. Erfarenheten visar att det civila samhället spelar en avgörande roll för utvecklingen mot ökad respekt för mänskliga rättigheter och demokrati. Sverige

kommer därför fortsätta att uppmuntra och stödja utvecklingen av det civila samhället i Asien bl.a. genom stöd till enskilda organisationer och akademiska institutioner. Sverige kommer likaså fortsätta att stödja den institutionella utvecklingen, bl.a. utveckling av rättssystem och lagstiftning, vilken behövs för att främja och förstärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Utvecklingssamarbetet kommer att i ökad omfattning inriktas på denna uppgift. Detta innebär också ett fortsatt stöd för att främja öppenhet och insyn, bl.a. genom att underlätta oberoende mediers möjlighet att rapportera och granska myndigheter. Insatserna är finansiellt små men strategiska.

Arbetet för de mänskliga rättigheterna tar sin utgångspunkt i det internationella regelverket på området, vilket skapat en legitim grund för att mellan länder behandla frågor om läget för de mänskliga rättigheterna på olika håll. De överenskommelser som träffats i form av konventioner om mänskliga rättigheter utgör en viktig utgångspunkt i kontakter med ett enskilt land. Konventionerna fastställer staters förpliktelser men ger också utrymme för internationellt samarbete liksom för kritisk granskning av staters efterlevnad av åtagandena. Sverige hävdar bestämt normen att varje medlem av FN genom FN-stadgan har ett ansvar att främja respekten för de mänskliga rättigheterna, och avvisar propåer om att situationen för de mänskliga rättigheterna är en strikt intern angelägenhet för varje land.

Vår målsättning är att främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Metoderna för detta varierar beroende på vad som i varje enskilt fall bedöms leda till önskat resultat. Detta är i sin tur beroende av land, tidpunkt och situation.

Diskussioner förs löpande med landets myndigheter genom ambassaden på plats eller genom Sveriges delegationer vid FN i New York eller Genève. Frågor om mänskliga rättigheter tas också upp löpande i bilaterala samtal och ges stöd inom utvecklingssamarbetet.

Många av Sveriges kontakter angående respekten för mänskliga rättigheter förs nu inom ramen för EU, och resulterar i gemensamma uttalanden eller gemensamma kontakter av EU-trojkan, när detta

bedöms nå effekt. Denna metod används främst i akuta eller särskilt allvarliga situationer. Genom EU deltar Sverige också i löpande dialoger om mänskliga rättigheter, bl.a. med Kina. Sådana dialogrundor öppnar möjligheten till kontakter på olika nivåer, och därmed till en större ömsesidig förståelse. Frågor som diskuterats i EU-Kina dialogen rör bl.a. besök av FN:s specialrapportörer och arbetsgrupper, rättsväsendet, dödsstraffet samt minoriteters rättigheter. Arbetet inom EU erbjuder en viktig möjlighet till ökad genomslagskraft i MR-arbetet. Störst är möjligheterna om MR-dialogen inriktas på ett lands behov av strukturella och institutionella förbättringar vad gäller rättsväsende, förhållanden i fängelser etc. och behov av stöd i sådana reformansträngningar. Dialogen kan ges konkretion genom insatser inom utvecklingssamarbetet.

Om kränkningarna av de mänskliga rättigheterna är grova, omfattande eller systematiska och situationen inte går att påverka på annat vis, kan Sverige delta i beslut om sanktioner. Sådana sanktioner, gemensamma för EU, finns idag mot regimen i Burma, bl.a. i form av visumrestriktioner.

Institutionsbyggande och utveckling

I mars 1998 framlade regeringen nya riktlinjer för riksdagen för mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik samt för hur Sverige i utvecklingssamarbetet skall främja demokrati och mänskliga rättigheter (Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik skr. 1997/98:89 och Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete skr.1997/98:76). I skrivelserna anläggs ett brett angreppssätt med tonvikten på långsiktiga främjandeinsatser av betydelse för uppbyggandet av det demokratiska samhällets institutioner. Angreppssättet spänner över såväl demokratins grundläggande institutioner som de institutioner som krävs för en god samhällsstyrning, "good governance". Såväl de medborgerliga och politiska rättigheterna som de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, betonas. Omständigheterna i det konkreta fallet bestämmer var tyngdpunkten i samarbetet läggs. Riktlinjerna är ett naturligt uttryck för demokratifrågornas växande betydelse. De innebär samtidigt en angelägen fördjupning av

diskussionen om demokratins institutionella förutsättningar.

I formuleringen av en svensk Asienstrategi är det naturligt att ge hög prioritet åt ett sådant brett institutionsbyggande förhållningssätt. Att reagera mot brott mot de mänskliga rättigheterna förblir en central del av denna strategi. Tyngdpunkten ligger samtidigt på att proaktivt tillvarata möjligheter till insatser som kan leda till framväxten av öppnare och socialt rättvisare samhällen. Det kan gälla rättsväsendet, folkrörelsernas och de enskilda organisationernas möjligheter att verka, parlamentens informations- och dokumentationssystem, stöd till organisationer för rättshjälp till jordlösa och etniska minoriteter, uppbyggnad av en bankinspektion eller stöd till ett lands budgetprocess, MR-utbildning, kvinnors möjligheter till utbildning och makt över sina egna liv, eller utbyggnaden av primärskolan. Tonvikten ligger på såväl de medborgerliga som de ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av rättigheter. I den kombinationen skapas förutsättningar för dialog.

Den rådande krisen i Asien har en viktig del av sin förklaring i bristen på insyn och fungerande institutioner. Ekonomier med sådana brister i kombination med den globaliserade ekonomins lätttrörliga och lokalt ofta ansvarlösa kapital skapas en instabilitet som dagens och morgondagens reformarbete måste tackla. Såväl det multilaterala som det svenska biståndet har här sina kanske viktigaste roller. Frågorna är centrala för biståndets huvuduppgift - "att höja de fattiga folkens levnadsnivå" - och den effektivaste vägen till utvecklingen av öppna samhällen som av egen kraft förmår generera de resurser som krävs för att åstadkomma hållbar utveckling.

Prioriteringar:

- Att främja demokrati och respekten för de mänskliga rättigheterna utgör ett centralt mål i svensk utrikespolitik. Regeringar skall påverkas att underteckna och respektera grundläggande konventioner. Länder som ratificerat konventionerna antas ha för avsikt att följa dem.
- Sverige ser som en viktig uppgift att i det multilaterala samarbetet, inom EU och bilateralt, i dialog och samarbete medverka till utveckling mot

demokrati och i lag skyddade grundläggande fri- och rättigheter.

- I fall av kränkningar reagerar Sverige genom olika kanaler - bilateralt, tillsammans med övriga EU-länder och genom multilaterala fora. Det är viktigt att söka samarbeta med en större krets likasinnade länder för att budskapet ska få effekt.
- Sverige driver, i samarbete med EU-länder och andra likasinnade stater, en rad frågor som syftar till att uppmärksamma kvinnors situation och diskriminering. Sverige kommer fortsatt att ta upp frågan om kvinnors och flickors rättigheter i den utvecklingspolitiska dialogen, liksom i diskussioner med regeringsföreträdare i multilaterala sammanhang.
- Utvecklingssamarbetet rymmer betydelsefulla möjligheter att långsiktigt medverka till uppbyggnaden av de institutioner och det civila samhälle som bär upp demokratisk kultur och rättssamhälle. I det arbetet kan statliga institutioner såväl som folkrörelser, enskilda organisationer och universitet spela viktiga roller. Utvecklingen av marknadsekonomier kan ge positiva effekter i riktning mot öppnare samhällen. Också här har utvecklingssamarbetet en viktig roll.

5.3 Handel och direktinvesteringar - en dynamisk faktor

Det ligger i hög grad i Sveriges intresse att handel och investeringar fortsatt spelar en dynamisk roll i våra relationer med ekonomierna i Asien. Ett frihandelsvänligare Asien stätt i tillväxt betyder mycket för vår långsiktiga välfärd. Utvecklingen i Asien de senaste decennierna med hög tillväxttakt och övergångar till exportorienterade handelsregimer har resulterat i en kraftigt ökad handel mellan Sverige och Asien. Investeringarna i båda riktningar växte likaså, även om ett land - Japan - dominerade de utländska direktinvesteringarna i Sverige. 1997 var exporten till Asien större än exporten till Nordamerika. Nio av våra 30 största exportmarknader fanns då i Asien. I jämförelse med andra europeiska länder har Sverige en hög andel av exporten till Asien, medan regionen står för en mindre andel av svensk import än vad den gör för många andra länder. Bilden av handelsutvecklingen har emellertid förändrats under 1998 till följd av Asienkrisen. Asiens andel

av vår samlade export har fallit för första gången på många år. Under 1998 sjönk exporten till Asien med omkring 25 procent medan importen ökade med omkring 7 procent.

Vårt långsiktiga mål som starkt handelsorienterad nation är att väsentligt öka utbytet med regionen. Det bör gälla för såväl export som import och direktinvesteringar i båda riktningarna. För att en sådan målsättning skall vara realistisk krävs dels att de krisdrabbade länderna i Asien återhämtar sig, dels att regionen går mot ökad öppenhet. Knappast någon bedömare betvivlar att bådadera kommer att ske.

De framtida möjligheterna för utländska företag i Asien kommer att avgöras dels av hur efterfrågan utvecklas, dels av hur möjligheterna för utländska företag att ta sig in på marknaderna i regionen utvecklas, dvs. hur avregleringar av handels- och investeringsflöden fortskrider. Även om utsikterna på kort sikt är mindre lovande bedöms möjligheterna i ett längre perspektiv som goda för hög ekonomisk tillväxt. Både handeln och volymen på direktinvesteringarna bör under det kommande decenniet kunna öka påtagligt i båda riktningarna. För det talar de avregleringar som följer i krisens spår och ländernas långsiktiga tillväxtutsikter. Det återstår i flertalet asiatiska ekonomier fortfarande flera former av handelshinder. Om dessa gradvis tas bort blir inhemska marknader mer tillgängliga för utländska företag. Genom den ekonomiska krisen har reformprocessen och avregleringarna påskyndats vilket ökar möjligheterna för marknadstillträde och en långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt.

WTO och marknadstillträde

De flesta ekonomier i Asien är medlemmar i WTO - Bangladesh, Brunei, Filippinerna, Hongkong, Indien, Indonesien, Japan, Macau, Malaysia, Maldiverna, Mongoliet, Burma, Pakistan, Singapore, Sri Lanka, Sydkorea och Thailand. Samtidigt finns det flera ekonomier i Asien som ännu inte är WTO-medlemmar. Taiwan, Kina, Vietnam, Laos, Nepal och Kambodja har ansökt om WTO-medlemskap. Bland dessa har Kina och Taiwan störst vikt handelsmässigt med sammanlagt 2,2 procent av vår export 1997. EG behandlar i sin yttre handelspolitik alla länder

enligt mest-gynnad-nationsprincipen oavsett medlemskap i WTO eller ej. Det är dock viktigt att säkerställa att så många ekonomier som möjligt ansluter sig till WTO och därigenom uppfyller organisationens krav. Ett medlemskap avlägsnar otillåtna handelshinder, ökar marknadstillträdet samt skapar större öppenhet, förutsägbarhet och en trygghet för handelspartners.

Sverige verkar genom EG för att de asiatiska ekonomier som står utanför WTO lever upp till de krav som ställs för WTO-medlemskap och så snart som möjligt ansluts. EG:s och vårt bilaterala utvecklingssamarbete kan medverka genom att hjälpa berörda länder att vidta nödvändiga reformer och anpassningar.

Sverige verkar också inom EG aktivt för fortsatta handelsliberaliseringar i båda riktningarna. Bland de instrument som står oss till buds för att påverka de asiatiska länderna och tillträdet till dessa för våra varor och tjänster är den kommande WTO-förhandlingen sannolikt det mest verkningsfulla. Den nya WTO-rundan kan komma att bidra till ökat marknadstillträde i såväl Asien som i Sverige/EU. WTO-rundan skulle kunna medföra öppnare asiatiska marknader genom exempelvis mer transparenta och förutsebara handelsregler, lägre industritullar, minskade hinder för tjänsteexport och utländska investeringar.

Dessutom torde en runda även vara central för att förbättra tillträdet, för såväl asiater som för andra, till EU:s marknader. EG:s mål i den nya rundan är av relevans för de asiatiska ekonomierna. EG vill bl.a. uppnå sänkta varutullar och förbättrade villkor för teko och skor samt jordbruksprodukter. Gemenskapen önskar även reformera WTO-reglerna bl.a. på antidumpingens område, där EG och de asiatiska ekonomierna är inne på samma linje. Andra frågor som EG fäster stor vikt vid är tjänstesektorn och offentlig upphandling.

Bilaterala förhandlingar pågår mellan bl.a. EG och Japan om avtal om ömsesidigt erkännande av certifieringar, s.k. MRA-avtal. MRA-avtalen är viktiga för marknadstillträde inom berörda produktområden.

Arbetsvillkor och fackligt arbete

Diskussionen om arbetsvillkor och barnarbete berör i hög grad Asien. Arbetsvillkoren är i många länder betydligt sämre än vad ILO:s standard

medger, med långa arbetstider, utnyttjande av barn i industriellt arbete, begränsningar i fackföreningarnas verksamhet, etc. De fackliga organisationerna har en viktig uppgift att fylla i försvaret av arbetarnas rättigheter. Det är därför allvarligt att den fackliga organisationsgraden är låg på många håll. Under fem procent av de anställda är anslutna till fackföreningar i länder som Thailand, Bangladesh och Pakistan, omkring tio procent i Indonesien, Sydkorea, Filippinerna, Malaysia och Indien. Endast Japan når upp till OECD-nivåer (omkring 30 procent). Situationen är ännu värre i de ekonomiska frizoner som många tillväxtekonomier etablerat i syfte att locka till sig utländskt kapital och teknologi. Zonerna är i regel undantagna från arbetslagstiftningen i övriga landet.

Frågan om arbetsvillkor har två dimensioner: dels intresset av konkurrens på lika villkor, dels omsorgen om de mänskliga rättigheterna inom arbetslivet. Kränkningen av de mänskliga rättigheterna bör utgöra utgångspunkten.

Den internationella fackliga rörelsen har föreslagit att en socialklausul skall införas i stadgarna för världshandelsorganisationen WTO för att komma till rätta med problemet. Utvecklingsländerna har motsatt sig att frågan tas upp i WTO och menar att protektionistiska motiv ligger bakom. Frågan har därmed fått en nord-sydprägel.

Utvecklingsländerna menar att frågan hör i hemma i ILO snarare än i WTO.

ILO:s svaghet är att utvecklingsländer i stor utsträckning avstått från att ratificera viktiga konventioner med argumentet att de inte har råd att garantera sina arbetare samma rättigheter som industriländerna. En möjlighet som bör prövas är att få till stånd en särskild kommitté inom ILO för att granska relationen mellan arbetsvillkor, ekonomisk utveckling och konkurrenskraft.

Barnarbete

I Asien finns omkring en tredjedel av världens förvärvsaktiva barn. Situationen skiljer sig mellan länderna. Barnarbete har störst utbredning i Sydasiens. Värst är situationen i Bangladesh med en förvärvsintensitet i åldrarna 10-14 år beräknad till 28 procent. Därefter följer Pakistan, Indien och Thailand med 12-15 procent av barnen i åldersgruppen förvärvsaktiva. Samtliga länder

uppvisar dock en fallande trend. För att minska förekomsten av barnarbete krävs en skärpt bevakning av att konventioner och lagar efterlevs. Det är emellertid inte tillräckligt. Ansträngningar måste göras för att fler barn skall kunna gå i skolan. I Sydasiens, där problemet är störst, krävs ökade resurser till skolsystemet. För att nå resultat krävs också grundläggande attitydförändringar. I Sydasiens spelar den sociala skiktningen en betydande roll. I vissa kaster och folkgrupper börjar barn av tradition att arbeta tidigt. Flickor diskrimineras. Folkrörelser kan spela en viktig roll som pådrivare och opinionsbildare. Samtidigt bör den allmänna ekonomiska utvecklingens roll betonas. Genom ekonomisk tillväxt skapas arbetstillfällen och möjligheter till skäliga inkomster för föräldrarna som gör det möjligt att försörja familjen utan barnens hjälp.

Den svenska fackföreningsrörelsen samarbetar sedan länge med fackliga organisationer i Asien med betydande finansiellt stöd från biståndsanslaget. De sydkoreanska arbetarnas kamp för organisations- och arbetsrätt stöds av FFI och yrkessekretariaten samt av LO/TCOs biståndsnämnd och flera svenska medlemsförbund. Stöd ges till facklig utbildning i många länder genom LO/TCO:s biståndsnämnd.

Rädda barnen har i sitt arbete för barns rättigheter särskilt uppmärksammat barnarbete. Behovet av utökade insatser är stort.

Sverige verkar för att frågor om arbetsvillkor, fackligt arbete och barnarbete fortsätter att behandlas i ILO och att ILO stärks genom att konventioner ratificeras också av de asiatiska utvecklingsländerna. Stödet till fackligt samarbete bör öka liksom, i utökad omfattning, stödet till insatser för att eliminera barnarbete.

Hur kan Sveriges kommersiella relationer med Asien främjas?

Asienkrisen får inte leda till att vi förlorar det långa perspektivet. Det är nu vi måste lägga grunden för att kunna tillvarata de möjligheter som ligger i Asiens utveckling under de kommande decennierna.

På det mest grundläggande planet bestäms våra möjligheter av hur vår egen konkurrensförmåga utvecklas. Viktigast av allt är liksom på andra marknader att vi ständigt utvecklar vår kapacitet

att ta fram nya konkurrenskraftiga produkter, vilket i sin tur förutsätter att vi nationellt vidmakthåller en hög utbildnings- och forskningsstandard och goda villkor för långsiktigt företagande.

För att Sverige skall bli en attraktiv marknad för utländska investerare krävs samma förutsättningar som för att svenska företag skall vara konkurrenskraftiga utomlands - att förutsättningarna för produktion och produktutveckling i vidaste mening är lika goda eller bättre än i konkurrentländerna, öppna marknader, ett klimat som uppmuntrar till innovationer och forskning och utveckling, kvaliteten på utbildning, etc.

De finansiella institutionerna, som affärsbanker, Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit, spelar en viktig roll. Men det primära ansvaret vilar naturligtvis på de enskilda företagen. Företag fattar sina egna beslut baserade på marknadsmässiga bedömningar. Samtidigt är det viktigt att bidra till att information görs mer tillgänglig för att underlätta för företag att se framtida möjligheter och risker och utifrån detta fatta rationella beslut. Viktigt är därför informations-spridning om hur man gör affärer på olika asiatiska marknader, om kulturella skillnader och om rådande regelverk. Behovet av information är speciellt stort för handel med länder med ett omfattande regelverk och där reglerna är utsatta för frekventa förändringar. Detta är speciellt viktigt på marknader som är svåra att överblicka, bl.a. av anledningar som informella handelshinder, språkproblem och svår genomtränglig byråkrati. De asiatiska marknaderna är ofta svårbearbetade och det krävs tålamod, stark finansiell bas och stor kapacitet för att få fram information och bygga upp kontakter. Detta ger större företag en fördel. I den svenska exporten till Asien dominerar storföretagen. Över hälften av vår export till Kina genereras av ett enda företag, Ericsson. En central fråga är därför vad som kan göras för att stödja små och medelstora företag.

Affärsförhållandena i bl.a. Asien understryker vikten av bra ramvillkor för handeln, t.ex. öppenhet och stabila spelregler. Den kommande förhandlingsrundan i WTO kommer att vara central för tillskapandet av sådana villkor.

Strategisk kunskap

Asienkrisen visar på behovet av fördjupad kunskap om regionen och dess marknader. Inte minst viktig är denna fråga utifrån de små och medelstora företagens perspektiv, företag med begränsad marknadskunskap och låg riskbenägenhet. I Sverige finns sådan kompetens på flera håll, men inte samlad på något slagkraftigt sätt. Den finns inom regeringskansliet, Kommerskollegium, Exportkreditnämnden, Exportrådet, Svensk handel och andra näringslivsorganisationer, Sida, på utlandsmyndigheter och givetvis inom de större företagen, affärsbanker och akademiska institutioner. Som ett sätt att utveckla sådan kunskap har det inom Utrikesdepartementets enhet för Asien och Oceanien skapats kapacitet för bearbetning av analyser av den makroekonomiska utvecklingen i Asien samt bedömningar av för svenskt näringsliv viktiga marknader.

Sveriges beskickningar

Ambassaderna, konsulaten och handelskontoren har centrala roller i handels- och investeringsfrämjandet. Dessa roller bör stärkas. På vissa utlandsmyndigheter förutsätter detta en ökning av antalet utsända, men förstärkningen skall primärt ske genom ett mera utvecklat samarbete med hemmaorganisationen och företag på plats och ett bättre utnyttjande av informationsteknologins möjligheter.

Personal inom utlandsrepresentationen skall ges ytterligare möjligheter till utbildning i export- och importfrågor samt kunskapsuppbyggnad om svenskt näringsliv för att bättre kunna bevaka export- och importutvecklingen och framtida affärsmöjligheter.

Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken står i flertalet av utvecklingsländerna i Asien för en betydande del biståndsfinansieringen. Till ambassadernas uppgifter hör att bygga upp informationssystem som gör det möjligt att på ett tidigt stadium göra svenska företag uppmärksamma på intressanta affärsmöjligheter. I syfte att stärka hemmaorganisationen har Utrikesdepartementet tillsatt ett antal främjartjänster, varav en för Asien, med uppgift att i samverkan med näringsliv, ambassader och

konsulat ta långsiktiga initiativ som kan stärka Sveriges exportansträngningar.

På marknader där Exportrådet inte har kontor men där det finns ett intresse från svenskt näringsliv utför ambassaderna uppdrag åt företag mot debitering. Detta förutsätter kvalificerad lokalanställd personal och god kunskap om såväl svenskt näringsliv som var kompetensen i landet finns.

En målsättning är att i likhet med andra jämförbara länder öppna generalkonsulat i Guangzhou (Kanton) i södra Kina, för främjande- verksamhet. På kort sikt har handelskontoret i Hongkong tillförts resurser för att stärka bevakningen av södra Kina. Förutsättningarna för att öppna ett svenskt - eller nordiskt - generalkonsulat i Osaka, Japans näst största stad, främst inriktat på främjande, undersöks för närvarande med tanke på den stora potential som området erbjuder.

Ökad samverkan

Sverige har en väl utbyggd struktur för exportfrämjande. Exportrådet har till uppgift att som centralt organ planera, samordna, marknadsföra och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. Fältorganisationen omfattar handelskontor, de handelskammare med vilka Exportrådet slutit samarbetsavtal, samt, beträffande den exportfrämjande verksamheten, även ambassader och konsulat. För närvarande finns Exportrådet representerat på sju marknader i Asien (Kina, Hongkong, Taiwan, Sydkorea, Japan, Vietnam och Indien). Ytterligare en etablering, i Singapore, övervägs. På övriga marknader samarbetar man med ambassader och konsulat.

ALMI Företagspartner arbetar på uppdrag av stat, länsstyrelser och vissa kommuner med att främja utvecklingen och tillkomsten av mindre företag med tillväxtpotentialer. ALMI finns i varje län och arbetar genom affärsstrategisk rådgivning, kompetensutveckling och finansiering.

Exportrådet, ALMI och lokala handelskammare samarbetar på regional nivå inom ramen för s.k. exportcentra. Syftet är att tillgodose små och medelstora företags behov av stöd vad gäller export och internationaliseringsarbete.

Stiftelsen Sveriges teknisk-vetenskapliga attachéverksamhet, STATT, arbetar med att bevaka och fånga upp teknikutvecklingen i omvärlden och föra hem information till Sverige. I Asien har STATT endast kontor i Tokyo. Delegationen för utländska investeringar i Sverige, Invest in Sweden Agency (ISA), utgör den centrala myndigheten för investeringsfrämjande åtgärder. ISA har till uppgift att medverka till att utländska företag i olika former investerar eller samverkar med svenska företag för att få till stånd nyetableringar och nyinvesteringar i Sverige. Delegationen arbetar genom informations-spridning, analyser, hjälp till företagsbesök, bearbetning av media, etc. I Asien arbetar man framförallt med att försöka attrahera investeringar från Japan, Sydkorea, Hongkong och Taiwan. På ambassaden i Tokyo finns ett ISA-kontor och i Sydkorea, Taiwan och Hongkong arbetar ISA genom representationsavtal med svenska ambassaden respektive Exportrådet. För att främjandet skall bli slagkraftigt krävs ett aktivt nätverksbyggande mellan aktörer på hemmaplan. I en strategi som skall främja svenskt näringsliv är det viktigt att se till export och import liksom till direktinvesteringar i båda riktningarna. Utgångspunkten måste vara att export och import är nära relaterade. Detsamma gäller handel och direktinvesteringar, liksom in- och utflöde av utländska direktinvesteringar. Arbetet bedrivs av olika aktörer. Exportrådet arbetar med exportfrämjande, Svensk handel bevakar importfrågor, ISA arbetar med inflödet av direktinvesteringar, STATT med bevakningen av FoU-utvecklingen och Sida med en rad verksamheter av betydelse för handel och investeringar i utvecklingsländerna. Mot bakgrund av hur handel och investeringar utvecklas globalt finns behov av bättre samverkan i Sverige och mellan hemma- och fältorganisationen. Framgångar på de ofta svår-bearbetade asiatiska marknaderna kräver en slagkraftig samverkande organisationsstruktur för att främja handel och direktinvesteringar. Genom att samla de olika aktörerna för en årlig Asienkonferens, Forum Asien, kommer erfarenheter av och möjligheter till ett utökat samarbete att analyseras och diskuteras.

En rådgivande grupp med ett femtontal representanter från stat, näringsliv och näringslivets organisationer har knutits till Utrikesdepartementets enhet för Asien och Oceanien för att regelbundet diskutera utvecklingen på asiatiska marknader, nya affärsmöjligheter och främjandeverksamhetens inriktning.

Importen

Handelsfrämjande innebär sålunda inte bara exportfrämjande. Importen är lika nödvändig som exporten för vår välfärd. Möjligheten till import av komponenter, insatsvaror och maskiner är en viktig faktor för svenska näringslivets konkurrenskraft. Konsumenterna får med import tillgång till ett större antal produkter och produktvarianter till lägre priser.

Bland de asiatiska länderna är det framförallt japanska företag som konkurrerar med svensk industri medan industriproduktionen i de övriga länderna skiljer sig från den svenska och istället utgör ett komplement. Import från Asien konkurrerar därmed med vår import från andra länder, bl.a. Östeuropa, snarare än med svenska producenter. Konkurrensen från Central- och Östeuropa har skärpts genom EG:s

associationsavtal och kan komma att skärpas ytterligare vid EU:s utvidgning. Genom att se till att import från Asien inte försvåras genom handelshinder minskar vi riskerna för en handelsomfördelning som innebär förluster för såväl Sverige som de asiatiska länderna.

En öppnare syn på värdet av handel i båda riktningarna måste genomsyra främjandet i större utsträckning. För att ambassadpersonal skall kunna bevaka importfrågor krävs ökade kunskaper om svenskt näringsliv och dess relationer med underleverantörer.

Projektexport och internationell upphandling

Projektexport berör flera företag samtidigt, dvs. en gemensam order för ett helt system eller anläggning där många olika aktörer medverkar. Denna typ av export erbjuder möjligheter för grupper av svenska företag, inklusive små och medelstora företag. Projekten kan antingen vara sådana som tagits fram för multilateral finansiering eller projekt som växer fram bilateralt. Regeringskansliets projektexportsekretariat (PES-

EIM) utgör ett komplement till övriga statliga insatser på det exportfrämjande området med inriktning på svensk projektexport och internationell upphandling. Sekretariatet med placering inom Utrikesdepartementet har fått vidgat mandat och ökade personalresurser. Marknaden för projektexport är redan idag stor och kommer att växa i betydelse under de kommande decennierna. Stora infrastrukturinvesteringar kommer att behöva göras i Asien. Transportsektorn och energiförsörjningen behöver byggas ut. Hälsovården behöver utvecklas med nya sjukhus, etc.

Det befintliga nätverket utgörs av utlandsmyndigheterna, Exportrådet, Utrikesdepartementet och direktkontakter. Ett informellt nätverk, Svensk Projektexport, har bildats av ett antal exportföretag och företrädare för regeringskansliet, Exportrådet och Sida. Sverige har haft svårigheter att uppnå en för vårt näringsliv rimlig marknadsandel av den multilaterala upphandlingen och av multilateralt finansierade projekt. Regeringen har mot denna bakgrund utökat resurserna för bevakningen av internationella projekt av intresse för svenska företag. Ytterligare projektbevakartjänster har inrättats under 1998 och sådana finns nu i Washington, New York, Bryssel, Manila och London med uppgift att bevaka projekt inom Världsbanken och Interamerikanska utvecklingsbanken, FN, EU, Europeiska utvecklingsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken. Av grundläggande betydelse för att svenskt näringsliv skall lyckas bättre på upphandlingsmarknaden är att företagen förstår de internationella organisationernas sätt att fungera, hur projekt initieras och följs upp, samspelet mellan institutionerna och låntagar-/mottagarländerna samt inser att det internationella systemet på detta område är under snabb förvandling med decentralisering av verksamheten, med nya samordningsstrukturer framför allt på fältet och med en ökad vikt vid miljö- kultur- och fattigdomsaspekter. God kunskap om dessa förändringar och vad de betyder i operationella upphandlingstermer ger stora konkurrensfördelar. Projekt inom utvecklingsbankerna utgör emellertid bara en del av den totala projektexportmarknaden.

En växande andel kommer att finnas inom den privata sektorn i Asien. Dessa möjligheter måste också bevakas i större utsträckning än idag. Några av de för svensk industri viktigaste större projekten i utvecklingsländerna har kommit till stånd med stöd av Sida i form av u-krediter. Vattenkraftverket Uri i Indien är ett just avslutat framgångsrikt exempel. Det av stiftelsen Swecare initierade hälso- och sjukvårdsprojektet i Thailand är ett annat exempel, som lett till betydande affärer för ett trettiotal svenska små och medelstora företag. Med hänsyn till de stora investeringsbehoven i Asien är det en målsättning att svenska företag på detta sätt medverkar i ytterligare projekt.

En nödvändig förutsättning är att få tidig information om projekt. Likaså att utlandsmyndigheterna väl känner till den svenska resursbasen för att tidigt kunna identifiera projekt av intresse för svenska företag. Tillgång till exportkrediter som garanteras via EKN är ofta av avgörande betydelse. Svensk Exportkredit, som till hälften ägs av staten, kan tillhandahålla såväl statsstödda som marknadsbaserade exportkrediter. Bankerna har dessutom en nyckelroll i sådana satsningar. I utvecklingsländer kan u- och biståndskrediter liksom garantier genom Sida vara av avgörande betydelse. För vissa projekt kan de nordiska finansieringsinstitutionerna, främst NIB (Nordiska investeringsbanken), vara av betydelse. Projektexport innehåller ofta en utbildningskomponent. Kompletterande utbildningsinsatser skulle oftare än hittills kunna erbjudas inom ramen för utvecklingssamarbetet. Sådana insatser kan höja projektets utvecklingseffekt och livslängd samt stärka det svenska företagets position i världlandet.

Regeringen prövar möjligheterna att utveckla nya stödformer för att främja projektexportorienterade företags/företagsgrupperingars ansträngningar att i ett tidigt skede identifiera, utveckla och presentera förslag till projekt som kan bedömas bärkraftiga och ha förutsättningar för internationell eller svensk finansiering. Sådant stöd borde särskilt inriktas på projekt där små och medelstora företag kan medverka och främst avse sektorer som stämmer väl överens med den svenska resursbasen.

Miljö-kunnande som exportvara

Omfattningen och den snabba ökningen av miljöproblemen i Asien gör det nödvändigt att satsa mer resurser på miljön där under de kommande decennierna. Behovet är enormt och efterfrågan på miljöteknik och miljötjänster förväntas stiga kraftigt. Utvecklingen av en skärpt miljölagstiftning innebär nya affärsmöjligheter för miljöteknikföretag.

Sverige har utvecklat ett stort institutionellt och teknologiskt kunnande på miljöområdet. Vår kunskap och erfarenhet finns inom flera områden med miljöanknytning. Den svenska industrin ses ofta som ledande inom miljöskydd och miljöteknik. Avfallshanteringen är väl utvecklad, framförallt hantering av miljöfarligt avfall, soptippar och förbränningsanläggningar. Erfarenheterna från återanvändning ökar snabbt. Vi har väl utvecklad lagstiftning och regelverk för utsläpp från industrier och trafik, liksom instrument för övervakning. Kunnandet om vattenföroreningsproblem är väl utvecklat, bl.a. kunskaper om kommunalt avlopp, industriavlopp, yt- och grundvattenföroreningar, övervakning och påverkan på kustområden. Vår kunskap inom naturresurshantering omfattar fysisk planering, både för städer och landsbygd, inom jord- och skogsbruk, fiske och gruvor. På energiområdet har vi lång erfarenhet av vattenkraftutbyggnad, kraftöverföring, bioenergi, alternativ energi samt betydande kompetens inom energibesparing för både hushåll och industri.

Svenska företag skulle kunna utnyttja sin kompetens bättre på den internationella marknaden. En ökad närvaro på utländska marknader genom handel och investeringar innebär inte bara tillgång till större marknader utan också att företag utvecklar sitt kunnande och utsätts för ökad konkurrens. Den asiatiska marknaden erbjuder en möjlighet till detta. Den svenska resursbasen utgörs av ett antal storföretag, ett begränsat antal medelstora och många små företag. De senare är framförallt inriktade på hemmamarknaden och har i regel begränsade förutsättningar för en exportsatsning. Detta gäller i synnerhet exportsatsningar till Asien som är en avlägsen marknad med många svårigheter. För att den svenska resursbasen bättre

skall utnyttjas krävs ett ökat strategiskt samarbete mellan regeringskansliet och bl.a.

Naturvårdsverket, Sida, Exportrådet, STATT, forskarsamhället och exportindustrin för ökad export av miljökunnande och miljöteknologi.

Genom ett ökat samarbete kan miljö och hållbar utveckling ges högre prioritet. En samlad svensk miljöstatsning i Asien behandlas i avsnitt 5.5.

Turism och affärsresande

Turistströmmarna från Asien är växande och utgör en stor potential för framtiden. Sverige noterade 130.000 japanska gästnätter och 13.000 sydkoreanska gästnätter 1997 och 1998 visar på en ökning. Turismen är i stor utsträckning en integrerad del av många av samhällets sektorer, särskilt om man beaktar att turismen definitionsmässigt inte omfattar enbart fritidsturismen utan också affärsresandet inberäknat kongresser och incentiveresor.

Turismen gör Sverige synligt i omvärlden på flera sätt – indirekt genom marknadsföring och direkt via de faktiska besök som genereras.

Marknadsföringen skapar i stor utsträckning också en bild av Sverige i utlandet - kulturellt, ekonomiskt och samhälleligt.

Biståndsfinansiering

Utvecklingssamarbetet har, inom ramen för sin övergripande målsättning, på flera sätt bidragit till svenska företags engagemang i Asien.

Utvecklingssamarbetet har inneburit en långsiktig närvaro genom vilken kontakter kunnat byggas upp mellan företag, konsultföretag och institutioner i Sverige och Asien. Genom det kontraktsfinansierade tekniska samarbetet (KTS) genom Sida har samarbete som involverar den svenska resursbasen kunnat utvecklas också med andra länder än de traditionella programländerna. Under senare år har näringslivsbistånd och utveckling av den finansiella sektorn blivit allt viktigare delar av Sidas utbud.

Det svenska biståndet har fått en allt klarare inriktning på att utveckla förutsättningarna för ekonomisk verksamhet i u-länder, på att skapa ett gynnsamt klimat som främjar företagande.

Därmed skapas också bättre förutsättningar för handel med och investeringar i landet. Svenska institutioner och företag engageras ofta i detta arbete.

Därutöver förfogar Sida över en rad biståndsformer av direkt intresse för svenska företags satsningar på u-landsmarknader. Bistånd i form av krediter utgör ett viktigt komplement till gåvobiståndet. Kreditformerna utgörs av u-krediter, biståndskrediter och kompletteras med garantier. För närvarande dominerar u-krediterna. Finansiering sker genom upplåning på kapitalmarknaden kombinerat med bistånd. I Helsingforsavtalet som slöts 1991 av OECD-länderna och trädde i kraft 1992 begränsas möjligheterna att använda bundna krediter på förmånliga villkor. Syftet är att undvika snedvridningar genom subventionering av exportkrediter med biståndsmedel för projekt som bedöms vara företagsekonomiskt lönsamma. U-krediter kommer därför i större utsträckning i fråga för investeringar inom t. ex. sociala sektorer, på miljöområdet, och till de minst utvecklade länderna som är undantagna från avtalet. För u-krediter krävs att låntagarlandet bedöms som kreditvärdigt, att landets prioriteringar överensstämmer med svenska biståndsmässiga bedömningar av projekt och att upphandling sker i internationell konkurrens. En stor del går till Asien, omkring 60 procent. Kina och Indien dominerar med 26 respektive 28 procent av totalvolymen. Andra asiatiska länder som fått svenska u-krediter är Filippinerna, Malaysia, Maldiverna, Pakistan, Thailand och Vietnam. Krediter har tidigare framförallt gått till infrastruktur som energi och telekommunikationer. Biståndskrediter, som funnits sedan 1994/95, är avsedda för projektfinansiering och med 80 procent gåvoandel liknar de en ren gåva. De är normalt obundna, men lämnas ofta till sektorer inom vilka svenskt näringsliv är konkurrenskraftigt. Intäktsgenererande och tillväxtfrämjande projekt i mindre kreditvärda länder dominerar. Det är naturligt att tänka sig att denna form, som inte berörs av Helsingforsavtalet, bör komma till ökad användning i Asien. Regeringen har fattat beslut om ett nytt garantisystem. I det nya systemet finns en utökad och mer flexibel användning av garantiinstrument. Garantier föreslås kunna ges utan någon koppling till u-kredit. Fristående garantier kan mobilisera kommersiella resurser som inte annars är

tillgängliga för prioriterade projekt. Initiativ som detta ter sig viktiga för att främja både utveckling och svenska affärsmöjligheter i Asien.

I ett flertal utvecklingsländer i Asien finns goda förutsättningar för användning av krediter och garantier, i synnerhet inom infrastrukturområdet men också inom områden som miljöteknik, som ges ökad prioritet. Krediter kan också ingå som en del av finansieringen av större projekt. Sida utvecklar tillsammans med EKN mer detaljerade riktlinjer för framtida projektfinansiering.

Utvecklingsamarbete och näringsliv -

institutionsbyggande och finansieringsformer

Sidas verksamhet vad gäller näringslivsutveckling syftar till att skapa gynnsamma förutsättningar för livskraftiga företag som med hållbara produktionsmetoder ger en god försörjning av varor och tjänster, samt till att underlätta tillträde till den internationella marknaden. Ett ökat utbyte med omvärlden är en viktig förutsättning för ekonomisk utveckling. Utmaningen består i att skapa en miljö som främjar framväxten av ett konkurrenskraftigt näringsliv och som också attraherar utländska direktinvesteringar.

Sidas arbete med näringslivsutveckling sker inom flera områden. Utveckling av det institutionella ramverket genom stöd till lagstiftning, uppbyggnad av effektiva finansiella system, förvaltning och näringslivets organisationer är ett viktigt sådant. För att investeringar skall komma till stånd krävs en viss grad av säkerhet och att man kan förutse framtiden för planering och anpassning.

Reformeringen av samhällsägda företag, privatisering och förändring av ägarstruktur är ett annat område. Ytterligare ett är tillhandahållandet av expertis och policyråd till de minst utvecklade länderna och de länder som nyligen övergått från centralplanering till marknadsekonomi.

Genom kontraktsfinansierat tekniskt samarbete (KTS) överförs kunnande från svenska institutioner och företag till institutioner i utvecklingsländer. Denna form, som bygger på väl definierad intressegemenskap mellan de samarbetande parterna, har visat sig mycket lämplig för ett decentraliserat engagemang av svensk kompetens för institutionsbyggande och kapacitetsutveckling i utvecklingsamarbete med

länder som Kina, Filippinerna, Thailand och Indonesien.

Swedfund International, ett statligt helägt aktiebolag, medverkar till överföring av svenskt näringslivskunnande till bl.a. utvecklingsländer i Asien för att främja den industriella och ekonomiska utvecklingen i länderna. Stöd sker i form av aktiekapital och lån för utveckling av bärkraftiga samriskföretag. Förutsättningar torde finnas för ett växande engagemang i Asien.

StartAsien

Behovet av produktiva investeringar i utvecklingsländerna är stort. Sida-programmet StartSyd erbjuder finansieringsmöjligheter för svenska småföretag för affärssamarbete i Asien, Afrika och Latinamerika. Tanken bakom programmet är att bidra till en effektiv överföring av kunskap och kompetens till de länder där Sida har näringslivsprogram. Svenska små och medelstora företag som vill satsa kan behöva hjälp att bära de kostnader som krävs för långsiktig lönsamhet. StartSyd-programmet innefattar avskrivnings- och villkorslån. Avskrivningslån ges för utbildningsinsatser i det lokala företaget, och uppgår till högst 500.000 kr per projekt.

Villkorslån kan beviljas för andra nödvändiga investeringar. StartSyd omfattar 22 länder varav fem finns i Asien: Indien, Bangladesh, Sri Lanka, Vietnam och Filippinerna.

Sida har i sitt remissvar ställt sig positiv till att pröva möjligheterna att utveckla programmet till ett slagkraftigt StartAsien, baserat på erfarenheterna av StartÖst och StartSyd. Detta skulle på sikt kunna betyda mycket för små och medelstora företag. Fördelen med ett skräddarsytt StartAsien skulle vara att programmet fick en egen profil och att förutsättningar skapades för en utvidgning av programmet till väsentligt fler länder i Asien än det fåtal som StartSyd för närvarande omfattar.

Prioriteringar:

- Det ligger i hög grad i Sveriges intresse att handel och direktinvesteringar spelar en starkt dynamisk roll i Sveriges framtida relationer med länderna i Asien. Vårt långsiktiga mål, som starkt handelsorienterad nation måste vara att väsentligt öka utbytet med regionen. Det bör gälla för såväl export som import och direktinvesteringar i båda riktningarna.

Av grundläggande betydelse är att de handelspolitiska förutsättningarna förbättras:

- Genom vårt EU-medlemskap har vi möjlighet att påverka gemenskapens handelspolitik gentemot Asien. Sverige är pådrivande i WTO och EG för avregleringar inom de områden där asiatiska länder har en stor export, bl.a. tekovaror och jordbruksprodukter. Sverige verkar även för en restriktivare användning av antidumpingåtgärder.
- Sverige verkar genom EU och WTO för att de asiatiska länderna avreglerar sina ekonomier.
- Sverige verkar genom EU för att de asiatiska ekonomier som står utanför WTO, bl.a. Kina och Vietnam, lever upp till de krav som ställs för WTO-medlemskap och så snart som möjligt ansluts. Sverige verkar också för att de asiatiska länder som anslutit sig till WTO lever upp till de åtaganden medlemskapet innebär.

För att tillvarata möjligheterna till ökat utbyte med Asien krävs att främjandeverksamheten utvecklas:

- Utvecklingen vad gäller handel och företagande kräver en effektiv främjandeorganisation. För att den skall bli slagkraftig krävs ett aktivt nätverksbyggande mellan aktörer i Sverige centralt och regionalt samt ökad samverkan mellan hemma- och fältorganisationen och lokalt på fältet.
- Tillkomsten av främjandetjänsterna inom Utrikesdepartementet har skapat nya möjligheter. En rådgivande grupp med ett femtontal representanter från stat, näringsliv och näringslivets organisationer har knutits till Utrikesdepartementets enhet för Asien och Oceanien för att regelbundet diskutera utvecklingen på asiatiska marknader, nya affärsmöjligheter och främjandeverksamhetens inriktning.
- Som ett sätt att utveckla kunskap om regionens ekonomier och marknader har Utrikesdepartementets enhet för Asien och Oceanien skapat kapacitet för bearbetning av analyser av den makroekonomiska utvecklingen i Asien samt bedömningar av för svenskt näringsliv viktiga marknader. Detta skall ses som ett komplement till den analyskapacitet avseende utvecklingen i regionen som redan har byggts upp inom regeringskansliet.

- Ambassadernas, konsulatens och handelskontorens centrala roll i handels- och investeringsfrämjandet kommer att stärkas. På marknader där Exportrådet inte har kontor men där det finns ett intresse från svenskt näringsliv utför ambassaderna mot debitering uppdrag åt företag. Arvodena återförs till utlandsmyndigheter för främjandeinsatser. Dessa tjänster är en prioriterad del av ambassadernas verksamhet. Personal inom utlandsrepresentationen kommer dessutom att ges ytterligare möjligheter till utbildning i export- och importfrågor samt kunskapsuppbyggnad om svenskt näringsliv för att bättre kunna bevaka export- och importutvecklingen och framtida affärsmöjligheter.
- Långsiktiga satsningar, med insatser som sträcker sig över flera år och som utarbetas i nära samarbete med landet, kommer att göras på enskilda länder i Asien. Sydkorea är det första landet för en sådan satsning.
- Projektexport erbjuder viktiga affärsmöjligheter för grupper av svenska företag, inklusive små och medelstora företag. Regeringen prövar möjligheterna att utveckla nya stödformer för att främja projektexportorienterade företags/företagsgrupperingars ansträngningar att i ett tidigt skede identifiera, utveckla och presentera förslag till projekt som kan bedömas bärkraftiga. Ett sådant stöd för förstudier borde särskilt inriktas på projekt där små och medelstora företag kan medverka och främst avse sektorer som stämmer väl överens med den svenska resursbasen.
- Möjligheterna att i likhet med andra jämförbara länder öppna generalkonsulat i Guangzhou (Kanton) för bevakning av södra Kina kommer att prövas. På kort sikt har handelskontoret i Hongkong tillförts resurser för att kunna stärka bevakningen av södra Kina.
- Förutsättningarna för att öppna ett svenskt - eller nordiskt - generalkonsulat i Osaka, främst inriktat på främjande, undersöks med tanke på den stora potential som området erbjuder.
- En offensiv satsning kommer att göras för att lansera svensk miljöteknik. För att bättre utnyttja den svenska resursbasen är det nödvändigt att samarbetet mellan olika aktörer på svensk sida förstärks genom ett ökat samarbete mellan

regeringskansliet, Naturvårdsverket, Sida, STATT och Exportrådet. Regeringskansliet och Sida undersöker nu gemensamt hur man på bästa sätt ska gå vidare. (Se avsnitt 5.5.)

Utvecklingssamarbetet kan i ökad omfattning främja handel och investeringar:

- Utvecklingssamarbetet har som en central uppgift att skapa bättre förutsättningar i utvecklingsländerna för långsiktig tillväxt genom stöd till makroekonomiska och institutionella reformer, lagstiftning, utveckling av den finansiella sektorn och stöd till t. ex. uppbyggnaden av näringslivsorganisationer som handelskammare.
- Utvecklingssamarbetet har spelat och kan spela en viktig roll genom att utveckla kontakterna mellan olika svenska aktörer, däribland svenskt näringsliv och dess institutioner i Asien. Samarbete som fyller detta syfte bör uppmuntras.
- I ett flertal utvecklingsländer i Asien finns goda förutsättningar för ökad projektfinansiering med användning av krediter och garantier, i synnerhet inom infrastrukturområdet men också inom nya områden som miljöteknik och tjänster.
- Sida kommer att utreda möjligheterna att inrätta ett separat StartAsien, byggt på erfarenheterna av StartÖst och StartSyd.
- Projektexport innehåller ofta utbildningsbehov för vilka finansiering inom ramen för utvecklingssamarbetet kan övervägas.

Arbetsvillkor är ett område där Sverige kommer att fortsätta att verka aktivt:

- Sverige verkar för att frågor om arbetsvillkor, fackligt arbete och barnarbete prioriteras i ILO. Det är samtidigt viktigt att ILO stärks genom att konventioner ratificeras också av de asiatiska utvecklingsländerna. Stödet till fackligt samarbete bör öka. Likaså bör stödet till insatser för att eliminera barnarbete förstärkas.

5.4 Fattigdomsbekämpning och ömsesidighet - utvecklingssamarbetets framtida roll i Asien

Utvecklingssamarbetet utgör en betydelsefull dimension av våra relationer med Asien, och bör så göra också i framtiden. För det talar det faktum att det är i Asien som den stora majoriteten av världens fattiga finns liksom möjligheterna att åstadkomma viktiga resultat vad gäller fattigdoms-

bekämpning och långsiktigt hållbar utveckling. Utvecklingssamarbete innebär också betydande möjligheter att bygga fördjupade ömsesidiga och jämbördiga relationer.

Närmare tre fjärdedelar av världens fattiga - en miljard människor - lever i Asien. Det är i sig skäl nog för ett fortsatt omfattande utvecklingssamarbete med länderna i Asien. Ansvar för att häva Sydasiens utbredda och djupa fattigdom vilar primärt på länderna själva, men bistånd kan spela en väsentlig roll. Även länder med förhållandevis god egen förmåga behöver både finansiella resurser och - kanske framför allt - ny kunskap för utveckling av institutioner och metoder för att åstadkomma långsiktigt varaktig utveckling i en värld präglad av stora utmaningar. Den rådande krisen visar på sårbarheten i det som uppnåtts under de gångna decennierna.

Under decennierna av samarbete har ett vittförgrenat nät av kontakter byggts upp. Idag uppgår biståndet till Öst-, Sydöst- och Sydasiens till ca 1,5 miljarder kronor per år, ca 17 procent av det samlade bilaterala biståndet. För ett 20-tal år sedan var andelen den dubbla. Detta trots att Asien är den del av världen som hyser den stora majoriteten av världens fattiga och trots att förutsättningarna för att uppfylla utvecklingssamarbetets övergripande mål, att minska fattigdomen i världen, har visat sig bättre i Asien än i andra delar av världen.

För att det av OECD-länderna överenskomna målet för biståndet om en halvering till år 2015 av antalet fattiga i världen skall uppfyllas krävs en ökad satsning på Asien.

Samtidigt som det svenska biståndet minskat i real volym har kretsen av länder med vilka Sverige bedriver någon form av bilateralt samarbete finansierat över anslaget för utvecklingssamarbete successivt utökats och omfattar idag 18 av de 25 länder och områden som innefattas i denna strategi. Med fattiga utvecklingsländer som Bangladesh och Vietnam bedrivs ett långsiktigt utvecklingssamarbete, med ett mera utvecklat land som Malaysia består samarbetet i att malaysier inbjuds att delta i Sidas internationella kurser. Årligen kommer på det sättet flera hundra mycket kvalificerade asiater till Sverige för utbildning.

Med dess mångfald av biståndsformer och stora flexibilitet har utvecklingssamarbetet en central roll i en svensk Asienstrategi. Nya utmaningar - som globaliseringen med dess svårhanterliga konsekvenser för svaga stater - kräver att utvecklingssamarbetets former och innehåll ständigt vidareutvecklas. Uppgiften att bidra till utvecklingen av bärkraftiga ömsesidiga relationer mellan Sverige och länderna i Asien framstår som särskilt viktig. Det övergripande målet förblir att, på grundval av den kunskap vi idag har om vad som krävs för varaktig utveckling, bidra till att höja de fattiga folkens levnadsnivå.

För Sveriges utvecklingssamarbete innebär det stora utmaningar och att medverka till att på ett bestående sätt höja livskvaliteten hos den miljard människor i Asien som lever under fattigdomsstrecket. Utvecklingssamarbetet bidrar till att främja demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, att göra utbildning och hälsovård tillgänglig för alla och bryta tendenserna mot vidgade klyftor, att bygga ny infrastruktur, att inleda rehabiliteringen av miljön och att förhindra ytterligare miljöförstöring, att förverkliga kvinnors rätt till makt och resurser, att lindra nöden för dem som lever på flykt och strävar efter att genomföra dessa genomgripande förändringar med aktivt folkligt deltagande.

Sverige lämnar också viktiga bidrag till FN:s, de internationella finansiella institutionernas och EG:s bistånd till Asien. I synnerhet de finansiella institutionerna, Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken har kommit att spela en allt mer central roll i det stora flertalet länder. I de flesta länder är vårt bilaterala bistånd av relativt ringa omfattning i jämförelse med i synnerhet det omfattande bistånd som utgår från Världsbanken och den Asiatiska utvecklingsbanken. Vi har samtidigt ofta en betydande kunskap om det enskilda landet och dess institutioner. Utifrån dessa förutsättningar ter det sig angeläget att eftersträva en närmare samordning mellan vårt internationella agerande och utformningen av vårt bilaterala bistånd.

Nyckelområden för utvecklingssamarbetet i en svensk Asienstrategi

Det svenska utvecklingssamarbetet skall, enligt de riktlinjer som regering och riksdag

vidareutvecklat, syfta till att åstadkomma en höjd levnadsnivå och rättvisare levnadsvillkor för fattiga människor, för att deras grundläggande behov skall bli tillfredsställda och för att de skall bli engagerade i de politiska beslut som styr samhällsutvecklingen genom att främja:

- % resurstillväxt,
- % ekonomisk och social utjämning,
- % ekonomisk och politisk självständighet,
- % demokratisk utveckling,
- % framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön,
- % jämställdhet mellan män och kvinnor.

Dessa mål, så som de utvecklats över åren, motsvarar väl de behov som länderna i Asien står inför. Förutsättningarna för att bedriva utvecklingssamarbete har förbättrats i takt med att det kalla krigets djupt polariserade debatt sjunkit undan. Allmer förs diskussionen om utvecklingens mål och medel på grundval av konkreta resultat.

Även idealiseringen av marknadens roll som många menar vara lärdomen från de asiatiska framgångarna, har lämnat plats åt en djupare förståelse för institutionella, sociala och miljömässiga dimensioner. Inget land undgår globaliseringens svärbemästrade utmaningar. Behoven av strukturförändringar och reformer är stora. Den ökade sårbarheten har gjort institutionell utveckling och demokratisk legitimitet till huvudfrågor. Djupgående förändringar i makt- och resursfördelning på lokal nivå är i många samhällen avgörande för de fattiga. Regeringen har utvecklat dessa perspektiv i de båda skrivelserna *De fattigas rätt* (skr. 1996/97:169) samt *Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete* (skr. 1997/98:76), den sistnämnda behandlad i avsnitt 5.2.

Något specifikt "asiatiskt" bistånd finns inte, och bör inte heller eftersträvas då förutsättningarna skiljer sig radikalt åt mellan länder och grupper av länder. Utvecklingssamarbetet med Asien ser mycket annorlunda ut idag än det gjorde för ett tiotal år sedan.

Biståndet har fått en väsentligt starkare inriktning på reformer och *institutionsbyggande* baserat på en ny medvetenhet om statens och marknadens roller. Insatsen inkluderar de institutioner som

krävs för framväxten av demokrati och ett väl fungerande näringsliv. Finansiering av rena valutagap utan koppling till reformprogram förekommer inte längre. Det starkt reforminriktade svenska biståndet till Vietnam har t.ex. av Världsbanken framhållits som ett mönster för andra givare.

Sedan slutet av 1980-talet har insatser för att *främja demokrati och respekt för mänskliga rättigheter* vuxit fram som en allt viktigare del av biståndet till samtliga länder med vilka Sverige har ett mera omfattande samarbete.

Insatser för att förbättra *miljön* och bidra till en hållbar utveckling har introducerats med en helt annan bredd än tidigare. Betydligt strängare miljökrav än tidigare ställs på infrastrukturella insatser.

Utbildningsinsatser på primärskolenivå har vuxit fram som ett centralt inslag i biståndet till såväl länder i Sydasiens som till Kambodja.

Jämställdhet har utvecklats från att vara ett komplement i form av någon enstaka mindre insats till att vara en central frågeställning i val och beredning av alla insatser.

Konfliktförebyggande och konfliktlösning är idag ett huvudtema i samarbetet med Kambodja och Sri Lanka. Olösta konflikter är i flera länder och områden (Kambodja, Burma, Sri Lanka, Östtimor och Kashmir) det främsta utvecklingshindret och orsakar ofta stora flyktingströmmar med ekonomiska, sociala och säkerhetsmässiga konsekvenser.

I det enskilda landet är samarbetet koncentrerat till ett fåtal områden. Hur samarbetet skall se ut bestäms för de länder med vilka ett mera omfattande långsiktigt samarbete bedrivs i de landstrategier som ca vart tredje år beslutas av regeringen. Syftet med landstrategier är att utifrån de biståndspolitiska målsättningarna fokusera utvecklingssamarbetet på viktiga problem i landet och på områden där Sverige kan spela en väsentlig roll. Utvecklingssamarbetet med länderna i Asien domineras följaktligen inte av någon enskild biståndsform eller sektor.

Målet för utvecklingssamarbetet är *fattigdomsbekämpning*. Hur sedan fattigdomen skall bekämpas beror på situationen i det enskilda landet. Ett centralt drag i samarbetet i Asien är

institutionsuppbyggnads- och reformperspektivet. En erfarenhet från krisen i Öst- och Sydostasien är att det behövs fortsatta reformer inte minst när det gäller den finansiella sektorn, skattesystem och skatteförvaltning, skuldhantering, spelregler för den privata sektorn och rättsfrågor, men också skolpolitik, hälsopolitik, markvårdspolitik och forskningspolitik. Sverige bygger i likhet med andra givare upp en kapacitet för att medverka i reformer och institutionsbyggande inom alla dessa områden. Vi har redan arbetat i t.ex. Vietnam med uppbyggnad av rättssektorn och banksektorn, men ökade insatser behövs, inte minst i förebyggande syfte i länder som inte drabbats hårt av krisen. I de fattiga länderna behövs reformer inom utbildning och hälsa så att de fattiga, inte minst kvinnor, kan nås till rimlig kostnad och ges möjligheter att delta i utvecklingen. I länder som Kina, Vietnam, Laos och Mongoliet krävs breda reformer av hela samhället, från den tidigare centralstyrda modellen till mera öppna socialt medvetna marknads-ekonomier. I medelinkomstländerna i Öst- och Sydostasien är fortsatta reformer nyckeln till förnyelse. På miljöområdet är behoven i många länder mycket stora.

Varför satsa på insatser inom den finansiella sektorn eller skatteväsendet om målet är att bistå de fattiga? Svaret är att utveckling kräver långsiktig mobilisering av inhemska resurser för lärarlöner, nya primärvårdskliniker, utbyggnad av landsbygdens infrastruktur etc. Att med bistånd betala lärarlöner, nya kliniker eller nya vägar utan förankring i landets statsfinansiella kapacitet, utan att landet "äger" projekten, leder inte till utveckling. Det är först när landet byggt upp sin egen kapacitet att utveckla skolan eller vården som resultaten kan bli bestående. Därav följer att särskilt viktigt bistånd är det som bidrar till att sådan institutionell kapacitet byggs upp för utveckling av prioriterade områden.

Även utifrån ett reformperspektiv är stöd *till demokrati och mänskliga rättigheter* ett centralt tema. De länder i Sydostasien som har haft mer demokratiska styresformer har visat sig hantera den ekonomiska krisen bäst. Frågan om rättssamhälle gäller mycket mer än att en ekonomi fungerar bättre med klara rättsregler. Ytterst är det en fråga om individens grundläggande fri- och

rättigheter och vikten av att bygga upp ett samhälle som är öppet och där ansvar kan utkrävas av makthavarna. En viktig del av utvecklingssamarbetet i Asien riktas därför på uppbyggande av demokratiska samhällen där individens rättigheter respekteras. Ett sätt att stödja en sådan utveckling är att medverka i uppbyggnaden av rättsväsende och andra institutioner, ett annat är stöd till svenska enskilda organisationer och lokala enskilda organisationer i uppbyggnad av ett fungerande civilt samhälle. Särskild vikt läggs vid kvinnors och barns grundläggande rättigheter. I de länder som eftersatt skolans utveckling bör det av demokratiskäl vara ett prioriterat område. Beredskap måste alltid finnas att medverka med *humanitärt stöd* vid t.ex. flykting- och naturkatastrofer. Så sker i första hand genom FN-systemet och enskilda organisationer som Röda korset. Det är samtidigt nödvändigt att i ökande grad lägga tonvikten på bakomliggande faktorer. De allvarliga naturkatastrofer som vi idag bevittnar i Asien har t.ex. ett klart samband med miljöförstörelsen i regionen. Stöd till *konfliktförebyggande åtgärder* och till insatser som stärker konfliktlösning och uppbyggnad av politiskt hållbara lösningar är en annan väg. Genom sådana insatser kan bistånd bidra till att nya förutsättningar för långsiktigt hållbar utveckling skapas. Biståndet till Kambodja har sedan länge haft en sådan inriktning, bl.a. i form av minröjning, och i det nya samarbetsprogrammet med Sri Lanka som avtalades 1998 har konfliktlösning införts som ett prioriterat mål för samarbetet. Även i utvecklingssamarbetet inom *de sociala sektorerna* finns ett tydligt reformperspektiv. Svenskt stöd till de stora utbildnings- och hälsoprogrammen i Indien och Bangladesh har inriktats på kvalitetsfrågor och nya institutionella lösningar. I Kambodja finansierar Sverige genom UNICEF ett stort program för primärskolans utveckling baserat på en för landet radikalt ny syn på barnens möjligheter till inflytande över skolarbetet. Utbredd analfabetism är helt oacceptabelt i IT-samhällets tidevarv. Kvinnors rätt och möjligheter att delta i den ekonomiska utvecklingen behöver stärkas. Stödet till de sociala

sektorerna är också ett sätt att stödja ekonomisk utveckling för fattiga grupper. Ett reforminriktat engagemang inom de sociala sektorerna bör ges hög prioritet i samarbetet med ett större antal länder i Asien.

Miljö är redan ett viktigt samarbetsområde med ett flertal länder i Asien. Det gäller såväl institutionsuppbyggnad och regelverk som insatser för ett hållbart utnyttjande av produktiva naturresurser och för att förhindra negativa miljöeffekter som vatten- och luftföroreningar. Stöd till den moderna sektorns miljö ökar. Utökade regionala insatser är en annan viktig möjlighet. I Sverige finns ett institutionellt och teknologiskt miljökunnande som utgör en viktig resurs i våra framtida relationer med länderna i Asien.

Ett exempel på nya behov av institutionell utveckling som också skapar nya investeringstillfällen för bl.a. svenska företag är privatiseringen av tidigare offentliga monopol inom t.ex. tele och energi. Länderna behöver bistånd för att genomföra reformer som dessa och utbyggnaden kräver *projektfinansiering* med olika kombinationer av privat och offentlig finansiering. Regeringen har på förslag av Sida fattat beslut om en ny form av garantier som syftar till att avlasta vissa risker i sådana långsiktiga engagemang. Avvecklingen av olönsamma statsföretag är en annan stor uppgift som många länder står inför. Målet är att frigöra resurser för angelägna insatser inom områden som utbildning och hälsovård där staten snarare än marknaden har ett givet ansvar. Asien saknar utbyggda *regionala organisationer*, mellanstatliga såväl som enskilda. Sverige lämnar sedan lång tid genom Sida stöd till Mekongkommissionen och Asian Institute of Technology (AIT), i båda fallen med tyngdpunkten på miljöfrågor. Stöd lämnas också till några regionala miljöorganisationer, regionala enskilda organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter samt initiativ knutna till det framväxande samarbetet mellan Europa och Asien inom ramen för ASEM-processen. EU ger stöd till ASEAN/AFTA. Under 1997-98 gjordes på uppdrag av Sida en översyn av det regionala samarbetet. Miljö och mänskliga rättigheter bör förbli centrala områden. Ökad regional samverkan

bör samtidigt kunna stödjas inom en rad andra områden där förutsättningarna bedöms goda inklusive initiativ inom ASEM/ASEF som Sverige finner angelägna. Samtidigt bör Sverige verka för att EU ger hög prioritet åt samarbete med regionala organisationer. Även Nordiska rådet har viktiga erfarenheter som bör tas tillvara. En huvudfråga är hur Sverige kan *bredda och fördjupa relationerna med Asien*. Som framgått tidigare finns det många aspekter av utvecklingssamarbetet som stödjer en utveckling mot utbyggda relationer. I Sveriges nya Afrikapolitik (skr. 1997/98:122) har begreppet partnerskap getts en central roll. Partnerskap syftar till mer jämlika relationer inom ett bredare område. Det bygger på ömsesidiga intressen och öppet redovisade mål. Utgångspunkten är en gemensam värdegrund förankrad i de gemensamt undertecknade konventionerna. Också i samarbetet med länderna i Asien bör sådana fördjupade relationer eftersträvas. Därmed kan också en grund skapas för framtida relationer präglade av större ömsesidighet och ökad jämbördighet.

Forsknings-samarbete är ett område som ter sig centralt ur ett sådant perspektiv.

Forskningsproduktionen har utvecklats snabbt i ett antal länder i Asien och behovet av att bygga upp forskningskapacitet uppfattas alltmer som en central utvecklingsstrategisk fråga. I utvecklingssamarbetet med Asien ingår forsknings-samarbete med Indien, Vietnam och Sri Lanka. Nu diskuteras utökningar av samarbetet med Vietnam och Sri Lanka och eventuellt samarbete med nya länder som Kina, Indonesien och Thailand. Sida har föreslagit en fördubbling av det totala forskningssamarbetet inom tre år.

När det gäller *näringslivsutveckling och investeringar* i infrastruktur finns det ett tydligt svenskt intresse av att svenska företag och svensk utrustning skall nyttiggöras i utvecklingssamarbetet. Ett område med tillväxtpotential är miljöområdet. Genom ökade satsningar på den privata sektorns utveckling i Asien och nya former för projektfinansiering kan denna form av ömsesidighet förstärkas. Det särskilda StartAsien-program som berörts i avsnitt

5.3 skulle kunna ge möjligheter för flera mindre och medelstora företag att utvecklas i Asien. För svenska konsultföretag finns ett stort utrymme att i det s.k. kontraktsfinansierade tekniska samarbetet (KTS) få kontakt med nya kunder och marknader i Asien. Detta gäller främst medelinkomstländer, där det inom ramen för de utvecklingsbehov som prioriterats i landstrategier och motsvarande finns möjlighet att etablera många nya kontakter. Även här har miljöområdet växande betydelse, men man kan också förutse insatser på nya områden som socialförsäkring och pensionssystem.

En ökning av *handeln* mellan Sverige och länderna i Asien är av ömsesidigt intresse. För utveckling av svensk export finns ett relativt betydande svenskt statligt stöd utanför utvecklingssamarbetet. Utvecklingssamarbetet har också direkta positiva effekter på den svenska exporten. Handelsfrämjande insatser finns med i Sidas arsenal och Sida har gjort en utredning om *handel och miljö* som innehåller nya idéer. Möjligheterna att utveckla området bör undersökas, också som ett led i att främja samstämmighet i Sveriges och EU:s agerande gentemot Asien. Ökade kontakter mellan Exportrådet och Sida vad gäller export av miljöteknologi är en annan viktig möjlighet. Ett viktigt och ökande område i utvecklingssamarbetet är insatser för att *lägga grunden för utbyggda relationer*. Genom utvecklingssamarbetet kan ett nät av mångfaldiga kontakter främjas. Sida föreslår nu att ökat stöd lämnas för att främja sådana relationer. I detta ingår exempelvis utökade kontakter mellan gymnasieungdomar i Sverige och i andra länder, ett utökat studentutbyte och större möjligheter för svenska studenter att läsa och skriva uppsatser i länder i Asien. Unga människor skall också få ökade möjligheter att arbeta som volontärer och biträdande experter. Genom initiativ som dessa skapas nya förutsättningar för intensifierade relationer. Idag söker sig bara tre procent av de svenska studenter som studerar utomlands till länder i Asien, Afrika och Latinamerika. Siffrorna bekräftar behovet av nya initiativ till internationalisering. I budgetunderlaget för 1999 har Sida föreslagit ett särskilt program, Linnaeus,

inspirerat av det framgångsrika Erasmusprogrammet och i Högskoleverkets utredning Utbildning och forskning för strategisk internationalisering (1998) återkommer idén som ett centralt förslag. Globaliseringen ställer nya krav på internationalisering och de förslag som framlagts är av grundläggande betydelse för möjligheterna till en djupare förståelse av andra samhällen och kulturer. Den kompetens som sådana erfarenheter ger kommer att vara av oerhört stor betydelse i framtiden.

Också på *forskningens område* finns behov att samarbeta med ökad geografisk bredd. För att det skall vara möjligt krävs att stödet i växande omfattning utgår till *forskarinitierat* samarbete mellan institutioner i Sverige och utvecklingsländerna. (Se vidare avsnitt 5.6.)

På mer professionell nivå finns i de *internationella kurserna* ett mycket värdefullt sätt att exponera människor i aktivt yrkesliv i Asien för Sverige och svenska erfarenheter. 1997 deltog ca 600 asiater från 16 länder. Den av Sida föreslagna ökningen framstår som angelägen, likaså möjligheten att arrangera kurser regionalt samt, då behoven är stora, för ett enskilt land. Det av Svenska institutet administrerade *expertutbytet* mellan länderna i Asien och Sverige förtjänar på samma sätt hög prioritet. Idag är antalet inbjudna per år mycket litet. Hösten 1998 ingick Sida och SI en övnskommelse om ökade bidrag från Sida till denna del av institutets verksamhet.

Kulturutbyte ger tillfälle till kontakter som präglas av jämbördighet och ömsesidighet. Idag är utvecklingssamarbetet i Asien inom kulturområden mycket begränsat. Kultursamarbete av nämnvärd omfattning bedrivs bara med ett enda land i Asien (Vietnam). En ny grund skulle kunna läggas genom ett utökat kultursamarbete genom Sida och ett särskilt program för kulturutbyte med Asien genom Svenska institutet. För att önskvärd bredd skall kunna uppnås krävs möjlighet att stödja projekt av vitt skilda slag i ett stort antal länder. Idéerna måste komma från olika delar av kulturvärlden och utformas i samarbete mellan kulturarbetare och kulturinstitutioner i Sverige och Asien.

Utvecklingen i världen och regionen ställer samtidigt ständigt nya krav på länderna och

därmed på utvecklingssamarbetets innehåll. Globaliseringen ställer nya krav på det internationella systemet. Globaliseringen är en kraft som varje land måste försöka hantera i syfte att tillvarata dess möjligheter och dämpa dess oönskade effekter. För länderna i Asien med de snabba förändringar som de genomgår ställs mycket stora krav på utveckling av *institutioner och kapacitet* på samhällets alla politikområden, inklusive på utvecklingen av mera representativa politiska institutioner. Häri, snarare än i de finansiella flödena per se, ligger kärnan i det framtida utvecklingssamarbetet med länderna i Asien. Fattigdomsbekämpning, utvecklingssamarbetets övergripande mål, förutsätter uppbyggnaden av funktionsdugliga institutioner för vilka människor hyser förtroende.

Prioriteringar:

- Det finns tre starka skäl att bedriva ett fortsatt utvecklingssamarbete på åtminstone dagens nivå med Asien: huvuddelen av världens fattiga finns i Asien, möjligheterna att nå resultat i utvecklingssamarbetet och vårt eget långsiktiga intresse av fördjupade relationer med ett Asien stannat i utveckling. En målsättning måste av dessa skäl vara att öka det svenska biståndet till Asien.
- Genom utvecklingssamarbetet kan vi aktivt fördjupa och bredda de bilaterala relationerna till det stora flertal länder i Asien som fortfarande är utvecklingsländer. Långt mer omfattande nätverk än vi vanligen föreställer oss har byggts upp genom utvecklingssamarbetet och utrymmet för nya initiativ är stort.
- Inriktningen av det svenska utvecklingssamarbetet stämmer väl överens med de områden som framstår som angelägna i en svensk Asienstrategi. Tre uppgifter bör ges högsta prioritet:
 - att åstadkomma en klarare fokusering på reformprocesser och institutionsuppbyggnad som syftar till att utveckla de grundläggande förutsättningarna för demokrati och respekt för mänskliga rättigheter, marknadsekonomi, minskad fattigdom, förbättrad skola och hälsa, och ekologiskt hållbar utveckling,
 - att målmedvetet bygga upp en långsiktig satsning på ett utbyggt miljösamarbete, och

– att bygga mera jämbördiga och mera ömsesidiga relationer. Det skall ses som ett viktigt mål i sig.

- Utvecklingssamarbete måste vara långsiktigt. Samtidigt ställs stora krav på flexibilitet, helhetssyn, samordning och partnerskap: %utvecklingssamarbetet kräver koncentration på länder och sektorer i enskilda länder. Det långsiktiga programlandssamarbetet måste kombineras med en kapacitet att bistå ett land som befinner sig i ett kritiskt skede. Flexibilitet är också nödvändig i meningen att samarbetet också fortsatt bör ha stor bredd och inkludera ett brett spektrum av länder. Genom denna bredd lämnar utvecklingssamarbetet viktiga bidrag till utvecklingen av våra samlade relationer till ett stort antal länder i regionen.

%Världsbanken, Valutafonden och Asiatiska utvecklingsbanken spelar idag dominerande roller i det internationella utvecklingssamarbetet med länderna i Asien. Det innebär att vårt eget agerande i förhållande till dessa institutioner, i styrelser och i fora för biståndskoordinering, blir av stor betydelse. Även EG:s bistånd bör ägnas ökad uppmärksamhet i en sådan samlad bedömning. För Sveriges del är det angeläget att se till denna helhet i utformningen och genomförandet av en Asienstrategi.

%för att vara framgångsrikt förutsätter utvecklingssamarbete ett partnerskap byggt på ömsesidiga intressen och öppet redovisade mål. Utgångspunkten är den gemensamma värdegrund som kommer till uttryck i gemensamt undertecknade konventioner. En för utvecklingssamarbetet långsiktig målsättning är att bygga ömsesidiga och jämbördiga relationer baserade på denna grundval.

- Särskilt viktiga för utvecklingen av fördjupade ömsesidiga relationer är:
 - forskning, ett område där också utvecklingen i Asien skapar nya förutsättningar för gemensamma initiativ.
 - utbyggda möjligheter till utbildning i Asien för svenska studenter och i Sverige för asiatiska studenter.
 - utbyggt kultursamarbete och kulturutbyte. Här finns behov av ett samlat initiativ för en väsentlig breddning av kontaktytorna.

- en utbyggd samverkan mellan enskilda organisationer i Sverige och Asien. Särskilt viktigt är det arbete som syftar till att utveckla en organisations kapacitet att verka inom ett viktigt samhällsområde.
- en utveckling av vårt näringslivs engagemang i Asien genom ett nytt StartAsien, projektexport, miljöteknikexport, insatser som kan främja handeln med u-länderna och andra initiativ som gör det möjligt att åstadkomma en ny bredd och en ny långsiktighet i våra kommersiella relationer.

5.5 Miljö - ödesfråga

Den kanske allvarligaste dimensionen av det som sker i Asien, och den som långsiktigt berör oss mest direkt, är utvecklingen på miljöområdet. Miljöproblemen är framförallt ett hot mot Asien, men många av problemen har allvarliga globala effekter. Det som gör miljöfrågan så angelägen är att försämringen av miljön gått så snabbt och att det inte finns några påtagliga tecken på förbättring. Miljöproblemen är i många länder lågprioriterade. Detta trots att de nu har nått nivåer som innebär höga kostnader för samhället i form av produktivitetsförluster, hälsoproblem, förlorad biologisk mångfald och ökad känslighet för naturkatastrofer.

Vi vet att ett lands vilja att angripa problemen normalt ökar då landet nått en viss inkomstnivå. Problemen är dock så allvarliga att det inte går att vänta på att alla skall nå dit. Dessutom är det som regel både enklare och samhällsekonomiskt mer fördelaktigt att angripa problemen i ett så tidigt skede som möjligt. Stora framsteg har gjorts i det internationella samarbetet men i ljuset av försämringstakten är de helt otillräckliga. Kunskapen och teknologin finns i stor utsträckning, men inte viljan att prioritera, att skapa system som förändrar beteenden, att stimulera resurssnål och ren teknik och att sätta av resurser. Sverige kan spela en viktig roll i multilaterala fora, genom EU och bilateralt. Behovet av internationellt samarbete är stort. Eftersom Asien svarar för en växande andel av de globala miljöproblemen bör miljösamarbetet med Asien också av detta skäl ges hög prioritet. Vad kan Sverige göra? Vilka frågor bör prioriteras och i vilka former bör det ske för att bäst

medverka till att naturresurser utnyttjas så att det kan gagna kommande generationer? Viktigast förblir det internationella arbetet på att förverkliga Agenda 21 både globalt och lokalt, särskilt genom institutioner som den globala miljöfonden GEF, Världsbanken, Asiatiska utvecklingsbanken och EU

I det bilaterala utvecklingssamarbetet har miljösamarbete redan en central roll. Den kommer att utvecklas ytterligare. Kommersiellt finns också betydande möjligheter. På forskningsområdet har en rad kontakter byggts upp. Regeringen kommer att ta initiativ till en samlad långsiktig satsning på miljö och naturresurshushållning i Asien som engagerar regeringskansli, näringsliv, myndigheter, forskarsamhälle och miljöorganisationer. Ett sådant initiativ kommer att utgöra ett viktigt komplement till våra egna ansträngningar att utveckla Sverige till ett hållbart samhälle. Dialogen inom ASEM erbjuder en ny plattform för svenskt agerande på miljöområdet i Asien.

Global miljöpolitik och miljöpolitiskt samarbete
Sverige har traditionellt ett starkt miljöengagemang, både nationellt och internationellt (se regeringens skrivelse 1996/1997:2, Sveriges internationella samarbete för hållbar utveckling och 1998 års miljöproposition). Sverige har varit pådrivande i flera och spelar en mycket aktiv roll i arbetet inom FN:s miljöprogram, UNEP, som arbetar med att underlätta och samordna det globala miljösamarbetet och att ta fram kunskapsunderlag för policybeslut på nationell och internationell nivå.

Vid FN:s konferens om miljö och utveckling, Riokonferensen 1992, enades världens länder om det övergripande målet hållbar utveckling. Dagens behov skulle tillfredsställas utan att kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov äventyrades. Miljöproblemen kopplades tydligt samman med utvecklingsfrågor. Vid konferensen antogs Riodeklarationen (med principer för en hållbar utveckling), Agenda 21 (ett handlingsprogram för hållbar utveckling) och Skogsprinciperna (riktlinjer för ett hållbart skogsbruk). Efter Riokonferensen bildades FN:s kommission för hållbar utveckling med årliga

möten där åtagandena i Agenda 21 följs upp och vidareutvecklas.

Framsteg har gjorts i det internationella samarbetet men det är tydligt att de med hänsyn till försämringstakten är helt otillräckliga. Trots överenskommelserna fortsätter miljöproblemen att förvärras. Avfallsvolymer växer och utsläppen av giftiga och försurande ämnen och växthusgaser ökar. De förnybara resurserna överutnyttjas och den biologiska mångfalden minskar.

Sverige bör stödja de asiatiska ländernas ansträngningar att uppfylla villkoren i internationella överenskommelser och miljökonventioner. Det är viktigt att intensifiera arbetet med att se till att intentioner och rekommendationer omsätts i konkreta åtgärder.

Det bilaterala utvecklingssamarbetet spelar en viktig roll. Men det finns fler kanaler. Regeringen kommer att ta initiativ till att även andra myndigheter än Sida spelar en aktiv roll i miljöarbetet med Asien. Miljödepartementet har besökt några länder i Asien och skall ta fram ett arbetsprogram med utgångspunkt från de riktlinjer, som anges i denna skrivelse.

Arbetsprogrammet skall omfatta bl.a. kemikalier, luftföroreningar i tätorter samt vattenrening. Det bilaterala samarbetet kommer att fokusera på Kina, Thailand och Vietnam. En bättre samordning av svenska miljöaktiviteter i Asien är också nödvändig. Ambassader kan också ta en större del i utvecklingen på miljöområdet med bevakning av hur länder uppfyller sina åtaganden. Miljöfrågor kommer även fortsättningsvis att stå som en punkt på dagordningen vid högnivåbesök. Det är viktigt att intensifiera arbetet med att se till att intentioner och rekommendationer omsätts i konkreta åtgärder. Sverige bör fortsatt verka för stöd till de asiatiska ländernas ansträngningar att uppfylla villkoren i internationella överenskommelser och miljökonventioner.

Bilateralt utvecklingssamarbete och miljö

Miljöarbetet har en central roll i det bilaterala utvecklingssamarbetet. I det femte biståndsmålet, som antogs av riksdagen 1988, anges att biståndet skall bidra till framsynt hushållning med naturresurserna och omsorg om miljön.

Miljöproblemen skall inte ses som ett isolerat problem utan i ett vidare perspektiv och kopplas

samman med begreppet hållbar utveckling. Fattigdom och miljöproblem är relaterade till varandra i båda riktningarna. Det går därför inte att enkelt särskilja det utvecklingsarbete som är miljörelaterat.

De institutionella bristerna utgör ett av de största hindren för möjligheterna att förbättra miljösituationen i Asien. Det är därför av stor vikt att främja institutionell utveckling och kapacitetsutbyggnad i det nationella miljöarbetet. Sverige har kunskaper och kan bidra till att bygga upp institutioner, lagstiftning, regelverk och kontrollsystem. Kunskapsutveckling och kunskapsöverföring är andra områden som bör prioriteras. Utbildning är avgörande för att främja en hållbar utveckling och människors förmåga att lösa utvecklings- och miljöproblem. Genom stöd till undervisning, utbildning och forskning på miljöområdet kan mottagarlandets egen förmåga att hantera miljöproblemen byggas upp. Ett tredje viktigt område är stöd till folkrörelser. Utrymmet för folkrörelser att göra sig gällande är begränsat i flera länder. Genom stöd till miljörelser kan kraven från det civila samhället för åtgärder för en bättre miljö komma att öka.

Handel och miljö

Förhållandet mellan handels- och miljöpolitik finns på nordiskt initiativ på den handelspolitiska dagordningen sedan slutet av 1980-talet. Arbetet bedrivs i WTO, OECD, UNCTAD och UNEP. Syftet är att göra handels- och miljöpolitiken ömsesidigt stödjande. En utgångspunkt för arbetet är också att motverka protektionism och unilaterala handelsåtgärder och säkerställa stabila förutsättningar i handelssystemet.

U-länderna är till övervägande delen kritiska och ser risker för protektionistiskt missbruk av miljöpolitiken. Arbetet i GATT mellan 1991 och 1994 bidrog till att öka förståelsen och minska u-ländernas motstånd mot att diskutera handel och miljö. Till detta har också Riodeklarationen bidragit. I deklarationen har länderna enats om målet att göra handels- och miljöpolitiken ömsesidigt stödjande.

Vid WTO:s bildande inrättades en kommitté för handel och miljö, CTE, med mandat att komma med förslag på rekommendationer om eventuella modifieringar av regelsystemen. Kommittén

rapporterade till WTO:s första ministermöte i december 1996 där det också fattades beslut om att kommittén skulle fortsätta sitt arbete med oförändrat mandat och arbetsprogram.

Inom ramen för CTE:s breda arbetsprogram diskuteras bl.a. frågor som rör kopplingen mellan miljöåtgärder och marknadstillträde, inte minst för u-länder, och frågor som rör miljömärkning och andra miljörelaterade produktkrav.

Exportindustrin är en källa till miljöproblem i flera asiatiska länder. Samtidigt har tillverkare som inte uppfyller miljökrav nu svårare att komma in på industriländernas marknader. Miljölagstiftning och frivilliga överenskommelser om miljöstandarder kan innebära problem för utvecklingsländer.

Utvecklingsländer har svårt att anpassa sig till de krav som ställs av flera skäl, bl.a. på grund av bristande kunskap om miljömärkningssystem och bristen på likformighet kring standarder, procedurer och krav mellan industriländer.

Marknaden för miljömärkta varor domineras av industriländer. Endast en mycket liten andel kommer från utvecklingsländer (främst ekologiskt odlade produkter som kaffe och te.).

Krav från konsumenterna kan ha en stor betydelse för övergång till miljövänligare produkter och produktion. Utländska importföretag har möjlighet att påverka genom att ställa krav. Ofta finns miljökrav på leverantörer med i inköpsvillkoren. Miljökrav i industriländerna kan på så sätt, genom att ställa krav på exportindustrin, spridas till utvecklingsländer.

Utvecklingen mot en miljöanpassad produktion i de asiatiska utvecklingsländerna bör stödjas för att påskynda övergången till en hållbar utveckling och för att öka utvecklingsländernas konkurrenskraft på industriländernas marknader. Genom ökade krav från konsumenterna, bl.a. genom konsumentorganisationer och importörer, finns incitament för en miljövänligare produktion. Utvecklingsbistånd kan t.ex. stödja uppbyggnaden av infrastruktur för certifiering och utbildning om miljöanpassning.

Prioriteringar:

- Miljö och hållbar utveckling kommer i framtiden att inta en mer central plats i vårt internationella arbete. Områdena utgör redan ett

viktigt inslag i våra relationer med Asien. Detta skall ytterligare förstärkas.

- En samlad svensk satsning skall innefatta:
% Ett stärkt engagemang i miljösamarbetet med Asien i regeringskansli och myndigheter. För att åstadkomma en samlad ansats krävs att samarbetet mellan olika aktörer på svensk sida förstärks genom ökad samverkan mellan regeringskansliet, Naturvårdsverket, Sida och Exportrådet, företag och forskning. Regeringen kommer att ta initiativ härtill.

- Sverige kommer att ge miljö och hållbar utveckling hög prioritet i utvecklingssamarbetet med Asien. Institutionsbyggande, miljölagstiftning, utbildning och forskning om miljöfrågor och stöd till folkrörelser är av stor vikt. (Se avsnitt 5.7.)

- En offensiv satsning kommer att göras på att lansera svensk miljöteknik.

- Sverige kommer fortsatt aktivt verka för att de asiatiska länderna undertecknar de internationella konventionerna om miljö och hållbar utveckling och uppfyller villkoren i överenskommelser och konventioner. Den politiska dialogen kommer i ökad omfattning att prioritera miljöproblemen.

- Miljöbevakningen i Asien kommer att förstärkas. Ambassadernas bevakning skall förstärkas som ett led i arbetet på att utveckla nya nätverk mellan miljökunnandet i Sverige och stationeringslandet. Personal inom utlandsrepresentationen i Asien skall ges tillfälle till utbildning i miljöfrågor.

- Utvecklingen mot en miljöanpassad produktion i de asiatiska utvecklingsländerna måste stödjas för att påskynda övergången till en hållbar utveckling och för att förbättra de asiatiska utvecklingsländernas tillträde på den europeiska marknaden. Utvecklingsbistånd kan stödja uppbyggnaden av infrastruktur för certifiering och utbildning om miljöanpassning.

5.6 Forskning och högre utbildning

Utbildning och forskning har en strategisk roll i fördjupningen av relationerna mellan länder och kulturer. Det är viktigt att understryka att det rör ett utbyte i båda riktningarna, som bygger på ömsesidighet och jämbördighet. Detta gäller generellt för den internationalisering som Sverige står inför och måste prägla vårt sätt att utforma de

framtida relationerna med Asien. Inför en snabbt förändrad omvärld spelar utbildningsväsendet och särskilt universitet och högskolor en viktig roll genom att medverka till att skapa inte bara fördjupade relationer med andra länder utan även en ökad internationell kompetens.

Redan idag finns ett relativt rikt nätverk av relationer. Svenska universitet har under de senaste decennierna upprättat kontakter med ett stort antal universitet i Asien, särskilt i Japan och Kina, men också i viss utsträckning i några av ASEAN-länderna. Forskare i Sverige och Asien är engagerade i gemensamma forskningsprojekt.

Drygt hundra svenska högskolestuderande beger sig årligen till Asien för sitt uppsatsarbete med finansiellt stöd från Sidas program för s.k. minor field studies (MFS), och många av dem söker sig efter sin utbildning till arbetsuppgifter med internationell inriktning. De svenska universiteten har också förstärkts under 1990-talet både vad gäller utbildning och forskning om Asien.

Svenska regeringen har i januari 1999 tecknat ett avtal med Japan om forskningssamarbete.

Strömmen från Asien till Sverige är inte heller obetydlig. Omkring 1.000 högskolestuderande från Asien studerar f.n. vid svenska universitet, varav 600 kineser. 90 procent av de asiatiska gäststudenterna är forskarstuderande. Inom ramen för Svenska institutets program tillbringar årligen ett antal asiatiska forskare en period vid svenska universitet. Ett växande antal kommer till Sverige för utbildning i svenska företags regi. Omkring 600 asiater kommer årligen till Sverige på Sidas internationella kurser, och ytterligare ett hundratal för studiebesök inom ramen för utvecklings-samarbetet.

Den snabba utvecklingen av forskningsproduktion och patent i ett antal länder i regionen gör att nya möjligheter håller på att växa fram.

Allt detta är dock marginellt i jämförelse med vad som sker på utbildningens och forskningens område i våra relationer med Europa och Nordamerika. Att det är så är naturligt, historiskt sett, men inte ur ett framtidsperspektiv. Det kan t.ex. inte vara rimligt att bara en procent av de svenskar som studerar vid utländska universitet studerar i Asien.

Då ASEM bildades 1996 var ett huvudtema att en grundläggande förändring i relationerna mellan Europa och Asien måste baseras på ett långsiktigt närmande även på utbildningens, forskningens och kulturens områden. Mot den bakgrunden inrättade ASEM:s tjugofem medlemsländer 1997 stiftelsen ASEF (Asia-Europe Foundation) i Singapore, som bl.a. stödjer samarbete mellan universitet i Europa och Asien.

Asienkunnandet i Sverige

Utbildning och forskning relaterad till Asien har ökat under 1990-talet vid Sveriges universitet och högskolor. Centra för Öst- och Sydöstasienstudier finns vid tre av de stora universiteten samt vid NIAS (Nordiska Institutet för Asienstudier) i Köpenhamn. Asienverksamheten vid de små och medelstora högskolorna är begränsad. Internationaliseringsambitionerna har hittills varit inriktade på EU. Men det finns ett ökat intresse för Asien och flera högskolor har ingått avtal med läroanstalter i regionen.

Vid Stockholms universitet finns sedan 1984 Centrum för stillahavsasienstudier, CPAS (Center for Pacific Asia Studies), knutet till institutionen för orientaliska språk. Vid Göteborgs universitet finns ett Centrum för Öst- och Sydöstasienstudier. Mandatet utvidgades 1997 till att också inkludera Sydasiens. Centrum för Öst- och Sydöstasienstudier vid Lunds universitet fick finansiellt stöd från regeringen i forskningspropositionen hösten 1996 för att utvidga centret och samordna den Asienverksamhet som bedrivs vid universitetets olika institutioner. Centret har även givits ett nationellt samordningsansvar. European Institute of Japanese Studies (EIJS) vid Handelshögskolan i Stockholm fokuserar på Japans och Östasiens ekonomier och samhällen. Vid sidan av dessa centra finns ett Asienkunnande spritt på olika universitet och högskolor i landet. Universitetet i Linköping har en fyraårig civilingenjörsutbildning med japansk inriktning. Lärosätet erbjuder även en Östasienutbildning för ingenjörer och företagsanställda. SWETECH (Swedish Technology in Foreign Countries) är inriktad på att ge praktisk kompetens att arbeta i Asien. I Uppsala är det bl.a. Institutionen för freds- och konfliktforskning som bedriver Asienstudier.

Sverige har en nordisk resurs i NIAS i Köpenhamn, som ligger under Nordiska ministerrådet. Institutet är ett viktigt centrum för nordiska och internationella forskare, framförallt inom samhällsvetenskap. Sedan 1998 har institutet ett stödprogram för forskarutbildning om Öst-, Sydöst och Sydasien. Institutet har en strategisk allians med systerinstitutionen International Institute for Asian Studies (IIAS) i Leiden i Nederländerna.

Basen för akademisk kompetensuppbyggnad om Sydasien är svag. Betydelsefull forskning bedrivs vid flera institutioner, bl.a. vid Lunds universitet och Uppsala universitet, men inte i samlad form. Indien har en utvecklad akademisk tradition med många universitet som Sveriges akademier hittills alltför mycket förbigått. Det ligger i Sveriges långsiktiga intresse att förändra detta. Idag saknas en institutionell bas för akademisk kompetensuppbyggnad och tematiskt samarbete om det samtida Indien och övriga Sydasien. Sida konstaterar i sitt remissvar till Asienutredningen att en inventering av befintlig kompetens på detta område bör göras i syfte att identifiera en lämplig centrubildning för en sådan satsning.

Möjligheter till områdesstudier är fortfarande begränsade. Sverige kommer att behöva fler personer som kombinerar ett Asienkunnande med yrkeskunskaper. Program av detta slag har börjat sättas upp vid några av de svenska universiteten. Intressanta initiativ har tagits de senaste åren, bl.a. av Linköpings universitet med SWETECH samt den nystartade mastersutbildningen vid Centrum för Sydöst- och Östasienstudier i Lund. Mälardalens högskola har planer på en Asienutbildning syftande till att ge högskoleingenjörer och ekonomer en påbyggnad med Asienkunskap upp till magisterexamen.

Asienforskning och Asienkompetens

En grundförutsättning för ett konstruktivt svenskt Asienengagemang är att våra kunskaper om Asien förbättras. Intresset för forskarutbildning om Asien har ökat under 1990-talet. Men disputationens frekvensen är liten. Tillgängliga siffror indikerar att ett tiotal avhandlingar läggs fram per år.

Ett mått på Asienverksamhetens position vid universitet och högskolor är dess andel av de

forskningsanslag som fördelas av landets forskningsråd, forskningsstiftelser och andra offentliga forskningsfinansiärer. En kartläggning av fördelningen av de samlade forskningsanslagen under 1997/1998 visar att av de samlade anslagen på drygt 6.500 miljoner kronor gick 2,5 procent till u-landsforskning. Endast 0,8 procent av Sveriges samlade forskningsrådsfinansiering går enligt studien till projekt som specifikt fokuserar på Asien.

Samverkan mellan institutioner vid universitet och högskolor

För att underbygga en förstärkt svensk Asieninsats i framtiden fordras ett utökat samarbete mellan de forskarutbildande institutionerna kring handledningsresurser och forskarkurser.

Asienforskning och utbildning om Asien är utspridd på många olika institutioner vid vilka Asienrelaterad forskning och undervisning utgör endast en liten del. När begränsade resurser sprids alltför mycket riskerar resultaten bli marginella.

Det råder en stor brist på samordning mellan lärosätena. Ett ökat samarbete mellan högskolorna, såväl regionalt som mellan ledande institutioner på nationell nivå, skulle ge stora synergieffekter.

Det finns flera områden där det skulle finnas gemensamma intressen för samverkan. Ett sådant är samverkan kring samarbetsavtal med större universitet i Asien tillsammans med etablerandet av permanenta svenska akademiska baser vid ledande universitet i betydelsefulla länder. Även om de Asienrelaterade verksamheterna ännu är av ringa omfattning jämfört med dem relaterade till Europa och USA, har de internationellt mest orienterade lärosätena de senaste åren börjat uppgradera regionen i sin strategiska planering. Ett annat område är samverkan och arbetsfördelning när det gäller fortsatt utbyggnad av språkutbildningar och områdesstudieprogram med olika profiler. Samverkan bör även öka då det gäller gemensamt utnyttjande av Asienspecifika handledningskompetens och gemensamma doktorandkurser och seminarier.

Asienkompetensen vid olika lärosäten skulle kunna sammanföras i större utsträckning än idag. Ett första steg skulle kunna vara att anordna en konferens med ledande representanter för olika

högskolor och större Asienprogram inom dessa för att inventera behov, möjligheter och tänkbara former för förstärkt samverkan.

Samverkan mellan universitet/högskolor, stat och näringsliv

I framtiden behövs också ett större mått av samverkan mellan högskolor, politiska och diplomatiska aktörer, utvecklingssamarbete, näringsliv, folkrörelser och media. Detta inte bara för att högskolorna skall kunna skapa mer ändamålsenliga utbildningsprogram, som kan tillgodose olika intressenters behov, utan också för att dra ömsesidig nytta av de olika parternas speciella profiler och kontaktytor i Asien.

Forskare är ofta en resurs som hittills inte tagits till vara i syfte att höja Sveriges profil i Asien, t.ex. i anslutning till större uppvaktningar, delegationsresor eller stats- och ministerbesök.

Akademisk verksamhet har generellt sett mycket hög status i Asien där det också förekommer betydligt tätare relationer mellan universitetsinstitutioner och regeringar, ministerier och näringsliv än vi är vana vid i Sverige och Europa.

För näringslivet finns ett stort område för samverkan med de tekniska högskolorna relaterad till tillämpad naturvetenskaplig forskning och teknologiutveckling i Asien. Sveriges tekniska högskolor håller på att etablera ett fastare samarbete med asiatiska systerinstitutioner, vilka är under stark utveckling i många länder. Här skulle ökad samverkan ge svenska företag, i synnerhet inom högteknologiområdet, nya rekryteringskanaler och bättre tillgång till lokal spetskompetens och lokala forskningsresurser i Asien.

Det fordras ett större mått av samverkan för att uppnå synergieffekter som bidrar till att öka Sveriges synlighet i Asien. Riktlinjerna för ett sådant framtida samarbete skulle kunna dras upp vid en konferens med aktörer från olika samhällssektorer. Utrikesdepartementet kommer även fortsättningsvis att tillsammans med olika institutioner och organisationer regelbundet anordna seminarier med svenska och internationella analytiker om samtida frågor i Asien. Det är viktigt att de kontakter och det nätverk mellan företrädare för olika delar av

samhället som etablerats i anslutning till Asienutredningen vidmakthålls och utvidgas.

Språkstudier

Humanistiskt-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har i den s.k. småämnesutredningen, som överlämnades till regeringen i maj 1997, föreslagit att språkutbildningen vid universiteten i bl.a. asiatiska språk utökas. Utredningen har konstaterat att det ökade behovet av kunskaper i kinesiska, japanska och koreanska, men även indonesiska och thai, hänger nära samman med Östasiens tilltagande ekonomiska och politiska betydelse i världen. Det rikskinesiska språket, mandarin, håller på att inta positionen som det viktigaste språket vid sidan om modersmålet och engelskan i Asien. Kanaler som gör det möjligt för svenska studenter att läsa mindre asiatiska språk vid de stora språkinstitutionerna i London, Paris, Leiden och Berlin finns genom studentutbytesavtalen inom EU.

Ökat studentutbyte

Studentutbyte är en viktig komponent i Sveriges relationer med länderna i Asien. Det bidrar till ett förstärkt asiatiskt perspektiv i utbildningen och skapar nya nätverk med betydelse inte bara för svensk forskning och utbildning utan även för andra sektorer i samhället.

Sverige tar med nödvändighet emot färre asiatiska studenter än större europeiska länder, men uppvisar en positiv utveckling det senaste decenniet, då antalet studenter från Kina sjufaldigats, antalet studenter från Japan femfaldigats och antalet studenter från resten av regionen fyrfaldigats. Detta är en avspeglning av de initiativ som universitet och högskolor tagit, vilka de senaste tre åren gjort de asiatiska studenterna till den största gruppen vid våra lärosäten från världen utanför EU. Sverige var 1995 det sjätte största mottagarlandet i Europa.

Obalansen mellan antalet asiatiska gäststudenter och antalet egna studenter i Asien kännetecknar alla europeiska länder. Tyskland, Frankrike och Storbritannien har emellertid kommit längre än de mindre länderna att bryta bristen på balans.

Av de 17.000 svenska studenter som läsåret 1996/97 tog möjligheten att studera utomlands på egen hand reste 62 procent till andra länder i

Europa, 31 procent till Nordamerika och endast en procent till Asien, främst till Kina, Japan, Sydkorea och Filippinerna.

Hur kan andelen svenska studenter vid asiatiska lärosäten ökas? Det är svårt att motivera svenska studenter att vistas längre tid vid universitet i Asien. Det anses besvärligt, kostsamt och inte särskilt meriterande. Så länge det måste ske med stöd av enbart studiemedel är det bara en liten grupp entusiaster som vågar ta steget.

Svenska studenter i Asien

I utredningen Utbildning och forskning för strategisk internationalisering föreslår Högskoleverket och Sida gemensamt inrättandet av ett nytt högskoleprogram, Linnaeus, inriktat på länder utanför Europa och Nordamerika. Det ekonomiska ansvaret för programmet skulle Sida ha. Programmet är utformat efter mönster av det etablerade Erasmusprogrammet för Europa. Syftet är att stärka den svenska högskoleutbildningens samarbete med och kunskap om länder i Afrika, Asien och Latinamerika.

Svenska studenter skall ges möjlighet att tillbringa en eller två terminer vid en högskola utanför OECD-området. Programmet är tänkt att också möjliggöra för svenska lärare att verka i ett annat språk- och kulturområde än det han/hon är van vid. Samtidigt skall svenska studenter ges tillfälle att få undervisning av utländska lärare från någon av dessa regioner.

Målsättningen är att till år 2001 antalet studenter som läser i länder utanför OECD-området skall fördubblas från dagens 600 till 1.200. Programmet skulle innebära ökade möjligheter för svenska studenter att fördjupa sina kunskaper om bl.a. Asien. Det är samtidigt viktigt att möjligheten till studiemedel vid studier i Asien finns kvar.

Sidas s.k. minor field studies-program (MFS) är det största externa programmet för studier i länder utanför Europa och Nordamerika. Årligen ges omkring 400 studenter möjlighet till cirka tre månaders fältarbete i länder utanför Europa och Nordamerika, främst i anslutning till examensarbeten på C- eller D-nivå. En stor andel reser till Asien, främst till de länder som ingår i Sveriges biståndsprogram. Diskussioner pågår om att bredda programmet till fler länder då antalet

MFS-studenter blivit så stort att de prioriterade länderna får svårigheter att ta emot dem. Det finns flera statliga och privata fonder som varje år delar ut anslag för studier och forskning utomlands. Svensk-japanska stiftelsen främjar utbyte i båda riktningarna. Stiftelsens modell skulle kunna utvecklas även för andra länder, t.ex. Kina och Sydkorea.

EU:s program för Japan visar ett intressant alternativ på kombinationen studier och praktiktjänstgöring. Denna form av samverkan mellan näringsliv och stat skulle kunna användas för att göra Asien intressantare för studenter med en ämneskunskap. Studier i Asien skulle kunna kombineras med några månaders praktiktjänstgöring på ett svenskt företag eller en svensk myndighet i regionen.

Asiatiska studenter och forskarstuderande i Sverige

Hur kan Sverige öka antalet asiatiska studenter i Sverige?

Det ovan nämnda Linnaeusprogrammet för student- och lärarutbyte skall stimulera student- och lärarutbyte i båda riktningarna. Studenter från länder utanför Europa och Nordamerika skall ges tillfälle att studera en eller två terminer i Sverige. Regeringsuppdraget till Sida att lämna förslag till ett program för Palmestipendier kan också leda till ökade möjligheter för asiater att studera i Sverige. Programmet skall bidra till kapacitetsuppbyggnad i Afrika, Asien och Latinamerika, bidra till att skapa långsiktiga relationer mellan Sverige, svenskar och svensk erfarenhet och personer i Afrika, Asien och Latinamerika, samt indirekt stödja Sveriges internationalisering. Ämnen skall väljas där Sverige har komparativa fördelar som kan utnyttjas inom programmet och förväntas vara efterfrågade av stipendiater från utvecklingsländer. Man skall särskilt beakta kvinnors och eftersatta grupperns behov.

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) inrättades 1994 för att främja internationalisering av svensk högre utbildning och forskning. Stödet till utbyte med Nordamerika och Europa dominerar, men vissa program är framförallt inriktade mot s.k. dynamiska ekonomier i Asien, Latinamerika och Sydafrika. STINT beviljar stöd till unga

akademiker för studier på mastersnivå i Sverige. Sådana stipendier finns för Sydkorea, Taiwan, Kina, Hongkong, Filippinerna, Thailand, Singapore, Malaysia och Indonesien. För 1999 har STINT avsatt särskilda medel för att främja kunskapsutbyte med universitet och högskolor i Sydkorea, Taiwan, Hongkong och Indonesien. STINT ger stöd till långsiktigt bilateralt samarbete mellan svenska och utländska forskargrupper genom STINT Fellowship Programme. STINT har 1998/99 50 pågående projekt av vilka 12 är med länder i Asien (Indien, Indonesien, Japan, Kina, Sydkorea, Malaysia och Thailand). Svenska institutet har ett gäststipendieprogram för studenter från länder utanför Europa och Nordamerika, framförallt biståndsfinansierat. Svenska universitet och högskolor kan söka SI:s internationella forskarstipendier för att inbjuda utländska forskare för forskningsvistelse i Sverige. Syftet är att ge svenska högskoleinstitutioner möjlighet att knyta till sig utländska kvalificerade forskare. Programmet för expertutbyte med utvecklingsländer vänder sig till högre befattningshavare, experter och personer av betydelse för kunskapsuppbyggnad inom samhällsliv och forskning. Syftet är att stödja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och utvecklingsländer inom områden som efterfrågas av utvecklingsländer och där Sverige anses ha särskild kompetens. Initiativ inom programmet skall komma från en svensk organisation, således även enskilda organisationer och svenska utlandsmyndigheter. Programmet kan utnyttjas med kort varsel och kan användas för expertbesök i båda riktningarna. Kina och Indien dominerar bland länderna i Asien, men även Vietnam, Thailand, Pakistan och Indonesien är väl företrädda bland beviljade ärenden. Genom stöd från Sida utvidgades expertutbytesprogrammet kraftigt under 1998.

Utbyggt forskningssamarbete

En snabb ökning har skett det senaste årtiondet i kontakterna mellan svenska och asiatiska universitet och många nya samarbetsavtal har undertecknats. Trots detta gick mindre än en procent av landets samlade forskningsråds- och forskningsstiftelsefinansiering till kompetensuppbyggnad om Asien 1997. Målet bör vara att

avsätta väsentligt större resurser för Asienrelaterad forskning.

Ett omfattande samarbete har under de senaste decennierna byggts upp med länder i Asien inom ramen för utvecklingssamarbetet. En markant utvidgning ter sig naturlig då Sida (SAREC) nu expanderar denna del av sin verksamhet. För att en expansion till flera länder skall vara möjlig krävs att stödet i växande omfattning utgår till ett decentraliserat, forskarinitierat samarbete mellan institutioner i Sverige och i utvecklingsländerna.

Stöd till asiatisk forskning inom utvecklingssamarbetet

Utbildning och forskning utgör viktiga inslag i det svenska utvecklingssamarbetet som alltmera betonar institutions- och kapacitetsuppbyggnad. På utbildningsområdet har tonvikten traditionellt legat på primärskola, yrkesutbildning och specialutbildning, men idag omfattar den också olika former av högre utbildning.

På den högre utbildningens område har Sida under 1990-talet bl.a. stött ett regionalt masters-program i ekonomi i Vietnam och ett i Kambodja.

Utbildning på masters-nivå ingår vidare som en del av flera av Sidas insatser för stöd till forskning. På forskningens område utgår huvuddelen av Sidas stöd via forskningssamarbete med tre länder: Indien, Sri Lanka och Vietnam. Med Indien har Sverige sedan länge haft ett forskningssamarbete. I Sri Lanka ligger fokus på naturvetenskap och teknik, bl.a. bioteknik, elteknik, marin miljö samt förnybar energi. En ökad satsning på samhällsvetenskap har dock inletts liksom stöd till IT-utveckling vid landets universitet. I Vietnam omfattar samarbetet bl.a. hälsa, naturresurshushållning, teknik samt forskning avseende ekonomiska och sociala reformer.

Forskningssamarbetet med Indien omfattar bl.a. livsmedelsteknik och förnybar energi. I samtliga landsamarbeten deltar svenska forskningsinstitutioner. Under 1997-98 genomfördes ett omfattande planeringsarbete i Indien i syfte att utvidga forskningssamarbetet genom ett forskningsprogram som syftade till ett projektsamarbete inom teknikområden av ömsesidigt intresse mellan indiska och svenska forskare. Som ett nytt element i det biståndsfinansierade forskningssamarbetet skulle

ett av de svenska forskningsråden, teknik-forskningsrådet (TFR), handlägga programmet. Beredningen av Indienprogrammet vilar dock nu som en följd av att Sverige avbröt beredning av nya insatser i utvecklingssamarbetet med Indien efter landets kärnvapenprov 1998. Vid sidan av det bilaterala forskningssamarbetet finns några regionala forskningsinsatser, bl.a. avseende förnybar energi, marin ekologi och miljöekonomi. Svenskt forskningssamarbete med Asien stöds också via Sidas särskilda program för svensk u-landsforskning (Sidas u-landsforskningsråd), vilket f.n omfattar ca 65 miljoner kronor . Vidare utgår stöd till ett flertal projekt för forskningssamarbete inom demokrati och mänskliga rättigheter

Asien intar dock inte någon framskjuten plats i Sidas totala forskningsstöd. 26 miljoner kronor av totalt 65 miljoner kronor gick 1997 till projekt som helt eller delvis fokuserade på Asien (drygt 100 projekt). Ett program för *forskarinitierade* projektsamarbeten mellan institutioner i Sverige och utvecklingsländer inom områden av ömsesidigt intresse och bred utvecklingsrelevans torde kunna öka omfattningen av det biståndsfinansierade forskningssamarbetet med Asien och utvidga det till fler länder.

Sidas internationella kurser

Omkring 600 personer från Asien deltar varje år i Sidas internationella kurser. Syftet är att främja kompetensutveckling i låg- och medelinkomstländer genom att förmedla kunskap som är av strategisk betydelse för samarbetsländernas utveckling. För närvarande ges omkring 70 kurser. Flertalet kurser sträcker sig över 2-4 veckor. Normalt arrangeras kurserna i Sverige, ibland med uppföljningsseminarier i deltagarnas hemländer. Kursprogrammet omfattar områden där Sverige har kunskaper som är av strategisk betydelse för utvecklingen i utvecklingsekonomier, t.ex. telekommunikation, energi, miljö, demokrati och mänskliga rättigheter. Kurserna skapar på ett värdefullt sätt bredare kontaktytor mellan Sverige och bl.a. asiatiska länder. Regeringen anser därför att kurserna skall byggas ut ytterligare. Möjligheten att hålla kurser som bara anknyter till en specifik region kommer att prövas liksom möjligheten att förlägga kurser i regionen. I

samarbete med näringslivet och främjandeorgan skulle kursdeltagarna kunna ges information om Sverige och svenskt näringsliv.

Samverkan Europa-Asien och behovet av långsiktiga forskningsprogram

Det finns ett antal små institutioner och forskningsmiljöer utspridda i olika länder i Europa som arbetar med Asien. EU har de senaste åren planlagt en rad nya asiatisk-europeiska samarbetsprogram på det akademiska området. Ett annat steg togs 1994 av European Science Foundation (ESF), som är de europeiska forskningsrådets samorganisation, genom upprättande av en Asienkommitté med representanter för ledande institutioner på området från nio europeiska länder. ASEM-processen förväntas bli katalysator för ett kraftigt förstärkt samarbete mellan Asien och Europa i framtiden på det akademiska och intellektuella området. Ett nätverk, Council for Asia-Europe Cooperation (CAEC), bildades efter ASEM:s första toppmöte 1996 i Bangkok för att sammanföra institutioner i Asien och Europa sysselsatta med strategiska studier och forskning kring internationell politik. Syftet är bl.a. att utveckla en plattform för informell dialog mellan Europa och Asien kring säkerhetspolitiska frågor. I CAEC-nätverket ingår Centrum för stillahavsasienstudier i Stockholm. Ett annat program är Programme for Europe-Asia Research Linkages (PEARL) initierat av forskningsinstituterna i Köpenhamn och Leiden, som i samarbete med ASEF anordnar symposier för samarbete på det samhällsvetenskapliga området. Sverige skall förbereda sig på att ta aktiv del i denna nya typ av interkontinentalt akademiskt samarbete genom att ta initiativ på områden där det finns möjlighet för vårt lands forskare att spela en framträdande roll.

Prioriteringar:

- Att utveckla relationerna till Asien på utbildningens och forskningens områden är av central betydelse för breddningen och fördjupningen av Sveriges relationer till Asien.
- Det är i Sveriges intresse att ett växande antal svenska studenter genom utbildning och forskning kommer i kontakt med Asien och att väsentligt fler asiater ges möjlighet till utbildning och forskningskontakter med Sverige. Under hösten

1999 kommer ett program för utbyggt studentutbyte, Linnaeus, att framläggas av Sida.

- Utvecklingen i Asien skapar nya möjligheter på forskningens område till ömsesidigt fruktbart samarbete. Behovet av stöd är samtidigt stort i många länder. Genom ett utbyggt forskningssamarbete delvis inom utvecklingssamarbetets ram skulle nödvändig bredd uppnås. I framtiden bör det biståndsfinansierade samarbetet utsträckas till fler länder genom forskarinitierat samarbete mellan institutioner i Sverige och länderna i Asien.
- Idag finns fyra institutioner för Öst- och Sydöstasienstudier i Sverige medan det saknas en institutionell bas för akademisk kompetensuppbyggnad om det samtida Sydasien. Något av universiteten bör utgöra bas för framtida utbildning och forskning om Sydasien. En inventering av befintlig kompetens på detta område kommer att göras av Sida i syfte att identifiera en lämplig centrumbildning för en sådan satsning.
- För att underbygga ett förstärkt svenskt Asienkunnande i framtiden, fordras ett utökat samarbete mellan de forskarutbildande institutionerna kring handledningsresurser och forskarkurser. Ett första steg kunde vara att anordna en konferens med ledande representanter för olika högskolor och större Asienprogram inom dessa för att inventera behov, möjligheter och tänkbara former för förstärkt samverkan.
- Språkutbildning vid universiteten i de stora asiatiska språken behöver förstärkas. Regeringskansliet kommer i sin dialog med lärosätena att verka för att genom en tydligare ansvarsfördelning uppnå ett utökat samlat utbud av språkutbildning.
- Utbyte med Asien förekommer inom ramen för såväl det reguljära utbildningsväsendet som i näringslivets regi. Möjligheterna till samverkan mellan stat och näringsliv måste tas till vara. I detta syfte kommer en konferens att arrangeras med representanter för regeringskansli, berörda myndigheter, universitet och högskolor samt näringslivet.

5.7 Folkrörelser och gränsöverskridande nätverk

Folkrörelserna har spelat en central roll i det svenska samhällets utveckling under det gångna seklet. Knappast något annat samhälle i världen är så rikt på enskilda organisationer som Sverige. Idag uppgår det totala antalet till mer än 200.000, från fackliga organisationer med hundratusentals medlemmar till små organisationer i ett enda samhälle eller aktionsgrupper i en enda fråga. Folkrörelser och enskilda organisationer har också spelat en huvudroll i internationaliseringen av Sverige, allt ifrån missionen som redan under 1800-talets senare hälft upprättade förbindelser mellan församlingar i Sverige och samhällen i Afrika och Asien, till det internationella fackliga arbetet och det u-landsengagemang som i början på 1950-talet ledde till framväxten av Sverige hjälper-insamlingar och det statliga biståndet. En bärande idé bakom biståndets framväxt var att rättvisa hemma och ute i världen var två oskiljaktiga uttryck för samma solidaritetstanke. Idag är över 300 organisationer engagerade i ett hundratal länder genom närmare 2.000 projekt. Kontakterna mellan svenska folkrörelser och enskilda organisationer och organisationer i Asien är vittförgrenade. Landavsnitten i skrivelsen ger en idé om de nätverk som redan existerar. Kontakter i någon form förekommer med praktiskt taget samtliga länder i Asien. De avser såväl Japan, med vilket bl.a. fackföreningsrörelsen sedan länge har omfattande kontakter, som utvecklingsländerna i Asien.

Huvuddelen av det arbete som svenska organisationer bedriver i Asien bedrivs med stöd av Sida. År 1997 gick 21 procent - ca 168 miljoner kronor - av Sidas anslag för enskilda organisationer till verksamheter i Asien, jämfört med 37 procent för Afrika och 19 procent för Latinamerika. De överlägset största mottagarländerna i Asien var Bangladesh och Indien som tillsammans mottog en tredjedel (55 miljoner kronor) av de totala utbetalningarna över detta anslag. Därefter kom Vietnam, som idag är Rädda barnens största enskilda samarbetsland i Asien. Samarbete i någon form förekom med 14 länder jämte Hongkong i Öst-, Sydöst- och Sydasiens.

Fattigdomsfrågorna har varit centrala i organisationernas arbete, ofta med mobilisering av

målgruppen för insatsen som en viktig arbetsmetod. Rättighetsfrågor och organisationsutveckling har under senare år vuxit fram som bärande teman. Så har alltid varit fallet i det fackliga samarbetet. Tyngdpunkten har därmed förskjutits mot insatser som syftar till att på olika sätt driva på lagstiftnings- och opinionsbildningsarbetet inom områden av vital betydelse. Sådant arbete förutsätter framväxten av starka organisationer i det enskilda landet och stöd till organisationsutveckling i sig har följaktligen fått en alltmera framskjuten plats i arbetet. Sedan 1996 finns också särskilda medel för stöd genom svenska politiska partier för utvecklingsinsatser i Öst- och Centraleuropa och utvecklingsländer. En växande del av organisationernas insatser är inriktade på att stärka respekten för mänskliga rättigheter. Inom ramen för Sidas insatser för att främja demokrati och mänskliga rättigheter utgår också ett betydande direktstöd till enskilda organisationer i mottagarländerna som arbetar för detta mål. Att medverka i utvecklingen av det civila samhället har blivit ett huvudmål i organisationernas arbete. I Sidas nya riktlinjer för bistånd genom enskilda organisationer ges denna uppgift högsta prioritet.

Fackföreningsrörelse, folkrörelser och enskilda organisationer

Folkrörelserna och de enskilda organisationerna har en mycket viktig roll i breddningen och fördjupningen av våra kontakter med samhällena i Asien.

Genom utvecklingen i Asien växer utrymmet för mera omfattande folkrörelsebaserade kontakter. Globaliseringen ställer nya krav på det globala civila samhället. Några områden synes särskilt viktiga då man betraktar Asien. Det är angeläget med en utveckling på den fackliga sidan som kan balansera de starka ekonomiska krafterna. Mycket görs redan i form av internationellt fackligt samarbete, mer skulle kunna göras på detta område, som är av central betydelse också för demokratiutvecklingen. Barnens situation och särskilt barnens rättigheter är ett annat område som förtjänar hög prioritet. Miljön är ett tredje. Utvecklingen i Asien kan inte vändas utan aktiva inhemska miljöorganisationer som spelar en roll liknande den som sådana organisationer spelade i

Sverige då miljömedvetandet på allvar väcktes. Kvinnors situation och jämställdhet är ett fjärde, de handikappades rätt ett femte. På samtliga dessa områden finns i Sverige en stark bas att bygga på. Med anledning av utredningens förslag avser Sida att tillsammans med de svenska folkrörelserna under år 2001 arrangera en konferens med företrädare för svenska och asiatiska organisationer på temat "de enskilda organisationernas roll i samhällen i förändring". En viktig fråga är samtidigt hur kontakter mellan folkrörelser, intresseorganisationer och skolor. kan bli en vital del av relationerna också till regionens mest utvecklade länder, länder som Japan och Sydkorea. Av stort värde vore t.ex. kontakter mellan lärarförbund och enskilda skolor i vårt land och dessa länder.

Folkrörelser och enskilda organisationer i de asiatiska samhällena

Länderna i Asien uppvisar mycket stora variationer vad gäller utrymmet för och förekomsten av folkrörelser och enskilda organisationer. Relationen mellan stat och organisationer skiljer sig mycket åt, likaså de roller som organisationer spelar i samhällena. En sak har dock flertalet länder i Asien gemensamt - att enskilda organisationer är en faktor av växande betydelse.

I vid mening består det civila samhället av de institutioner av icke-kommersiell karaktär som existerar mellan familj och stat. I den meningen har varje samhälle någon form av civilt samhälle i form av religiösa sammanslutningar, skrän, byråd eller liknande. Kastsammanslutningarna i Indien och de islamiska s.k. madrassahskolorna i Pakistan är två exempel. Inte heller folkrörelser och enskilda organisationer är något nytt i Asien. I Indien har t.ex. den fackliga rörelsen under decennier spelat en självständig, om än starkt politiserad, roll och många organisationer växte på ett tidigt stadium fram i den gandhianska traditionen. I Sri Lanka har sarvodaya-rörelsen en lång tradition. Det nya är att utrymmet i många länder ökar genom en dynamisk utveckling som resulterat i ny lagstiftning som definierar organisationernas rättigheter och skyldigheter. Såväl antalet organisationer som verksamhetsområdena har ökat kraftigt. Och,

vilket i detta sammanhang är det viktigaste, det gäller också antalet självständiga organisationer med fokus på samhällets behov och problem. Det är huvudsakligen fråga om enskilda organisationer snarare än folkrörelser med bred bas i och djup förankring i samhällena. Vår egen starka folkrörelsetradition har få motsvarigheter. Legitimiteten är ofta svag, och beroendet av bistånd ofta sådant att verksamheten skulle upphöra om biståndet upphörde. Uppbyggnaden är inte hållbar.

Filippinerna och Bangladesh med 95.000 respektive drygt 20.000 registrerade organisationer representerar den ena polen. Här är utrymmet för organisationsbildning stort och restriktionerna få. Huvudproblemet är snarast organisationernas svaga medlems- och finansieringsbas. Många av dem är mycket små och tillskapade av någon enskild person som, ofta med hjälp av bistånd, velat göra en social insats. Resultaten är, liksom organisationernas livslängd, högst varierande. En del är mycket effektiva. Ett stort dilemma för den utomstående givaren är hur insatsen skall kunna avslutas, då beroendet av bistånd är permanent. Enpartistater som Kina har traditionellt utgjort den andra ytterligheten och gör fortfarande så i viktiga hänseenden. Idag finns dock i Kina över 200.000 registrerade organisationer och ett stort antal "illegala". Stat och parti spelar fortfarande en reglerande och kontrollerande roll som gör att knappast några organisationer kan betecknas som helt fristående från staten. De är att beteckna som halvstatliga eller halvfrivilliga. Deras möjligheter att verka opinionsbildande är också begränsade. Sociala organisationer har dock möjlighet att ta emot utländskt bistånd och gör så i växande omfattning. Sammantaget innebär denna utveckling att ett civilt samhälle - trots statens starkt klivna inställning - successivt växer fram. En liknade bild kan tecknas i Vietnam. Ambivalensen från partiets och statens sida illustreras av att arbetet på en lag som reglerar enskilda organisationers verksamhet pågått i flera år. Viljan att i lag skapa ett större utrymme bryts mot ambitionen att fortsatt kontrollera organisationsutvecklingen. Traditionellt har organisationerna, med de till partiet knutna massorganisationerna i spetsen, inordnats under

Faderlandsfronten, en paraplyorganisation under partiets kontroll. Under senare år har dock organisationer för gatubarn, miljöorganisationer m.fl. vuxit fram i vad som av forskare betecknats som en krypande pluralism.

Japan och Sydkorea kan sägas utgöra en tredje kategori. De är exempel på konfucianskt präglade samhällen i vilka folkrörelser och enskilda organisationer traditionellt inte spelat någon nämnvärd roll. En symbiotisk struktur bestående av det styrande partiet (och militären i Koreas fall), staten, byråkratin och näringslivet har dominerat samhällsutvecklingen medan det civila samhället förblivit av begränsad betydelse. Andra faktorer har bidragit till den sociala sammanhållning som gjort ländernas dramatiska ekonomiska utveckling möjlig.

Fackföreningsrörelsen och studentaktivism har utgjort viktiga exempel på alternativa strukturer. I Japans fall är antikärnvapenrörelsen ytterligare ett exempel. Under senare år har i båda länderna en utveckling mot större pluralism inletts i vilken framväxten av enskilda organisationer spelar en viktig roll. I Japan har antalet sociala och medborgerliga organisationer ökat dramatiskt. Ett exempel är de initiativ som växte fram från det civila samhällets sida efter jordbävningen 1995 i Kobe. Organisationer är under framväxt på en mängd områden. Många organisationer har en inriktning på internationellt utvecklingssamarbete, ett område där enskilda organisationer hittills inte alls spelat den roll som de gjort och gör i Sverige. Utvecklingen i Sydkorea är likartad. Landet befinner sig i ett viktigt skede av fördjupning av demokratin. För att så skall ske krävs dels att partiväsendet, som traditionellt varit starkt knutet till personer, fraktioner, regioner och ekonomiska intressen, utvecklas och dels att det civila samhället utvecklas på såväl bredden som på djupet. Idag finns t. ex. miljöorganisationer och MR-organisationer som med hjälp av media driver olika frågor. Närvaron på basplanet är liksom i Japan föga utvecklade.

I förlängningen växer det fram nätverk av organisationer inom Asien, mellan länderna i Asien och andra delar av världen och globalt. Redan finns viktiga exempel på nätverk i Asien. Ett sådant är Forum Asia, en regional

sammanslutning av ett tjugotal MR-organisationer som med stöd från Sida bl.a. arbetar med MR-utbildning och rättshjälp.

Helt nya möjligheter skapas genom denna utveckling för fördjupade relationer mellan de asiatiska samhällena och vårt eget land.

Folkrörelser och enskilda organisationer som brobyggare mellan samhällen och kulturer

En viktig målsättning i en svensk Asienstrategi är att bygga fördjupade relationer med länderna och samhällena i Asien. Folkrörelser och enskilda organisationer har här en central roll. I Sverige utgör de en återspeglning av hela vår samhällsstruktur med dess starka internationella orientering, och i Asien är de under stark framväxt. Här finns en ovärderlig grundval för utbyggda relationer mellan samhällena och kulturerna på vitala områden. Förutsättningen för sådant samarbete måste vara att organisationerna själva har ett genuint intresse av att upprätta kontakter och samarbeta i någon form.

Möjligheterna är många med såväl organisationer i utvecklingsländer som organisationer i utvecklade asiatiska länder. Fackliga kontakter är av stor betydelse i båda fallen. Utbyggda kontakter mellan organisationer med likartad inriktning har ett värde i sig. De är samtidigt av direkt betydelse inom ramen för en Asienstrategi som syftar till att bygga ömsesidiga och varaktiga relationer. Svenska folkrörelser och enskilda organisationer kan lämna viktiga bidrag till förverkligandet av centrala målsättningar för Sveriges internationella agerande. Genom organisationernas aktiva engagemang ökar möjligheterna att verka för fred och säkerhet, demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

I Filippinerna och Sri Lanka har Diakonia engagerat sig genom insatser för fred och försoning i konfliktländer. Genom fackligt samarbete, arbete med barns rättigheter och insatser för gatubarn, jämställdhetsinsatser, insatser för lokal mobilisering, stöd till flyktingar och insatser för handikappade gör ett flertal organisationer insatser som främjar demokrati och mänskliga rättigheter. Ett stort antal insatser inom i synnerhet hälsovårds- och utbildningssektorerna samt ett par stora projekt för integrerad

landsbygdsutveckling har fattigdomsbekämpning som huvudmål.

Prioriteringar:

- Svenska folkrörelser och enskilda organisationer lämnar viktiga bidrag till förverkligandet av centrala målsättningar för Sveriges internationella agerande. Genom organisationernas aktiva engagemang ökar möjligheterna att verka för fred och säkerhet, demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet, fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.
- Utvecklingen av de civila samhällena i Asien innebär möjligheter till utbyggt samarbete mellan svenska folkrörelser och enskilda organisationer och organisationer i Asien.
- En stor utmaning i samarbetet mellan svenska och asiatiska organisationer är att utveckla demokratiskt uppbyggda organisationer som kan ingå i ett livskraftigt civilsamhälle. Att stödja organisationerna i detta arbete är en för utvecklingssamarbetet central uppgift.
- En viktig möjlighet är att stödja regionala enskilda organisationer vilka i sin tur kan stödja och utveckla inhemska organisationer. En sådan två-stegsmodell ökar förutsättningarna för långsiktigt hållbar organisationsutveckling.
- Områden som framstår som särskilt viktiga att stödja är:
 - % demokrati och mänskliga rättigheter,
 - % facklig utveckling,
 - % barnens rättigheter,
 - % jämställdhet,
 - % handikappades rättigheter,
 - % hållbar utveckling/miljöförbättringar,
 - % insatser som syftar till att bygga kapacitet för fattigdomsbekämpning samt
 - % konfliktförebyggande/konfliktlösning.
- Stöd genom svenska politiska partier och dem närstående organ förekommer idag knappast i Asien. Sådant stöd skulle kunna vara av stor betydelse i den kritiska utvecklingsfas som många partier i Asien idag befinner sig i.
- Målet är att utveckla ömsesidiga relationer mellan enskilda organisationer som inte förutsätter bistånd. Viktigt är också att utveckla sådana relationer med regionens mera utvecklade länder och territorier, i första hand Japan, Sydkorea, Singapore, Hongkong och Taiwan, mellan

yrkessammanslutningar, miljöorganisationer, skolor, idrottsföreningar, pensionärsföreningar, konstföreningar och Amnestyorganisationer.

- För att skapa ökade kontaktytor mellan vårt samhälle och länderna i Asien kommer Sida att tillsammans med de svenska folkrörelserna att arrangera en konferens på temat "de enskilda organisationernas roll i samhällen i förändring" under Sveriges ordförandeskap i EU våren 2001.

5.8 Kultursamarbete, informationsverksamhet och Sverigefrämjande

En fördjupning av relationerna till länderna och samhällena i Asien skulle främjas av ett väsentligt utbyggt kulturutbyte och kultursamarbete i samspel mellan staten och dess institutioner och dem som arbetar med kultur.

Den svenska statens medverkan förekommer huvudsakligen i tre former. Huvudkällan för statligt stöd till bl.a. kulturutbyte med andra länder är Svenska institutet. 1997 togs dock endast ca 8 miljoner kronor av dess samlade anslag på 195 miljoner kronor i anspråk för verksamheter i Asien. Högst prioritet hade Öst- och Centraleuropa.

Utrikesdepartementet har ett anslag för informationsverksamhet inklusive kultursatsningar som i huvudsak fördelas på ambassaderna i världen. 1998 uppgick detta anslag till 8 miljoner kronor, varav 10 procent avsattes för Asien. Sida är engagerat i kultursamarbete i något mindre än tio länder varav ett i Asien (Vietnam).

Budgeten för 1997 uppgick till 100 miljoner kronor varav 21 miljoner kronor för Vietnam. En långsiktig satsning på kultursamarbete med länderna i Asien skulle förutsätta att en större andel av tillgängliga medel avsätts för insatser i Asien.

Kulturutbyte

Ovan har vikten av att relationerna breddas och fördjupas genom utbyggt studentutbyte, forskarsamarbete och folkrörelsekontakter betonats. Kärnan i detta är att förstå en annan kultur, att se den inifrån. Ingenting kan vara viktigare för ömsesidig förståelse och respekt än kulturmöten och kultursamarbete. Många kulturer är idag närvarande i vår egen vardag.

Möjligheterna är många för dem i vårt land som vill lära känna en annan kultur. Det globala

kulturutbudet domineras samtidigt av kommersiell amerikansk kultur. Asien har begränsat utrymme i våra media utom i krisögonblick. Obalanserna är stora. Möjligheterna att i Asien lära känna svensk kultur är ännu mycket begränsade. Ett närmande förutsätter omprioriteringar och nya initiativ från såväl stat som näringsliv. Att en central institution som Svenska institutet idag endast använder fyra procent av sin budget för insatser i Asien beror främst på att andra områden prioriteras men också på att institutets verksamhet är efterfrågestyrd och initiativen från de svenska ambassaderna i Asien med några undantag (främst Tokyo och Peking) hittills varit jämförelsevis få. I det kultursamarbete som genom Sida bedrivs inom ramen för utvecklingssamarbetet prioriteras bara ett land i Asien - Vietnam.

I detta sammanhang bör vikten av ett vidare kulturbegrepp framhållas. Detta har redan uppmärksammat av bl.a. FN, Unesco och Världsbanken. Kultursamarbete är även en viktig del i demokratiseringsprocessen.

Genom att skapa ett särskilt fönster för kulturutbyte med Asien kan projekt - små och stora - inom olika kulturområden ges stöd. Det väsentliga är att finna former för väsentligt mera mångfasetterade och decentraliserade kulturkontakter än de som finns idag.

Svenska kulturinstitutioner och kulturutövare med projekt med inriktning på Asien skulle kunna söka stöd. Stöd skulle kunna utgå till exempelvis en konstnärlig högskola som skulle vilja samarbeta under en tid med motsvarande skola i ett land i Asien eller till teatrar som ville samarbeta. Stöd skulle också kunna gå till s.k. "writers in residence"-program mellan Svenska författarförbundet och förbund i ett land i Asien.

Det skulle också kunna utgå stöd till enskilda kulturutövare som i samarbete med en institution eller en kulturutövare i Asien utvecklat ett projekt som krävde finansiering. Det är viktigt att få till stånd projekt som engagerar unga människor. Samarbetsprojekt med en part i Sverige och en i Asien bör prioriteras. Initiativet till projektet bör kunna komma från såväl Sverige som Asien. Projekt med långsiktiga och institutionella effekter bör ges företräde, men också mer avgränsade projekt, som en gemensam utställning på ett

intressant tema, bör kunna komma ifråga. Ett nytt fönster skulle öppnas för idéer av vitt skilda slag. Två viktiga effekter skulle sålunda uppnås: ökad decentralisering och ökad ömsesidighet. Målet är att få till stånd ett decentraliserat kultursamarbete med Asien. Resurser och former bör skapas för ett helt nytt skede i kultursamarbetet med Asien. Det är viktigt att kultursektorn i Sverige såväl som i länderna i Asien ser att en väsentlig ny möjlighet har skapats. Huvuddelen av medlen skulle komma från biståndsbudgeten. "Fönstret" bör dock inte avse endast u-länder utan vara öppet för samtliga länder i Öst-, Sydöst och Sydasiens. Bl.a. av detta skäl bör det tillskapas i samarbete mellan Sida, Statens kulturråd och Svenska institutet.

Information och Sverigefrämjande

De svenska utlandsmyndigheterna utgör regeringens främsta instrument för att i enskilda länder skapa goodwill och förtroende för Sverige som internationell samarbetspartner och därmed främja svenska intressen och bidra till tillväxt och sysselsättning. Kraven och förväntningarna på utlandsmyndigheterna att på olika vägar medverka till att genomföra regeringens tillväxt- och sysselsättningsmål har ökat markant under de senaste två åren. Detta ställer nya och förändrade krav på resurser och kapacitet hos utlandsmyndigheterna för att ge främjandeinsatserna den inriktning som krävs från land till land för att uppnå effekt med långsiktiga framgångar inom export, turism och investeringar. Vid en internationell jämförelse kan konstateras att främjandefrågorna i bred bemärkelse har fått en väsentligt ökad roll inom många utrikesförvaltningar. Allt fler länder, inte minst de övriga EU-länderna, inser också den betydelse i olika dimensioner som pressverksamhet och informations- och kultursatsningar har för att presentera landet liksom för att nå mer definierade mål. Sådana aktiviteter kan, utöver att fungera som export- och kulturfrämjare, ha en funktion som mötesplats för att skapa nätverk och bidra till opinionsbildning.

Regeringens engagemang för Sverigefrämjandet är i dag mycket tydligt. Ett samlat tänkande och planerande har vuxit fram som innebär att politisk, kommersiell och kulturell information kan närma

sig varandra och samverka på ett nytt sätt. Press-, informations- och kulturutbytesverksamhet i kombination med export- och andra Sverige-främjande aktiviteter har som en följd av detta blivit allt viktigare för att presentera och skapa uppmärksamhet för Sverige. Det breda Sverige-främjandet i utlandsmyndigheternas regi utgör en mycket värdefull grundval och plattform för den direkt affärsinriktade främjandeverksamheten för export, investeringar och turism som Exportrådet, Invest in Sweden Agency (ISA), Turistrådet och utlandsmyndigheterna bedriver.

På de svenska utlandsmyndigheterna i Asien finns en hög ambitionsnivå när det gäller främjandefrågorna inklusive press-, informations- och kulturaktiviteter i ett bredare främjandeperspektiv. Den största restriktionen för ett mera offensivt arbetssätt är, som framgått av redovisningen ovan, de mycket begränsade resurser som står till buds.

Ett huvudtema i detta förslag till en svensk Asienstrategi är att det är i Sveriges intresse att väsentligt fördjupa relationerna till länder som under kommande decennier kommer att spela viktiga roller i Asien och världen politiskt, ekonomiskt och kulturellt. För att det skall vara möjligt krävs ökade finansiella resurser, i synnerhet som kunskaperna om Sverige idag är begränsade och avstånden stora. Utgångspunkten är att jämställa Peking och Tokyo med de viktigaste huvudstäderna i Europa, i synnerhet som relationerna till de västeuropeiska samhällena är väl utbyggda och kontaktytorna redan mångfasetterade.

Det är samtidigt klart att Sverige-främjandet kräver en speciell utformning och inriktning i olika länder beroende på en mängd faktorer: landets och marknadens karaktär och storlek, exportpotentialen, varje lands särskilda kultur, utlandsmyndighetens resurser och den totala svenska främjandeorganisationen i respektive land. Utlandsmyndigheterna har den bästa samlade kunskapen om vad som från svensk intressesynpunkt krävs i ett helhetsperspektiv för att stödja främjandeansträngningarna på plats i fråga om Sverigeinformation och Sverige-manifestationer. Av den anledningen uppdrog Asienstrategin i samråd med

Utrikesdepartementets press- och informationsenhet och Svenska institutet åt två specialister på Kina, kinesisk samhällsdebatt och kinesisk kultur, att göra en särskild studie i syfte att visa hur en mera ambitiös satsning på Kina skulle kunna se ut. Uppdraget handlade om att undersöka möjligheterna för en utbyggd strategiskt inriktad verksamhet. Syftet var att genom en fördjupad studie med fokus på Kina med konkreta förslag visa vad som skulle kunna åstadkommas inom vidgade men alltjämt måttliga ramar. Förslagen spänner över ett vitt fält från seminarier om jämställdhet, rättsligt utbyte och miljö till film, översättning av svensk skönlitteratur, turistinformation och akademiskt utbyte. Ett huvudtema är fokusering på frågor och målgrupper av relevans i dagens, och morgondagens Kina, som vi har anledning bygga fördjupning kring, i flera fall nyckelfrågor i den kinesiska samtidsdebatten av betydelse ur ett demokratiperspektiv. Studier av samma slag - *landspecifika* planer - skulle vara till stor nytta i de ökade satsningar på nyckelländer i Asien som bör göras under kommande år. Det skulle skapa möjligheter för ordentligare satsningar i länder som Kina, Japan, Indien och Sydkorea av det slag som utvecklingen av relationerna till länderna förutsätter. Utrikesdepartementet kommer att göra en översyn av denna verksamhet i syfte att klarare definiera behov och prioriteringar. Ett närmande till länder i Asien förutsätter att resurser skapas för fördjupning av intresset för Sverige, för vårt samhälle och vår kultur, för våra produkter, och för Sverige som turistmål. Därigenom kan de frågor som Sverige betraktar som viktiga främjas.

Prioriteringar:

- En fördjupning av relationerna med länderna och samhällena i Asien förutsätter en utbyggnad av kultursamarbete och informationsverksamhet. Det är i hög grad i Sveriges intresse att kultur- och informationsutbytet utvecklas, i synnerhet med länder som är eller kan förväntas bli viktiga marknader för Sverige och därmed för tillväxt och jobb i Sverige. En större andel av tillgängliga resurser skall avsättas för Asien. Målet är att om några år ha ett decentraliserat kultursamarbete med väsentligt fler länder och en påtagligt större

och bättre målinriktad informationsverksamhet än idag. Det skall ske genom:

% att förutsättningar skapas för ett väsentligt utbyggt kultursamarbete mellan svenska kulturinstitutioner och kulturarbetare och deras motsvarigheter i Asien. Grunden för detta finns i Svenska institutet och Sida. Det som nu behövs är ett tydligt "fönster" genom vilket väl genomtänka samarbetsprojekt, små såväl som stora, kan få stöd.

% att ett urval ambassader i Asien ges förbättrade finansiella möjligheter att bedriva informationsverksamhet. Målet måste vara att på sikt väsentligt höja informationsbudgetarna för ambassaderna i Tokyo, Peking och New Delhi och höja budgeterna för andra prioriterade länder.

% att i syfte att uppnå en klarare inriktning av informationsverksamheten i varje enskilt land för några av de större länderna utveckla landspecifika strategier som omfattar såväl den över Utrikesdepartementets informationsbudget finansierade verksamheten som verksamhet inom Svenska institutets ansvarsområde.

Sverige-främjande bör vara ett centralt tema i dessa strategier och sponsring ses som en viktig finansieringsmöjlighet.

- Vidare föreslås att Sverige inom ASEM:s ramar tar initiativ till ett projekt som syftar till att utveckla kultursamarbetet mellan Europa och Asien.

6 Sveriges bilaterala relationer med länder och ekonomier i Asien

6.1 En historisk återblick

Sveriges kontakter med länderna i Asien sträcker sig längre tillbaka i tiden och över fler samhällsområden än många föreställer sig. Det svenska intresset för Asien blev markant vid mitten av 1700-talet, då två huvudlinjer kan urskiljas. En hade Carl von Linné som centralgestalt, en annan växte fram med handels expansion. 1731 grundades Svenska Ostindiska Kompaniet och 1739 bildades Kungliga Svenska Vetenskapsakademin med Linné som en av dess främsta medlemmar. På 1740-talet inledde Linné, Vetenskapsakademin och Ostindiska Kompaniet ett samarbete varigenom skeppsprästen eller någon annan ombord på kompaniets fartyg blev

amatörbotanist i Linnés eller Vetenskapsakademins tjänst. Ett tiotal år senare började vetenskapligt utbildade Linné-lärjungar att ge sig ut på långa forskningsresor. De viktigaste bidragen gjorde Carl Peter Thunberg. I och med hans berömda reseskildring *Resa uti Europa, Africa, Asia*, förrättad åren 1770-1779, kom kunskap om Japan att vinna mer allmänt intåg i Sverige.

Ekonomiska relationer

Ostindiska Kompaniet fick stor betydelse inte minst för Göteborgs utveckling. I dåtidens Asienbild intog Kina en central plats och blev på många sätt stilbildande. Även efter att Kompaniet formellt upplöstes 1813 fortsatte kontakterna mellan Sverige och Kina och ett handelsavtal undertecknades 1847. Under 1800-talet bildades en rad handelshus (tidigast var Ekmans), som såg till att svenska varor nådde Asien.

Under mellankrigstiden minskade Asiens ekonomiska betydelse för Sverige även om sjöfarten fortfarande var viktig, och vid andra världskrigets slut var Asiens roll marginell. Den snabba ekonomiska utvecklingen i Öst- och Sydostasien främst under 1990-talet har resulterat i ett snabbt ökande handelsutbyte och 1997 var Sveriges handel med Asien större än den med Nordamerika. Under 1998 förändrades bilden. Asienkrisen ledde till att Asiens andel av Sveriges samlade export föll för första gången på många år medan däremot importen från Asien fortsatte att öka.

Politiska relationer

De politiska relationerna mellan Sverige och länderna i Asien började utvecklas först under efterkrigstiden, i flera fall som en direkt följd av att forna kolonier blev självständiga. Sverige har där det varit möjligt sökt spela en aktiv och konstruktiv roll, vilket ibland renderat svenska politiska ställningstaganden betydande internationell uppmärksamhet och respekt. Med Indien inleddes diplomatiska relationer redan 1948 och god personlig kontakt etablerades tidigt mellan ledande svenska och indiska politiker. Sverige var det första västland, som etablerade diplomatiska relationer med Folkrepubliken Kina. Så skedde redan 1950.

Knappast någon annan utrikespolitisk fråga har skapat så mycket internationell uppmärksamhet kring Sverige som vår Vietnampolitik under 1960-talet. Den svenska regeringens och det svenska samhällets protester etablerade Sverige som en engagerad partner i den internationella solidaritetens tecken. Sverige fick betydande goodwill, inte minst i tredje världen.

Utvecklingssamarbete

När det svenska bilaterala utvecklingssamarbetet inleddes 1952 tillhörde Pakistan de första mottagarländerna, tätt följt av Indien och Sri Lanka. Det svenska biståndet var till en början av liten omfattning. Inrättandet av Sida 1965 ledde till ett mer målinriktat och snabbt ökande bistånd. Sverige bedriver idag bilateralt utvecklingssamarbete i någon form med 18 länder i Asien. Dessutom kanaliseras stöd till asiatiska länder via FN, EU, Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken. Åtta länder dominerar det bilaterala svenska utvecklingssamarbetet med Asien - Bangladesh, Filippinerna, Indien, Kambodja, Kina, Laos, Sri Lanka och Vietnam. Den bredaste täckningen har de internationella kurserna och biståndet genom enskilda organisationer.

Kyrkosamfundet

De svenska kyrkornas kontakter med Asien går tillbaka till andra hälften av 1800-talet och gällde då i första hand Kina och Indien. I Indien har såväl Svenska kyrkans som frikyrkornas insatser främst varit lokaliserade till Sydindien (Tamilkyrkan). Med kolonialväldenas upplösning följde en självständighetsrörelse också på missionsfälten, som ledde till att autonoma kyrkor bildades. De omvälvande händelserna i Kina 1948/49 medförde att missionärerna tvingades fly landet eller i en del fall bragtes om livet. De svenska trossamfundens missionsverksamhet och sociala insatser kanaliseras idag i stor utsträckning genom nya multilaterala organ såsom Kyrkornas världsråd och Lutherska världsförbundet. För frikyrkans del har Diakonia tagit över som samordnande biståndsorgan och för den katolska kyrkan Caritas.

Partikontakter, fackliga kontakter, Kooperation

Av de politiska partierna har socialdemokraterna det mest utvecklade kontaktnätet i Asien, i många fall genom medlemskapet i Socialist-

internationalen. Därutöver har personliga och informella kontakter med politiska ledare i Asien spelat stor roll. Genom Olof Palmes Internationella Centrum ges stöd i olika länder för att stimulera uppbyggnaden av fria och demokratiska organisationer.

Fackföreningsrörelsens kontakter var fram till 1970-talets mitt till största delen begränsade till multilaterala förbindelser via Fackföreningsinternationalen (ICFTU) och yrkesinternationalerna. Därefter kom multilateralt bistånd till asiatiska fackorganisationer att spela en allt större roll. Det senaste decenniet har de bilaterala kontakterna ökat kraftigt.

Svenska kooperativa förbundet anordnade 1957 en kongress i Stockholm på temat "Utan gränser" där kooperativt engagemang för u-länderna på olika sätt initierades. Detta ledde till en stor insamling vars avkastning huvudsakligen gick till samarbete med kooperationen i Indien. När sedermera SCC (Swedish Cooperative Center) bildades förlades tyngdpunkten i arbetet i Asien till Sri Lanka. En annan del av KF:s internationella kontakter sköts av det kommersiella Project Center med viktigaste verksamhet i Singapore och Thailand.

Akademiska kontakter, kulturutbyte

Svenska akademikers intresse för Asien gällde tidigare i första hand de asiatiska språken. Kinesiska har traditionellt haft en stark ställning vid de svenska universiteten tack vare flera internationellt framstående svenska sinologer. Studierna bedrevs i stor utsträckning i Sverige. På senare tid har universitetens inriktning breddats till att omfatta även t.ex. samhälls- och naturvetenskap och det har blivit alltmer vanligt att både forskare och studenter förlägger en del av arbetet till Asien.

Det officiella svenska kulturutbytet med Asien har hittills varit relativt begränsat. Det främsta undantaget är Japan, där genom svenska ambassadens försorg ett brett utbud av svensk kultur erbjuds. Många svenska författare har översatts till japanska. Under det senaste året rör det sig om ett 15-tal boktitlar enbart på barnboksområdet. Trots att en indisk och två japanska författare tilldelats Nobelpriset i litteratur är det svenska intresset för modern asiatisk litteratur relativt ringa. Antalet nutida asiatiska

författare som föreligger i svensk översättning är ett 20-tal för vardera Indien och Kina, för Japan 10-15 och för övriga länder 4-5. På senare år har svensk musik skördat framgångar i Asien medan asiatiska filmer tilldragit sig ökat intresse i Sverige.

Migration

Invandringen från Asien är förhållandevis liten. 1994 uppskattades antalet invånare i Sverige som var födda i Asien till 70.000, av vilka cirka 10.000 kommit som adoptivbarn från Indien och 8.500 från Sydkorea. Därutöver är de största asiatiska invandrargrupperna i Sverige idag vietnameser, thailändare, kineser och sri lankeser.

6.2 Östasien

Japan

Japan är idag världens näst största ekonomi och Asiens ojämförligt största ekonomi. Även på det utrikespolitiska området har Japan blivit alltmer betydelsefullt. Landet är sedan flera år tillbaka världens största enskilda biståndsgivare.

Den ekonomiska kris som Japan just nu befinner sig i är den djupaste landet upplevt sedan kriget. Problemen är djupliggande och återhämtningen torde komma att ta tid. Under förutsättning av en effektiv förändringsprocess är det sannolikt att, på några års sikt, ett öppnare Japan kommer att träda fram, med bibehållen ställning som ekonomisk supermakt och en än starkare ställning inom det internationella samfundet.

Följaktligen är Sveriges relationer med Japan av särskild betydelse. Relationerna är också mycket goda. På det utrikespolitiska området har våra båda länder ofta en likartad syn i viktiga frågor, som t.ex. vad gäller FN och nedrustning. Sverige har en regelbunden dialog med Japan i internationella frågor, även kring handelspolitiken, finanspolitiken och det internationella utvecklingssamarbetet.

Handelsutbytet har utvecklats positivt på senare år. Japan är Sveriges största exportmarknad utanför Västeuropa och Nordamerika. 1998 föll vår export dock med 20-30 procent. Betydande svenska investeringar har gjorts i Japan och ett stort antal företag är representerade där. Likaledes finns ett relativt betydande antal japanska företag i Sverige. Inom EU deltar Sverige aktivt i arbetet att åstadkomma avregleringar på den japanska

marknaden och därmed förbättra
marknadstillträdet.

Samarbetet med Japan är förhållandevis omfattande även på forskningsområdet och Sverige och Japan har nyligen undertecknat ett samarbetsavtal på detta område. Många svenska universitet har utbytesprogram med japanska universitet. I Japan har folkrörelser traditionellt inte spelat någon framträdande roll, men en förändring är på väg. Särskilt inom miljö- och biståndsområdena växer nu fram en stor mängd enskilda organisationer, och intresse finns i Japan för svenska folkrörelser. Kulturutbytet är betydande och det finns även flera vänortsarrangemang mellan svenska och japanska städer. Den japanska turismen till de nordiska länderna är viktig. Ett intressant inslag härvidlag har varit studiebesök inriktade på specialområden som t.ex. handikapp- och äldrevård.

EU:s relationer med Japan ges stor vikt och konkretiserades 1991 i en gemensam deklaration. Samarbetets formella ram utgörs av årliga toppmöten, ministermöten samt löpande konsultationer på tjänstemannanivå.

Sveriges relationer med Japan bör kunna utvecklas ytterligare. Sverige har ett gott namn i landet, och många japaner ser Sverige som ett föregångsland på områden som social välfärd, bistånd, miljö och jämlikhet. Svenska företag är framgångsrika och deras produkter anses hålla hög standard.

Potentialen för ett bredare samarbete är således stor, och de enda egentliga begränsningarna är kapaciteten på svensk sida, t.ex. att satsa mer på den japanska marknaden och ta emot fler japanska besökare på bästa sätt.

För att Sverige skall kunna tillvarata den stora potential som finns för att utveckla relationerna med Japan är det av största betydelse att Sverige visar Japan ett ökat intresse. Besök på hög nivå är ett av de viktigaste sätten för Sverige att få mer uppmärksamhet i Japan. Ett tätare officiellt utbyte, framför allt på statsrådsnivå, eftersträvas därför. Även andra officiella kontakter, t.ex. på myndighetsnivå, är värdefulla. Utbytet bör planeras strategiskt, och ägna särskild uppmärksamhet åt samhällssektorer inom vilka Sverige har särskilda kunskaper och erfarenheter

och där det därmed finns en tydlig potential för vidgat utbyte.

Den samsyn som råder på många områden inom den internationella politiken mellan Sverige och Japan motiverar en fördjupad dialog och samarbete kring t.ex. utbildning inför fredsbevarande operationer. Samarbetet på biståndsområdet skulle kunna föras vidare och omfatta personalutbyte mellan biståndsförvaltningarna. Dialog kring miljöpolitik samt välfärds- och arbetsmarknadspolitik skulle kunna vidareutvecklas. Kontakterna på forskningsområdet bör kunna vidgas ytterligare. Fler stipendier för studier och forskning i Japan, även för en längre tids vistelse, skulle främja utbytet. En utredning om Sveriges framtida FoU-samarbete med Japan bör komma till stånd. Ansträngningar bör också göras för att underlätta svenska företags kontakter med japanska organisationer inom FoU.

Utbyggda kontakter mellan svenska och japanska enskilda organisationer, folkrörelser, skolor osv. skulle bidra till en fördjupning av samarbetet mellan de båda länderna och bör uppmuntras. Medlemskapet i EU ger Sverige ytterligare möjligheter att utveckla relationerna med Japan med hjälp av de olika kontaktytor som etablerats mellan EU och Japan.

De långsiktiga förutsättningarna för ett utökat handelsutbyte mellan Sverige och Japan är goda. Under det närmaste decenniet bör den japanska marknaden kunna utvecklas till en av våra 10 största, under förutsättning att svensk industri lyckas utnyttja sina komparativa fördelar inom produktområden av särskilt intresse samt följa upp med innovativ produktutveckling. Sjukvårds- och handikappsektorn, byggnadssektorn samt IT-sektorn har visat sig ha god potential på denna marknad.

Fortsatta ansträngningar bör göras för att attrahera japanska investeringar till Sverige. Vårt lands centrala position i Östersjöregionen kan bidra till ett ökat intresse från japansk sida.

För att främja den japanska turismen till Sverige är det angeläget att ge resenärerna god information. Det skandinaviska turistkontoret i Tokyo bör t.ex. ha tillräckliga resurser för att hantera de förfrågningar som kommer in, och i Sverige

behövs mer japanskspråkigt material och fler japanskspråkiga guider.

Den svenska ambassaden i Tokyo, i en centralt belägen och utomordentligt attraktiv fastighet med utställningshall och konferenslokaler, har blivit centrum för en rad företagsinriktade aktiviteter och kulturevenemang och tjänar därmed ett utomordentligt viktigt syfte. I Kansai-området kring Japans näst största stad Osaka, saknas däremot svensk representation. Regionen, vars BNP är nästan lika stor som Storbritanniens, svarar för en betydande andel av Japans industriella verksamhet och samtliga större EU-länder finns representerade där. Förutsättningarna för att där öppna ett svenskt - eller nordiskt - generalkonsulat undersöks.

Kina

Kina är världens mest folkrika stat och en växande stormakt, vars politiska och ekonomiska betydelse under de senaste decennierna ökat på ett sätt som har få motstycken. Sedan reformpolitiken inleddes för 20 år sedan har Kina uppvisat den högsta ekonomiska tillväxten i världen och nått betydande resultat som markerar övergången från plan- till marknadsekonomi. Kinas export motsvarar redan 4 procent av världshandeln och utgör 20 procent av landets BNP. Den privata sektorn svarar för en betydande och växande andel av ekonomin. Kinas omställning av sin ekonomi har således i många hänseenden varit framgångsrik, men den är långt ifrån genomförd, och landet står inför en rad mycket stora omstruktureringsproblem som bl.a. berör bank- och finanssektorn, de olönsamma statsföretagen och sysselsättningen. Fortsatt tillväxt förutsätter fortsatt integrering i världsekonomin. Kina förhandlar sedan 1987 om medlemskap i WTO (tidigare GATT). Landets ekonomi blir som en följd av medlemskap alltmer konkurrensutsatt och alltmer beroende av svängningarna i världskonjunkturen.

Effekterna på miljön av överbefolkning, fattigdom och ohämmat tillväxttänkande är utomordentligt allvarliga. Inkomstfördelningen är idag mycket skev, vilket förklaras av de stora skillnaderna i utveckling mellan olika regioner och mellan stad och landsbygd.

De kinesiska reformerna har också en politisk dimension. Hög prioritet ges åt lagstiftning och

administrativa reformer. Stora insatser har gjorts för att reformera lagstiftningen, främst på det ekonomiska och civilrättsliga området men även inom straff- och processrätt. För individen har förändringarna under de senaste två decennierna inneburit ett vidgat personligt handlingsutrymme med ökade valmöjligheter vad gäller arbete, bostad, konsumtionsmönster och kultur samt begynnande rättssäkerhet och minskad politisk kontroll över den dagliga tillvaron. En faktor av stor betydelse är den ökade tillgången till litteratur och tidskrifter och till information via nya media. De växande kunskaperna i det engelska språket bland de välutbildade lägger en ny grund för informationsutbytet med omvärlden. Rättssäkerhet råder inte och kan inte uppnås under enpartisystemet. En klar skiljelinje går vid möjligheterna till politisk verksamhet. Yttrande- och organisationsfrihet är fortfarande starkt beskurna. Offentlig systemkritik, spontan eller organiserad, kan leda till stränga straff. I detta förhållande ligger en växande spänning som bara kan motverkas genom fördjupade politiska och medborgerliga reformer.

Kina undertecknade 1998 de båda centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter, konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Genom att utlova ratificering av dessa konventioner har Kina iklätt sig vissa skyldigheter, och en ny grundval skapats för dialog och samarbete med Kina på detta centrala område.

Sverige var det första västland som upprättade diplomatiska förbindelser med Folkrepubliken Kina. Våra kontakter går tillbaka till Ostindiska Kompaniets dagar. Alltsedan dess finns ett starkt Kinaintresse i Sverige som en grund för det breda utbyte som utvecklats över åren, inte minst på kultursidan. Kina, exklusive Hongkong, är Sveriges näst största handelspartner i Asien. 1998 ökade exporten, som domineras av telesektorn, med närmare 30 procent. Antalet svensk-kinesiska samriskföretag har också stadigt ökat. Även erfarenheter av mindre lyckade satsningar har gjorts, vilket visar på behovet av kunskap om den kinesiska marknaden och de krav som ställs på företag för att med framgång engagera sig där.

Kina framstår på sikt som en betydande leverantör både av traditionella konsumentprodukter och av varor och komponenter med högt teknikinnehåll. Sveriges utvecklingssamarbete med Kina är inriktat på projekt till stöd för miljö, rättsutveckling, demokrati och jämställdhet. Under de senaste åren har krediter lämnats på miljöområdet. Forsknings-samarbete och studentutbyte expanderar. Kontakter mellan enskilda organisationer begränsas av att Kina inte tillåter fristående sådana att verka. Kontakter med befintliga organisationer förekommer dock, och kan ofta vara värdefulla kanaler för att förmedla svenska erfarenheter på områden av gemensamt intresse.

EU:s Kinapolitik är en viktig dimension av Sveriges relationer med landet. Dokumentet "Building a comprehensive partnership with China", som antogs 1998, anger ett antal målsättningar för EU:s samarbete med Kina som syftar till att stödja landets fortsatta integrering i det internationella samfundet, ekonomiskt och politiskt.

Relationerna till Kina är ett centralt inslag i Sveriges utrikespolitik. Kinas betydelse, i dagsläget och i ännu högre grad i framtiden, är en central faktor i bedömningen av hur det kommande seklet kommer att formars. Det framstår i det ljuset som alltmer angeläget att omvärlden verkar för att Kina inkorporerar internationella normer och som ansvarstagande part engageras i det globala arbetet för fred och säkerhet, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och frihandel. En politisk dialog med Kina på regeringsnivå är ett viktigt medel att främja denna integrering. En sådan dialog sker i olika sammanhang, inom FN-systemet och i andra internationella fora liksom inom ramen för EU:s formaliserade dialogtillfällen med Kina och i bilaterala regeringskontakter. Av betydelse är att EU fullföljer sin långsiktiga Kinapolitik, och att Sverige aktivt bidrar till denna. Mänskliga rättigheter utgör en viktig del av dialogen. Sverige ser allvarligt på de brott mot de mänskliga rättigheterna som begås i Kina och framför regelbundet synpunkter och kritik, såväl i internationella fora som i de bilaterala kontakterna.

Sverige kan bidra till att Kina integreras i världssamfundet genom att aktivt möta och ytterligare stimulera det intresse för Sverige och svenska erfarenheter som man visar på kinesiskt håll. Det ligger i Sveriges intresse att medvetet bidra till ett sådant utbyte med tonvikt på centrala områden som den kinesiska reformprocessen och miljöpolitik. En förutsättning för att åstadkomma en konstruktiv dialog och ett reellt utbyte är att vi väl förvaltar och utvecklar den kunskap om Kina som förvärvats, inte minst språkkunskaper. Kina är en viktig handelsnation, och Sveriges industristruktur är väl lämpad för att motsvara den utveckling som Kina genomgår. Erfarenheten är att svensk industri är välkommen och kan etablera sig väl på den kinesiska marknaden. En stor potential finns för ytterligare svenska etableringar och nya samarbetsprojekt. Kontakter och besöksutbyte på hög politisk nivå är av central betydelse för svenska företags verksamhet i Kina. Exportfrämjande är en prioriterad uppgift för den svenska representationen i Kina. Förutsättningarna för en officiell svensk närvaro i Guangzhou (Kanton) i det för svenskt näringsliv så viktiga södra Kina kommer att prövas. Kunskap om landet och villkoren för att arbeta på den kinesiska marknaden är givna förutsättningar för att företagen skall lyckas i sina ansträngningar. Utvecklingssamarbetet bör förbli ett viktigt inslag i de bilaterala relationerna med huvudmålet att bidra till Kinas reformer och öppning mot omvärlden. Stöd till miljö, mänskliga rättigheter och demokrati samt jämställdhet svarar väl mot målsättningen och främjas bl.a. genom fortsatt rättsstöd, kontraktsfinansierat tekniskt samarbete och krediter på miljöområdet. Beträffande miljösamarbete finns goda möjligheter till samverkan med näringslivet. Satsningar i samverkan mellan Sida och Exportrådet bör övervägas. Forskningssamarbetet med Kina bör utvecklas. Genom Sveriges erfarenheter av samarbete kring rättsutveckling med Kina finns även en viktig uppgift för Sverige att inom EU-dialogen och i ASEM-sammanhang bistå med kunnande på detta område. Målsättningen är att långsiktigt bidra till ökad respekt för grundläggande fri- och rättigheter och ökad rättssäkerhet.

Kultur- och informationsutbyte med Kina är av stort ömsesidigt intresse. Efterfrågan på informationsmaterial kommer att öka på kinesisk sida vartefter som kontakterna ökar genom bl.a. de samarbetsformer som vänortsarrangemangen möjliggör. Informationsverksamheten om Sverige bör vidareutvecklas för att möta en växande efterfrågan. Det är väsentligt att aktuellt informationsmaterial om Sverige i kinesisk översättning finns tillgängligt. Dessutom bör resurser finnas för att fortlöpande kunna framställa kinesiskspråkigt material i samband med konkreta evenemang och besök. Inom ramen för arbetet med Asienstrategin har en särskild studie gjorts i syfte att forma en strategi för informationsverksamhet och kultursamarbete som kan bidra till fördjupade relationer, breddad dialog i samhällsfrågor och ökat intresse för Sverige och svenskt näringsliv.

Utbyggda kontakter mellan enskilda organisationer och yrkessammanslutningar är ett gemensamt intresse. För att kinesiska enskilda organisationer skall kunna spela en växande roll inom det kinesiska civila samhället är det viktigt att de kan upprätthålla och utveckla kontakter med omvärlden.

Språkkunskaper är en viktig grund för att öka våra kunskaper om Kina och Kinas utveckling. Idag är möjligheterna för språkkunniga ungdomar att använda och vidareutveckla sina kunskaper efter studier i Kina begränsade. Fler möjligheter till praktikant- och projektanställning skulle innebära att värdefull kompetens togs bättre till vara.

Påbyggnadsutbildning i kinesiska för yrkesgrupper som ekonomer och ingenjörer kan ge ökade möjligheter till långsiktiga framgångar på Kinas växande marknader.

Kapaciteten för att ta emot gästande kinesiska handels- och studiedelegationer och att ordna program för dem i Sverige bör utvecklas. Med växande välstånd i Kina kommer på sikt även privatturismen till Sverige att öka. Gemensamma nordiska turistsatsningar vore önskvärda.

Hongkong

Hongkong är sedan den 1 juli 1997 en Särskild Administrativ Region (HKSAR) i Folkrepubliken Kina. De dokument som reglerar Hongkongs autonoma status garanterar även att dess fri- och

rättigheter skall bestå, och att Hongkongs politiska, ekonomiska, sociala, kulturella, lagstiftande och juridiska system skall förbli åtskilda från resten av Kina. Utrikes- och säkerhetspolitiken ankommer däremot på centralregeringen i Peking.

Många farhågor uttrycktes inför Hongkongs överlämnande. Efter de första 18 månaderna kan de inte sägas ha besannats. Området har förutsättningar att förbli en framgångsrik, dynamisk ekonomi med en väl fungerande förvaltning och ett opartiskt rättsväsende. Press- och åsiktsfriheten liksom organisationsrätten har hittills förblivit intakta, även om en ökad tendens till själv censur och minskad transparens kan ses som orosmoln för framtiden. Den långsiktiga utvecklingen förblir svårbedömbär.

Hongkongs BNP per capita är i samma storleksordning som Sveriges. Med sitt strategiska läge som inkörsport till Kina blev Hongkong 1997 världens sjunde största handelspartner. Därefter har den asiatiska finanskrisen drabbat även Hongkong med sjunkande BNP och stort börsfall som resultat.

Sveriges handel med Hongkong har ökat markant under senare år, och Hongkong är en av Sveriges 20 största marknader. 1998 noteras dock, för första gången på många år en nedgång i exporten. En betydande del av handeln med Kina går genom Hongkong. Ett stort antal svenska företag finns representerade i området. Ett visst kulturutbyte och akademiskt samarbete förekommer. Svensk fackföreningsrörelse har ett samarbete med sin motsvarighet i Hongkong.

Sverige deltar aktivt i EU:s samarbete med Hongkong, som är viktigt inte minst som ett stöd för den fortsatta demokratiprocessen efter suveränitetsskiftet. I EU:s politiska dialog med Kina understryks vikten av att Kina respekterar åtagandet om Hongkongs autonomi.

Hongkong är och förblir viktigt för Sverige av flera skäl. Världssamfundet har en skyldighet att värna Hongkongs internationellt erkända autonomi och detta arbete bör vi från svensk sida delta i, bl.a. genom att fullt ut respektera Hongkongs myndigheters och domstolars kompetens. Ett utbyggt bilateralt samarbete och vidgade EU-kontakter med Hongkong kan bidra till att värna

autonomin. På samma sätt bör Sverige och EU verka för att Macaus autonomi befästs när området överlämnas till Kina i slutet av detta år.

Hongkong förblir viktigt ur kommersiell synpunkt för Sverige, inte minst som inkörsport till det för svenskt näringsliv så viktiga södra Kina.

Miljösektorn kan framhållas som en av de särskilt intressanta för svensk export till Hongkong.

Möjligheterna att på sikt attrahera investeringar från Hongkong till Sverige får bedömas som goda.

Hongkongs önskemål om gynnsam viseringsbehandling, inklusive möjligheter till viseringsfrihet för innehavare av HKSAR-pass, bör noga övervägas på svensk sida och prövas i positiv anda i samråd med övriga berörda EU-medlemmar. En ökad satsning på

Sverigeinformation inklusive personutbyte inom media, forskning och utbildning skulle kunna bidra till att öka intresset i Hongkong för samarbete med Sverige.

Taiwan

Taiwan har utvecklats till en av de mest betydande ekonomierna i Asien, med en BNP som är större än Sveriges. Taiwan intar 14:e plats i världshandelsstatistiken och står på tröskeln till inträde i WTO. Taiwan har påverkats av finanskrisen, men valutareserven förblir en av de största i världen även sedan den minskat med 20 procent. Den taiwanesiska ekonomin bedöms allmänt ha en sund struktur. Även Taiwans finanssektor är dock i behov av reformer. Ett omfattande kommersiellt utbyte äger rum med det kinesiska fastlandet. Taiwanesiska företag svarar för en betydande andel av de utländska investeringarna i Kina.

Taiwan har sedan slutet av 1980-talet genomgått en gradvis och nära nog fullständig utveckling mot demokrati med ett genuint skydd för de mänskliga rättigheterna. En demokratisk kultur är under framväxt.

Taiwans internationella status påverkas i hög grad av det faktum att Taiwan, som officiellt kallar sig Republic of China, inte erkänns som självständig stat utom av ett tjugotal av FN:s medlemsstater, vilka därmed har diplomatiska förbindelser med regeringen i Taipei. Makedonien är ett aktuellt exempel på ett sådant land. Omvärlden är hänvisad till att föra en s.k. ett-Kina-politik, som

utesluter diplomatiska förbindelser med Peking och Taipei samtidigt. Taiwans regering förespråkar en återförening på sikt med fastlandet men har förklarat att en sådan inte är tänkbar så länge som Kina har kvar sitt kommunistiska samhällssystem och befinner sig på en betydligt lägre ekonomisk utvecklingsnivå. För Peking är en återförening med Taiwan ett högprioriterat mål. Oenigheten i återföreningsfrågan utgör ett av de största konflikthotet i regionen. Dock förekommer kontakter på hög nivå, vilket vittnar om det ömsesidiga intresset för en direkt dialog. Taiwan har med ökad ekonomisk betydelse, demokratins införande och en större öppenhet gentemot Kina vunnit respekt i omvärlden. Styrkan i Taiwans ekonomi gör ön till en betydande internationell handelspartner, trots att frånvaron av diplomatiskt erkännande och Kinas inställning försvårar för Taiwan att spela en mer aktiv roll i det internationella samfundet, t.ex. som biståndsgivare genom FN. Taiwans förutsättningar att förbli en betydelsefull internationell handelspartner är dock goda, och även på andra områden kommer kontakterna att fortsätta att utvecklas. På det politiska området är det mest sannolika perspektivet att Taiwan bibehåller sin nuvarande status, med de svårigheter det innebär för umgänget med andra länder, så att en öppen kontrovers med Kina i den känsliga frågan om återförening kan undvikas. Sveriges upprätthåller diplomatiska förbindelser med Peking och sålunda ej med Taipei. Frånvaron av diplomatiska förbindelser hindrar inte att kontakter utvecklas på en rad områden, förutom handeln även utbyte på akademisk och parlamentarisk nivå, kulturutbyte, turism etc. Centralt för Sveriges förhållande till Taiwan är att substansen i samarbetet kommer i fokus, medan bestämda gränser gäller för allt formellt umgänge på mellanstatlig nivå. Inofficiella kontakter på fackministernivå förekommer då det bedöms vara ömsesidigt konkret intresse. Det svenska handelsutbytet med Taiwan har ökat kraftigt. Den taiwanesiska marknaden utgör den fjärde viktigaste i regionen och Taiwan är en av Sveriges 30 viktigaste exportmarknader. Många svenska företag är representerade i Taiwan med egna dotterföretag. Från taiwanesisk sida finns

intresse för Sverige som bas för investeringar i norra Europa och Östersjöområdet. Taiwanesiske turism till Sverige är förhållandevis omfattande. I Taiwan finns ett stort intresse för Sverige, för svenska ekonomiska och sociala lösningar, för ökat handelsutbyte och ökade kommersiella kontakter, svenska innovationer och produkter, svenska företag och svensk teknologi, högre utbildning, forskning och utveckling. Genom de ökade allmänna kontakterna har även kulturutbytet ökat. En rad svenska universitet och högskolor har etablerat akademiskt samarbete och utbyte med motparter i Taiwan. Det finns goda förutsättningar att bygga vidare på de kontakter som redan etablerats för att vidga och intensifiera utbytet på en rad områden. Stort behov finns av att öka Sverigeinformationen på kinesiska. Möjligheterna att utöka handel och investeringar är goda. Av betydelse för den fortsatta handeln är dock att ett arrangemang kan komma till stånd mellan Sverige och Taiwan som gör det möjligt att komma till rätta med problem som dubbelbeskattning och kapitalflykt. Sverige kan som investeringsland tilldra sig ökad uppmärksamhet och attrahera mer taiwanesiske riskkapital till svenska företag och industriprojekt. Företagssamarbete i tredje land, i första hand Kina och Östersjöområdet, kan också utvecklas. Fortsatt turistfrämjande ger möjlighet till ökad turism, i synnerhet om direkta flygförbindelser på sikt blir möjliga. Förutsättningar finns också för utbyggt forskningssamarbete, teknologiskt utvecklings-samarbete och ökade akademiska kontakter på områden där både svensk och taiwanesiske forskning är framstående eller komplementära, såsom elektronik, tele, IT, medicin och bioteknik. Samarbete på miljöområdet är också av stort intresse för båda parter. Restriktionerna för umgänget med Taiwan är väl kända. Den praxis som utvecklats visar dock att breda kontakter och utbyte i substans kan äga rum, till nytta för alla parter, inom ramen för Sveriges officiella Kinapolitik. Ett väl utbyggt kontaktnät mellan omvärlden och Taiwan stärker dess förutsättningar att stå som ett demokratiskt exempel i regionen och utgör därmed det bästa stöd Sverige kan ge till det demokratiska Taiwan.

Sydkorea

Sydkorea har på 35 år utvecklats från u-land till världens till storleken 11:e ekonomi och 12:e handelsnation och under det senaste decenniet från militärdiktatur till demokrati. Landet har drabbats hårt av finanskrisen i Asien. Sedan IMF ställt det största stödpaketet i fondens historia till förfogande har Sydkorea lyckats stabilisera ekonomin genom skuldsanering, avregleringar och reformer av bl.a. arbetslagstiftningen. Mycket arbete återstår vad gäller i synnerhet reformer av finansväsende och industrikonglomerat och krisen har lämnat djupa spår i samhället, inte minst i form av hög arbetslöshet. Vidtagna reformer har redan börjat resultera i ökad insyn, större effektivitet och bättre villkor för utländska investerare. Sannolikheten talar för att Sydkorea kommer att gå stärkt ur krisen.

Avgörande för både Syd- och Nordkoreas framtid är säkerhetsläget på Koreahalvön, som fortfarande är mycket spänt. Nordkoreas akuta behov av stöd kan leda till att nya kontaktytor skapas, och möjligen kan fyrpartssamtalen och den sydkoreanske presidenten Kim Dae-Jungs s.k. solskenspolitik bidra till en ökad avspänning. Sverige har sedan Koreakriget ett engagemang i NNSC (Neutral Nations Supervisory Commission) i Panmunjom.

Sverige bilden i Sydkorea är positiv men otydlig. Den bilaterala handeln har ökat stadigt under senare år, fram till krisen 1997. Ett förhållandevis stort antal svenska företag är etablerade i landet, men investeringarna har hittills varit få. Visst universitetssamarbete förekommer, och den svenska fackföreningsrörelsen har kontakter med sin koreanska motsvarighet.

Sydkorea har potential att spela en viktig roll i regionen och strävar politiskt efter att fungera som en länk mellan öst och väst. Landet är medlem i de flesta internationella organisationer och är angeläget om att utöva inflytande där. I internationella och regionala fora sammanfaller ofta Sydkoreas och Sveriges intressen vad gäller exempelvis internationell säkerhet, förtroendeskapande åtgärder och fredsbevarande insatser, liberalisering av handel och investeringar, miljösamarbete och främjande av demokrati och mänskliga rättigheter.

Sydkorea är både politiskt och ekonomiskt en mycket intressant samarbetspartner för Sverige i Asien och Sverige bör flytta fram sina positioner i landet. Förutsättningen för att utveckla ett för båda sidor givande partnerskap är att kontaktytorna breddas. Regelbundna möten på politisk och tjänstemannanivå inom utvalda sektorer behöver vidareutvecklas och fördjupas. Områden med långsiktiga utvecklingsmöjligheter är handel och investeringar i båda riktningarna, politisk dialog och vetenskapligt samarbete. För 1999-2000 planeras en större svensk satsning med fokus på handels- och investeringsområdet äga rum. Satsningen inleds med ett besök i Syd Korea i april 1999 av den svenske handelsministern och omfattar förutom ett intensifierat besöksutbyte också kultur och sportutbyte. En sådan satsning synes långsiktigt välgrundad.

Det koreanska samhället befinner sig i snabb förändring och vissa svenska socialpolitiska lösningar, t.ex. på arbetsmarknadspolitikens och äldreomsorgens område är väl ägnade för en dialog liksom miljöfrågor. Den koreanska marknaden kommer på sikt att bli intressant för företag som kan erbjuda energisnål och miljövänlig teknik. De två viktigaste sektorerna är fordonsindustrin och varvsindustrin, där Sverige haft en stark ställning och även i framtiden ser stora möjligheter. Sverige profilerar sig allt starkare i Syd Korea på IT- och telekommunikationsområdet, inom sjuk- och hälsovårdssektorn och beträffande samfärdsmedel och byggnadsmaterial. Sektorn konsumentprodukter kommer snart att bli intressant, då distributionsstrukturen idag förändras genom att stora utländska företag etablerar sig och därmed öppnar kanaler för importerade produkter, som tidigare varit utestängda. Svenska företag har under det senaste åren visat en mer aktiv attityd till investeringar i Syd Korea. Landet har blivit en strategiskt intressant bas för produktion och marknadsbearbetning i Östasien eftersom villkoren för utländskt ägande väsentligt förbättrats till följd av krisen. Före krisen var Syd Korea en växande investerare i Europa och det är angeläget att följa upp det arbete på att dra koreanska investeringar till Sverige som påbörjats.

Det akademiska samarbetet bör fortsatt stödjas och uppmuntras. Koreansk forskning och utveckling har nått en betydande nivå och det ligger i svenskt intresse att bygga upp långsiktiga samarbetsformer.

Den svenska fackföreningsrörelsen bedriver sedan flera år utbildningsverksamhet i Korea, som kan tjäna som inspiration även för andra typer av samarbete mellan organisationer. Miljö- och kvinnofrågor och social rättvisa är områden där svenska och koreanska organisationer skulle kunna ha ett för båda sidor givande erfarenhetsutbyte. Sådant utbyte skulle vara av stort värde i en fördjupning av de bilaterala relationerna.

Nordkorea

Nordkorea befinner sig i en djup kris. Det tidigare beroendet av Kina och det forna Sovjetunionen har ersatts av ett beroende av världssamfundet för landets försörjning, främst med olja och livsmedel. BNP uppges under 1990-talet ha minskat med ca 5 procent per år. Redan innan hjälpen från Moskva avbröts utvecklades Nordkoreas ekonomi negativt till följd av ett ohållbart system och stora utgifter för den militära upprustningen. De senaste tre årens ogynnsamma skördeklimat har tårt ytterligare på det jordbruksberoende nordkoreanska folkets försörjningsmöjligheter och utbredd svår svält rapporteras.

Det delade Korea är ett av Asiens allvarligaste säkerhetspolitiska problem. Nordkorea utgör ett direkt säkerhetshot i regionen genom sin militära rustningsnivå, som inkluderar missiler, kemiska vapen och eventuellt även kärnvapen.

Grundläggande politiska fri- och rättigheter erkänns inte. Ekonomiska reformer, ökad öppenhet och stegvis integration i det internationella samfundet är av avgörande betydelse för landets försörjningsförmåga liksom för en avspänning på den koreanska halvön.

Sverige har en diplomatisk representation i Pyongyang, primärt med uppgift att fullgöra skyddsmaktsuppdrag för Förenta Staterna, Tyskland, Australien och Canada. Myndigheten har under det senaste året också fått viktiga rapporterings- och bevakningsuppdrag. Sverige är det enda EU-land som är representerat i Nordkorea. FN har sedan 1995 lanserat fem

appeller om humanitärt bistånd, som Sverige och EU bidragit till. FN-organ och enskilda organisationer från bl.a. Sverige har som en följd härav börjat spela en roll i landet.

Det nordkoreanska systemet kännetecknas av slutenhet. De möjligheter till kontakter med Nordkorea som Sverige kan ha, bl.a. med sin närvaro i Pyongyang, bör utnyttjas för att söka bidra med erfarenheter till stöd för eventuella tendenser i riktning mot en reformprocess. De erfarenheter som Sverige och övriga länder i NNSC förvärvat under åren bör likaså utnyttjas, exempelvis vid genomförandet av förtroendeskapande åtgärder när parterna så önskar. Multilaterala institutioner som UNDP, Världsbanken och IMF har börjat spela en viss roll för att överföra kunskaper och reformtänkande. Svenskt stöd till dessa ansträngningar kan bli aktuellt.

Mongoliet

Efter Sovjetunionens sammanbrott har Mongoliet genomgått en snabb omvandling till demokrati. Ekonomin har stora strukturella svårigheter och beroendet är stort av internationella biståndsgivare. Huruvida Mongoliet skall lyckas med sin reformprocess beror till stor del på omvärldens stöd. Mongoliska regeringsföreträdare är öppna för att få impulser utifrån i arbetet att fördjupa demokratin och utveckla områden som förvaltning, utbildning, sjukvård och arbetsmarknad.

Utvecklingssamarbete har inletts mellan Sverige och Mongoliet. Mongoliet befinner sig i ett skede då breddade kontakter och erfarenhetsutbyte är av stor betydelse. Potential finns att utöka kontakterna på många fält, varvid utvecklingssamarbetet inom överskådlig tid torde bli det dominerande. Utökade kontakter kan också bidra till ökad handel och investeringar inom vissa sektorer.

6.3 Sydostasien

Filippinerna

I jämförelse med grannländernas tidigare uppseendeväckande tillväxt beskrevs Filippinerna länge som Asiens "sjuke man". Marcosregimens fall 1986 innebar dock slutet för decennier av politiskt vanstyre, och en återgång till demokrati. I och med de avregleringar, liberaliseringar och

privatiseringar som genomfördes under 1990-talets första hälft, har tillväxten tagit fart. Den filippinska ekonomin anses idag vara en av de öppnaste i regionen, med låga tullar och konkurrenskraftiga villkor för utländska investeringar. Ekonomin är starkt påverkad av Asienkrisen, men landet tillhör inte de värst drabbade.

Den sociala strukturen är ett arv från kolonialtiden. De regionala olikheterna är stora. Fattigdomen utgör jämte svaga institutioner och brister i lagstiftning och regelverk fortsatt problem för landet. Det återstår att se om den regering som tillträdde 1998 i sin praktiska politik kommer att betona fattigdomsbekämpning starkare än sin föregångare. 1996 undertecknades, efter 30 år av krig, ett fredsavtal mellan regeringen och den största muslimska separatist rörelsen på ön Mindanao, Moro National Liberation Front (MNLF). Avtalet utgör grunden för den pågående fredsprocessen, och medger visst självstyre för öns muslimska delar. Fredsprocessen åtnjuter brett internationellt stöd, också från Sverige.

Filippinerna är en aktiv medlem i ASEAN-kretsen och i det multilaterala samarbetet mellan de asiatiska länderna och Europa (ASEM) och över Stilla havet (APEC). På senare år har det också funnits en tendens att söka balansera dessa förbindelser med tätare bilaterala kontakter med Europa. Landet reser liksom flera andra länder i regionen anspråk på öar i Spratly-området. Förbindelserna mellan Sverige och Filippinerna är goda. Handeln har under 1990-talet tredubblats, och uppgick 1997 till 2,1 miljarder kronor. Preliminär statistik talar om ett kraftigt fall i exporten under 1998 som följd av den asiatiska ekonomiska krisen. Exporten domineras av verkstadsprodukter, varav telekommunikationer står för hälften. Vår direktimport uppgick samma år till 295 miljoner kronor, vilket var en nedgång från föregående år, och består främst av elektronik, livsmedel, skor och sportartiklar. Ett trettiotal svenska företag är etablerade i Manila. Regeringen fastställde 1997 en landstrategi för Sveriges utvecklingssamarbete med Filippinerna. I denna prioriteras samarbete som "genom överförandet av kunskap stödjer processer och institutioner som är väsentliga för en fortsatt

positiv ekonomisk och social utveckling".

Verksamhet på Mindanao skall särskilt uppmärksammas. Ökat stöd på miljöområdet eftersträvas. Samarbetet skall utformas så att det bidrar till att vidga utbytet på ekonomiska och andra områden mellan länderna.

Filippinerna är i egenskap av en av Asiens demokratier och en livaktig medlem av ASEAN-samarbetet, en intressant samarbetspartner för Sverige och för svenskt näringsliv. Vi har ett intresse för att öka meningsutbytet med Filippinerna på en rad områden: om den ekonomiska, politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i Asien, på miljöns område, liksom ifråga om handelsutbytet. Dialogen om demokrati och mänskliga rättigheter, där Filippinerna spelar en aktiv roll i ASEAN, bör ingå som en del i samarbetet. Högnivåutbyte är ett viktigt instrument för att vidga och fördjupa kontakterna.

Handelsfrämjande förblir en central uppgift för utrikesförvaltningen, med sikte på att bredda de bilaterala handelsförbindelserna, och samtidigt för att bättre utnyttja de möjligheter som Asiatiska utvecklingsbankens placering i Manila erbjuder. Kommersiellt kommer de största möjligheterna för svensk export sannolikt även de närmaste åren domineras av infrastruktur (tele, transporter, energi m.m.). På sikt bör landet även bli en intressant marknad för svenskt hälsovårdskunnande och miljöteknik.

Moderniseringen av det filippinska försvaret ger svensk försvarsmaterielindustri möjligheter att erbjuda teknik och kunnande på såväl det marina området som på flygsidan. De motköpsaffärer som eventuella materielorder skulle generera, kan ge impulser till ökat ekonomiskt samarbete, och vidgade kontaktytor under kommande år.

Utvecklingssamarbetet bör kunna utvecklas ytterligare. De miljöinsatser som idag finansieras genom KTS och krediter är en utmärkt grund för ett vidgat samarbete på miljöområdet till att också omfatta kommersiell verksamhet, forsknings- och institutionssamarbete.

Indonesien

Indonesiens djupgående ekonomiska kris kommer att präglade landets utveckling under en rad år framöver. Landets betydande tillväxt och välfärdsökning under många år har ersatts av en

kris vars omfattning och djup få kunnat ana, och som nu drabbar Indonesiens 200 miljoner invånare hårt. Landet har samtidigt tagit viktiga steg mot reform, och grunden har lagts för de allmänna val som skall hållas i juni 1999. Regeringens uttalande i januari om beredvillighet att ge Östtimor självständighet, om östtimoreserna inte godtar Indonesiens erbjudande om en långtgående autonomi, kan betyda att en lösning är på väg. Utvecklingen i Indonesien kantas fortsatt av betydande osäkerhet och risker. Etniska och religiösa motsättningar och allmän social oro som konsekvens av krisen riskerar att kasta det indonesiska samhället in i alltmer omfattande våldsamheter. Även i de mest positiva scenarier förestår en mödosam process på flera år innan demokratin fått verkligt fäste och ekonomin kommit på fötter.

Genom sitt strategiska läge inte minst för sjöfarten får utvecklingen i denna världens fjärde mest folkrika stat betydelse både regionalt och internationellt. Säkerheten i Sydostasien är i hög grad beroende av en stabil utveckling i Indonesien. Landet har länge spelat en framträdande roll inom ASEAN och i dess säkerhetspolitiska forum med omvärlden, ASEAN Regional Forum (ARF). Sveriges relationer med Indonesien är goda, även om de under många år också präglats av en kritisk svensk syn på respekten för mänskliga rättigheter i Indonesien och då särskilt situationen i Östtimor. Delvis av dessa skäl har också kontakterna med Indonesien varit glesare än vad som annars vore motiverat. Mest utvecklade är relationerna på det ekonomiska området och i synnerhet svensk export har utvecklats mycket gynnsamt. Krisen har emellertid påverkat handelsutbytet högst avsevärt. Ett stort antal svenskanknutna företag är etablerade i landet, och trots krisen tyder mycket på att det svenska näringslivets intresse för den indonesiska marknaden består.

Utvecklingsarbetet har varit begränsat, men stöd har lämnats inom nyckelområden som skog, miljö och mänskliga rättigheter. Ett visst akademiskt samarbete har också växt fram under senare år.

Sverige eftersträvar ökad bredd och djup i förbindelserna med Indonesien. Genom sin storlek och ekonomiska betydelse, och sin roll som aktör

av vikt i regionen och internationellt, är Indonesien ett land med vilken Sverige har intresse av att utveckla breda förbindelser. Den nu inledda förändringsprocessen skapar också en jordmån för de svensk-indonesiska förbindelserna. Sverige bör även framöver ställa sig berett att bidra till ansträngningarna att finna en fredlig lösning på den långa konflikten om Östtimor och vara berett, när en uppgörelse uppnått, att ge ett fortsatt bidrag till utvecklingen i Östtimor. De internationella finansiella institutionernas roll är central i den kritiska situation Indonesien idag befinner sig i. Särskild uppmärksamhet måste ägnas frågan om hur reformprocessen kan främjas och krisens sociala konsekvenser lindras. Det bilaterala utvecklingssamarbetet bör också spela en ökad roll för att främja reformprocessen och för att medverka till att lindra krisens sociala konsekvenser. Ökat institutionellt samarbete bör eftersträvas på områden som kan bidra till den politiska och ekonomiska reformprocessen, exempelvis inom rättsväsendets område. På miljöområdet bör Sverige satsa ytterligare på att stödja Indonesien tekniskt och organisatoriskt. På kulturens område finns jordmån för vidgade kontakter, bl.a. genom ökat samarbete mellan svenska och indonesiska museer. Svensk industri bör ha goda utsikter att på sikt göra sig gällande på områden som prioriteras av Indonesien då landet åter får resurser att investera i landets utveckling, exempelvis inom sektorer som miljö, skog, kommunikationer och annan infrastruktur samt hälsovård. Handelsfrämjandet bör fortsätta att spela en central roll också framöver då Indonesien förblir en långsiktigt intressant marknad för svensk industri. På sikt bör möjligheterna undersökas att skapa ett forum för kontakter mellan svenskt och indonesiskt näringsliv i syfte att stimulera ett ökat utbyte. Breddade personkontakter med enskilda organisationer bör främjas. Idag finns livaktiga indonesiska intresseorganisationer på bl.a. miljö- och konsumentområdena, inom kvinnorörelsen liksom på den fackliga sidan. Här finns en möjlighet för Sverige att bidra till att stärka livskraften hos dessa organisationer och

institutioner, och därigenom till utvecklingen av det civila samhället i Indonesien.

Sverige bör också söka förbättra förutsättningarna för ett vidgat akademiskt utbyte, såväl mellan institutioner som mellan studenter. Samarbeta av detta slag bidrar både till ökade bilaterala kontaktytor, och till att stärka svensk akademisk kompetens om Asien.

Med en strategi för ett bredare och fördjupat samarbete på dessa och andra områden bör Sverige kunna verksamt bidra till Indonesiens ambitioner att utveckla landet i demokratisk riktning, med en öppen, reformerad ekonomi. Den betydande osäkerheten gör det angeläget att noggrant följa den fortsatta utvecklingen i landet.

Kambodja

Efter valet sommaren 1998 har en ny regering bildats i Kambodja. Med nyvunnen politisk stabilitet kan återuppbyggnadsarbetet av denna svårt härjade nation ånyo ta vid. Under de senaste åren har försök till planekonomi och statsföretagande ersatts av en rudimentär marknadsekonomi med betydande inslag av korrupktion. Kambodja förblir ett av Asiens fattigaste länder, med svaga institutioner. Landets ekonomiska läge har efter några år av förhållandevis god tillväxt försämrats. Landets betydande skogs- och mineraltillgångar är utsatta för rovdrift. Kambodjas framtid är under dessa förhållanden svårbedömbär. Landet saknar demokratiska traditioner och allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Valprocessen 1998, om än framgångsrik, var också behäftad med allvarliga problem orsakade av brister i den politiska kulturen i landet. Politiska institutioner och administrativa strukturer måste nu byggas upp. Den nya regeringen måste bidra till FN:s arbete för att ställa dem som är skyldiga till de röda khmerernas terror inför rätta. De röda khmerernas marginalisering gör det möjligt att inleda demobilisering och ökade satsningar på landets sociala utveckling. Det förestående medlemskapet i ASEAN kommer sannolikt att gynnsamt påverka landets utveckling. Landet har inte på decennier haft bättre förutsättningar för långsiktig utveckling än de som nu föreligger. Det återstår att se om de kommer att tillvaratas. Förbättrad samordning och integrering

av det internationella biståndet med Kambodjas egna utvecklingsansträngningar utgör en viktig förutsättning. Idag riskerar det internationella biståndet att fördjupa landets biståndsberoende. Givarsamfundet ställer med rätta ökade krav på landets ansträngningar att höja det inhemska sparandet och få bukt med den mycket omfattande illegala skogsavverkningen.

Sverige inledde redan 1979 ett humanitärt motiverat bistånd för återuppbyggnad. Idag utgör utvecklingssamarbetet det helt dominerande inslaget i de bilaterala förbindelserna. Insatser görs för landsbygdsutveckling, primärutbildning, minröjning samt främjande av mänskliga rättigheter. Biståndet kanaliseras huvudsakligen via FN-organ. Sverige stödde även på olika sätt valet 1998. Ett par svenska frivilligorganisationer är aktiva i Kambodja. Handeln med Kambodja är obetydlig.

Utvecklingssamarbete kommer även fortsättningsvis att utgöra grunden för de bilaterala relationerna mellan Sverige och Kambodja. En förutsättning för samarbetet är att den demokratiska processen fortsätter. Omedelbart fattigdomsinriktade åtgärder på det lokala planet, som landsbygdsutveckling, undervisning och vägar är även i framtiden viktiga inslag i det svenska biståndet. Minröjning förblir ett angeläget område liksom insatser för att främja respekten för mänskliga rättigheter. Varje insats bör som ett viktigt mål ha att utveckla landets institutionella kapacitet.

Genom utvecklingssamarbetet kan de bilaterala relationerna breddas.

Det finns potentiellt intressanta områden för svenskt näringsliv vad gäller handel och investeringar i Kambodja. Svenskt näringsliv kan också engageras genom deltagande i upphandlingar genom Asiatiska utvecklingsbanken, Världsbanken och FN. Ökad kommersiell aktivitet kräver dock att situationen i Kambodja blir mer stabil och utvecklas i positiv riktning både vad gäller ekonomi och politik.

Laos

Laos hör till världens fattigaste länder. Efter några inledande år av långtgående socialistiska experiment modifierade kommunistpartiet sin politik, och sedan mitten av 1980-talet har

reformer och marknadsanpassning fått genomslag i en högre tillväxt. Idag är Laos en rudimentär marknadsekonomi. Det tidigare stängda landet har öppnats mot omvärlden. 1997 blev Laos medlem i ASEAN. Relationerna med omvärlden är goda. Landet erhåller ett omfattande internationellt bistånd.

Politiskt är Laos fortsatt en enpartistat. Individens privata sfär har vidgats påtagligt, nationalförsamlingen spelar en växande roll och rättssystemet är under utveckling, men landet visar få tecken på politisk liberalisering. Landet har ännu inte undertecknat FN:s båda grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter.

Korruptionen är ett växande problem.

Sverige är en av Laos största biståndsgivare. Målet för det svenska biståndet är att bidra till att minska fattigdomen på landsbygden och att främja demokrati och mänskliga rättigheter.

Handelsutbytet är mycket begränsat.

Sveriges relationer med Laos kommer under överskådlig tid att domineras av utvecklingssamarbetet. Genom dialog och utvecklingssamarbete söker Sverige bidra till ökad öppenhet och en stärkt reformprocess i Laos. I samarbete med övriga i landet verksamma EU-stater skall frågan om Laos undertecknande av centrala MR-konventioner ges hög prioritet. Förutsättningar för ett mer omfattande ekonomiskt utbyte är begränsade. Möjligheter finns dock på bl.a. energiområdet.

Malaysia

Sedan 1970-talet har Malaysia successivt utvecklats från råvaruproducent till en exportinriktad industrination. Tillväxten har varit imponerande och har lett till en allmän välfärdsökning, även om inkomstfördelningen förblivit relativt ojämn. Den asiatiska finanskrisen har slagit hårt mot Malaysia, som emellertid inte sökt stöd hos IMF utan valt att införa valutaregleringar. Dessa kan komma att få negativa effekter på utländska direktinvesteringar. Hur snart Malaysia åter kommer att vara en ekonomi med god tillväxt är det svårt att uttala sig om. En återhämtning ställer krav på genomgripande reformer av framför allt den finansiella sektorn.

Landet har ett parlamentariskt system, där det sedan självständigheten dominerande partiet UMNO vunnit majoritet i väsentligen korrekta val. Yttrande-, förenings- och andra politiska friheter är dock inskränkta. De auktoritära dragen i maktutövningen har på senare tid påtagligt demonstrerats. Krav på ökad rättssäkerhet har vuxit fram som en följd av krisen.

För Sverige förblir Malaysia en viktig - och potentiellt än viktigare - handelspartner.

Huvudmålsättningen bör fortsatt vara att främja de ekonomiska relationerna. Den positiva bild som finns av Sverige, svenskt näringsliv, svenskt tekniskt kunnande, svensk kultur och utbildningsväsende bör befastas och vidmakthållas.

Exporten har ökat kraftigt till Malaysia under 1990-talet, och flera svenska företag har gjort större direktinvesteringar i landet. År 1994 ingicks ett avtal om visst försvarssamarbete, som ännu inte kunnat fördjupas. Utvecklingssamarbetet är som följd av landets relativt höga utvecklingsnivå begränsat. Ett betydande antal malaysier deltar årligen i Sidas internationella kurser.

Universitetssamarbetet har expanderat.

Sverige bör fördjupa och följa upp de kontakter som redan etablerats, de officiella liksom hos näringsliv, forskning, fackföreningsrörelse och miljöorganisationer. Våra båda länders aktiva medverkan i FN:s fredsbevarande insatser utgör en viktig beröringspunkt.

De svenska små och medelstora företagen borde i högre grad kunna utnyttja den goodwill som de svenska storföretagen byggt upp i Malaysia. Inom områden, som miljö, sjukvård, kommunikationer och trafiksäkerhet, men även IT-sektorn, torde det finnas ett intresse för svenska idéer som på sikt kan leda till avsättning för svenska produkter.

Satsningar på exportfrämjande förblir angeläget.

Förutsättningar torde också finnas för ett utökat samarbete inom forskning och

universitetsutbildning. Malaysier bör fortsatt

inbjudas att delta i Sidas internationella kurser.

Samarbetet på miljöområdet, där den ekonomiska tillväxten har resulterat i allvarliga försämringar i Malaysia, bör kunna utvecklas. Malaysias höga ekonomiska och institutionella nivå ökar förutsättningarna för ett gott resultat. En ny grundval kan skapas genom att dialogen mellan företrädare för

de båda regeringarna följs upp med en överenskommelse om långsiktigt kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom områden som kemikaliekontroll, avfallshantering, kunnande om luft- och vattenföroreningar samt teknologiöverföring. Flera av Malaysias aktiva miljöorganisationer har redan svenska kontakter. Sverigebilden bör kunna befästas och fördjupas genom fler kulturinsatser och mer kontakter med malaysiska media. Turistsamarbetet är i sammanhanget viktigt och möjligheterna för nordisk samverkan vad gäller främjande av turism från Malaysia bör prövas.

Singapore

Sedan slutet av 1960-talet har Singapore med hjälp av en slagkraftig exportinriktad politik åstadkommit en imponerande ekonomisk tillväxt. Republikens drygt 3 miljoner invånare åtnjuter idag en av världens högsta BNP per capita. Singapore är en parlamentarisk demokrati som emellertid genom sitt valsystem och sätt att fungera ger en stark överrepresentation för regeringspartiet, People's Action Party. Landet är en rättsstat men personlig och politisk frihet är inskränkt och yttrandefriheten begränsad. Oppositionspolitik är förbunden med svårigheter. Singapore har varit en av tillskyndarna till ASEAN och har satsat på ett starkt försvar. Sverige har goda relationer med Singapore. Det kommersiella utbytet utgör grundvalen för relationerna, och den svenska exporten gör Singapore till Sveriges fjärde största exportmarknad i Asien. 170 svenska företag är etablerade i landet och många har sina regionala huvudkontor där, ett tiotal har tillverkning. Ett betydande militärt samarbete förekommer mellan Sverige och Singapore, både kommersiellt och fackmässigt, inte minst inom den marina sektorn. Kulturutbyte förekommer också, om än begränsat, liksom ett tämligen omfattande utbyte på forskar- och studentnivå. Singapores ringa yta och folkmängd får inte skymma betydelsen av den roll som Singapore spelar i regionen ekonomiskt och politiskt. Landet för en aktiv utrikespolitik. Det är en av de tongivande staterna inom ASEAN och var en av initiativtagarna till ASEM-dialogen. Sverige och Singapore har en likasinnad frihandelsinriktning

och har därför kunnat samarbeta väl i t.ex. WTO-sammanhang. Det betydande handelsutbytet är den ojämförligt mest betydelsefulla delen av de svensk-singaporianska förbindelserna, och kommer naturligen att så förbli. Singapore fäster emellertid stor vikt vid att relationer inte bara består av handel och det finns skäl att utveckla de politiska kontakterna. Seminarier skulle kunna ordnas i Singapore på teman som både berör de statliga och privata sektorerna såsom krisen i den finansiella sektorn, forskning och utveckling samt miljösamarbete.

Befolkningen i Singapore, till fyra femtedelar kinesisk, utgör en möjlig ingång till samarbete med de omfattande och vittförgrenade kinesiska affärsnätverk som finns i Öst- och Sydostasien. Utbytet på det akademiska området är ett viktigt inslag i arbetet med att knyta närmare band mellan Sverige och Singapore. En möjlig vidareutveckling av detta skulle kunna vara att få till stånd ett program med praktiktjänstgöring i respektive land för studenter.

Försvarsmaterielområdet förblir ett mycket viktigt samarbetsområde mellan Sverige och Singapore. Nya betydande samarbetsprojekt kan komma till stånd under de närmaste åren.

Aktiviteter för att föra singaporianska turister till Sverige (och Norden) bör fortsatt prövats genom Scandinavian Tourism Promotion Centre.

Singapore har som ett uttalat mål att i sin region bli en kulturens huvudstad. Den mottaglighet och det intresse för utländsk kultur som nu uppmuntras borde inspirera till ökade svenska ansträngningar på detta område.

Thailand

Efter flera decennier av stark, exportledd tillväxt blev Thailand sommaren 1997 det land i Sydostasien som utlöste den finansiella krisen. Landet ingick en uppgörelse med IMF och vidtog en rad av fonden rekommenderade åtgärder. Ekonomin kunde därmed stabiliseras och en successiv förbättring av flera makroekonomiska indikatorer har kunnat avläsas, men återhämtningen låter vänta på sig. Ännu återstår för Thailand att fullfölja det reformarbete som krävs för att återställa förtroendet för den thailändska ekonomin.

De senaste decenniernas snabba ekonomiska utveckling har generellt höjt levnadsstandarden för de flesta thailändare, även om inkomstfördelningen är mera skev än i flertalet länder i Asien. Krisens sociala konsekvenser blir nu allt tydligare.

Thailand är idag, efter ett kort militärstyre i början av 1990-talet, en livaktig demokrati med stor yttrandefrihet och en ny författning med betoning av de mänskliga rättigheterna. Det faktum att landet idag står på en demokratisk grund har visat sig vara en styrka i arbetet för en ekonomisk återhämtning.

I sin utrikespolitik artikulerar Thailand i växande omfattning demokratiska värderingar. Inom ASEAN har det framtvingat en diskussion om de etablerade principerna för icke-inblandning.

De bilaterala förbindelserna mellan Sverige och Thailand är av hävd goda, och går långt tillbaka i tiden. Diplomatiska relationer upprättades redan 1883. Tyngdpunkten i samarbetet ligger på det ekonomiska området, med väl utvecklade handelsrelationer. Ett långvarigt försvarssamarbete har omfattat såväl försvarsmaterielexport som utbildningsinsatser, främst på det marina området. Ett flertal svenska företag finns etablerade i Thailand.

Utvecklingssamarbete har främst skett inom områden som miljö och energi. Samarbete på miljöområdet, där problemen tilltagit hastigt i Thailand, sker även mellan de båda ländernas universitets- och forskningsinstitutioner.

Genom sin ställning som en av Sydöstasiens ledande demokratier, och genom sin kommersiella betydelse, utgör Thailand en naturlig och värdefull partner för såväl det officiella Sverige som för svenskt näringsliv.

För svenskt vidkommande bör den uppenbara potentialen för närmare samarbete och dialog främjas och utvecklas på områden av ömsesidigt intresse inom utrikes- och handelspolitiken liksom på områden som miljö och sociala frågor.

Den pågående thailändska processen att bygga upp och stärka demokratin och rättssamhället skapar potential för ett ökat utbyte, parlamentariskt och mellan folkrörelser, fackföreningar och andra intresseorganisationer. Sverige bör därigenom

kunna bidra verksamt till den fortsatta reform- och moderniseringsprocessen.

Det finns intressanta gemensamma utrikespolitiska nämnare mellan Sverige och Thailand. Vi har t.ex. ofta en likartad syn i FN-frågor liksom inom sakområden som narkotikafrågor, kampen mot sexuell exploatering av barn och på MR-området. Sverige bör söka att ytterligare tillvarata de möjligheter som finns till ökat långsiktigt ekonomiskt samarbete med Thailand. Under 1999 utarbetas en ny strategi för utvecklingssamarbetet med Thailand. Under landets återhämtningsperiod bör utvecklingssamarbetet och särskilt kontraktsfinansierat tekniskt samarbete (KTS) spela en växande roll till stöd för landets reformansträngningar. Miljö förblir ett område av stort ömsesidigt intresse. Fortsatt bevakning av infrastruktur (bl.a. energi, tele, transport) är av långsiktigt intresse för svenskt näringsliv, liksom moderniseringen och effektiviseringen av det thailändska försvaret. Inom ramen för en ökad satsning på export av miljöteknik bör särskilda ansträngningar göras för att öka sådan export till Thailand. Utvecklingssamarbete, forskningsutbyte och handel kan här samverka.

Vietnam

Efter att under 1980-talet, i skuggan av Kambodjakonflikten, ha blivit ett starkt isolerat land i djup konflikt med grannarna inom ASEAN är Vietnam idag en integrerad medlem av den sydöstasiatiska sammanslutningen. Relationerna till omvärlden har normaliserats och utvecklats. Sedan ett tiotal år bedriver det statsbärande kommunistpartiet en reformpolitik, doi moi, som inte minst tack vare en snabbt växande utrikeshandel och omfattande utländska investeringar givit en betydande ekonomisk tillväxt.

Reformprocessen har också en politisk dimension, men har tydligt underställts kraven på en bibehållen enpartistat. De ekonomiska framstegen och liberaliseringarna av ekonomin har medfört att människors privata sfär har vuxit påtagligt och att de, bl.a. till följd av korrruptionen, utvecklat en mera kritisk hållning mot stat och parti. MR-situationen har förbättrats men de grundläggande fri- och rättigheterna skyddas inte. Den asiatiska krisen har accentuerat reformbehoven, i synnerhet

som både utrikeshandel och utländska investeringar avmattats. Utvecklingsbehoven är fortfarande stora, i synnerhet på den av utvecklingen eftersatta landsbygden. Landets sociala indikatorer, särskilt läskunnighet och förväntad livslängd, förblir väsentligt bättre än vad inkomstnivån ger anledning förvänta. Sverige har nära och goda förbindelser med Vietnam. Det långvariga svenska stödet till Vietnam, politiskt såväl som i form av bistånd, har medfört att Sverige idag åtnjuter en avsevärd "goodwill" i landet. Intresset för svenska erfarenheter är stort när Vietnam granskar den egna reformprocessen. Vietnam är ett av Sveriges större mottagarländer för bistånd. Målen för samarbetet är att genom att bidra till att utveckla institutioner och kapacitet stödja övergången till marknadsekonomi och främja demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet och hållbar utveckling. Syftet med samarbetet på kultur- och mediaområdet är att främja ett öppnare samhälle. Även forskningssamarbetet genom SAREC är relativt betydande. Utvecklingssamarbetet har påtagligt bidragit till att skapa de många och nära band som idag existerar mellan svenska och vietnamesiska organisationer, myndigheter och enskilda personer inom en rad samhällssektorer. Handeln mellan Sverige och Vietnam har ökat under 1990-talet men är fortfarande liten. Ett 30-tal svenska företag finns på plats, men få investeringar har gjorts. Rädda barnen och ytterligare några enskilda organisationer, fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska kvinnoförbundet är verksamma i Vietnam. Sverige har ett gott utgångsläge i arbetet med att fördjupa förbindelserna med Vietnam. Kontaktytorna är betydande och likaså förtroendet för Sverige och svenskt kunnande. Samarbetet bör under det närmaste decenniet utvecklas från att vara mestadels biståndsfinansierat till att innehålla en allt större del av ömsesidigt utbyte inom handel, teknologi och vetenskap samt kultur. Fördjupade kontakter bör eftersträvas inte minst inom områden som har att göra med demokratisk samhällsutveckling och miljö och naturresurshushållning. Inom utvecklingssamarbetet har institutionellt samarbete byggts upp inom en rad områden.

Ett stort intresse finns i Vietnam för ett utvidgat samarbete mellan forsknings- och utbildningsinstitutioner. Bistånd utgör nu en förutsättning, men målsättningen bör vara att finna områden av långsiktigt ömsesidigt intresse. Vietnam kan inom överskådlig tid inte bli en stor marknad för svensk export. Vietnams inkomstnivå och importstruktur sätter gränser. Ett stort antal svenska företag har dock visat ett långsiktigt intresse för den potentiellt relativt stora marknaden i en region som inom ett antal år åter förväntas vara inne i ett mera dynamiskt skede. Biståndet innehåller en rad projekt med miljöanknytning. Sektorn bör prioriteras såväl i utvecklingssamarbetet som kommersiellt. Intresset för svenska investeringar är stort. Konsulatet i Ho Chi Minh City är ett exempel på svensk vilja att vidga kontaktytorna på det ekonomiska området. Folkrörelsekontakter och kontakter mellan olika yrkesgrupper eller enskilda organisationer bör där det är möjligt befrämjas. De fackliga kontakter som nu är under utveckling kan spela en viktig roll i den vietnamesiska reformprocessen.

Burma

Burma är ett land med rika naturtillgångar vars ekonomi körts i botten genom decennier av vanstyrelse. Från att ha varit ett av regionens mer utvecklade länder under 1940- och 50-talen har Burma - eller Myanmar som landet kallas av nuvarande regim - stadigt halkat efter. Det tillhör idag världens minst utvecklade länder. Det militära styret i Burma är starkt auktoritärt och repressivt. Den demokratiska oppositionen utsätts för systematiskt och omfattande förtryck. Burma är ett av världens ledande centra för handel med och produktion av narkotika. Landets internationella anseende har lidit starkt av att den styrande militärregimen år 1990 ej överlämnade makten till det oppositionsparti under ledning av Aung San Suu Kyi som vann de demokratiska valen. Burmas relationer med sina grannar präglas av de många väpnade konflikter som av hävd förekommit mellan centralregeringen och landets olika etniska grupper. Landet gränsar också mot Kina, och de ekonomiska förbindelserna med Kina är av stor betydelse. På det militära området är kontakterna med Kina också omfattande.

Landets inträde i ASEAN 1997 har bidragit till en starkare exponering utåt. Också inom ASEAN-kretsen har irritationen börjat bli tydligare mot regimen omfattande överträdelser av de mänskliga rättigheterna. Det faktum att Burma är medlem av ASEAN utgör en allvarlig belastning på samarbetet mellan EU och ASEAN.

Sverige har diplomatiska förbindelser med Burma men endast ett minimum av officiella kontakter. Handelsförbindelserna är marginella, och få svenska företag torde under rådande förhållanden vara benägna att handla med Burma. Tillsammans med övriga EU-länder intar Sverige en mycket kritisk hållning gentemot regimen. EU har antagit en gemensam ståndpunkt som omfattar en rad åtgärder för att begränsa kontaktytorna med Burma. Sverige har inget utvecklingssamarbete med Burma men ger humanitärt stöd till burmesiska flyktingar i Thailand, samt stöd till organisationer som verkar för återupprättandet av demokratin i Burma.

Sverige kommer fortsatt att i EU-kretsen och i olika internationella fora - FN i första hand - verka för bredast möjliga opinion för en återgång till demokrati i Burma. Sverige har under flera år samordnat en MR-resolution om Burma i FN:s generalförsamling. Stöd till demokratirörelsen är fortsatt angeläget, liksom bistånd till burmesiska flyktingar. Sverige stödjer internationella ansträngningar att motverka den burmesiska droghandeln.

Brunei

Brunei, ett sultanat och tidigare brittisk koloni, blev självständigt 1984. Tack vare sin olja och gas är Brunei ett mycket rikt land, vars rikedomar genom en generös välfärdspolitik kommit stora delar av befolkningen till del.

Sveriges relationer med Brunei är blygsamma och handeln outvecklad. En del svenska företag är emellertid verksamma där. Viss potential finns för ett vidgat ekonomiskt samarbete, bl.a. i form av svenska försvarsmaterielleveranser.

6.4 Sydasien

Bangladesh

Under åren 1947 till självständigheten 1971 utgjorde dagens Bangladesh den fattigare och mest eftersatta delen av Pakistan. Den politiska utvecklingen har därefter stundtals varit våldsam

med flera blodiga kupper. Under 1990-talet har emellertid den politiska situationen karaktäriserats av fria val och en demokratisk utveckling. Bangladesh har förblivit ett av världens fattigaste länder med hög om än dämpad befolkningstillväxt, ofta drabbat av torka och översvämningar. Biståndsberoendet, mätt som biståndets andel av landets bruttonationalprodukt, har trots detta inte fördjupats utan snarare sjunkit, och är idag långt mindre än för flertalet fattiga länder i Afrika. Biståndet inbringar mindre valuta än de bangladeshiska migranternas återsända inkomster från Mellanöstern. Spädbarnsdödligheten är hög, men den förväntade livslängden har stigit betydligt. Läskunnigheten bland kvinnor är låg. Investeringsnivån har förblivit väsentligt lägre än vad som fordras för snabb tillväxt, men Bangladeshs ekonomiska situation har förbättrats under senare år. Exporten domineras av tekoprodukter. Bangladesh har en fri och kritisk press, där tillkortakommanden vad gäller demokratin och problem rörande mänskliga rättigheter uppmärksammas. Maktmissbruk och brott mot mänskliga rättigheter förekommer, och möjligheterna för fattiga människor att få rättvisa är i praktiken mycket begränsade. Speciellt utsatta är kvinnor, som dock getts möjlighet till direktval i de senaste lokalvalen. De bilaterala relationerna mellan Sverige och Bangladesh har alltsedan självständigheten främst präglats av ett relativt omfattande utvecklings-samarbete. Det svenska biståndet är inriktat på undervisning, landsbygdsutveckling och hälsovård, samt insatser för att främja demokrati och mänskliga rättigheter. Att stärka kvinnans ställning är ett genomgående tema i samarbetet. Under senare år har intresset för ett vidgat handelsutbyte och direktinvesteringar tilltagit. Handeln har utvecklats positivt och flera svenska företag har större projekt i Bangladesh. Fattigdomen är djup och utvecklingsbehoven förblir mycket stora. Av avgörande betydelse är att landets samhällsinstitutioner stärks, och utvecklingsarbetet kan här spela en kompletterande roll. Sveriges relationer med Bangladesh bör samtidigt inte inskränkas till

bistånd. Bangladesh är potentiellt en intressant handelspartner som också erbjuder investeringsmöjligheter för svenskt näringsliv inom t.ex. infrastruktur, energi, miljö, telekommunikationer och IT.

Indien

Politiskt och militärt strävar Indien efter att spela rollen av regional och, på sikt, global stormakt i rang med Kina, något som understryks av landets kärnvapenprov våren 1998. Ekonomiskt betraktas Indien numera ofta som en av de potentiellt viktigaste aktörerna under nästa århundrade. Dit är vägen dock lång. Indiens export är mindre än hälften av Sveriges. Även om en modern industri som förfogar över avancerad teknologi och forskningskompetens etablerats under de senaste åren använder sig majoriteten av de indiska företagen fortfarande av en föråldrad teknologi. Tillväxten har tidigare hållits tillbaka av en ineffektiv och starkt reglerad utvecklingspolitik. En ekonomisk reformpolitik under 1990-talets början resulterade i en ökad tillväxt. Dessa reformer har emellertid stött på betydande politiskt motstånd. Det finns en växande medel- och överklass, men fattigdomen består som landets huvudproblem. De sociala sektorerna är kraftigt försummade liksom infrastrukturen och miljön. Betydelsen för världen av att Indien med en sjättedel av världens befolkning valde demokratins väg kan knappast överskattas. Trots fattigdom, religiösa, sociala och kulturella motsättningar och omfattande korruption har landet förblivit en livskraftig demokrati. Det finns emellertid stora brister i tillämpningen av mänskliga rättigheter, inte minst vad gäller kvinnors situation. Om Indien genomför fortsatta ekonomiska reformer och samordnar åtgärder för social utveckling och förbättrad miljö skulle sannolikt förutsättningar skapas för att landet i början av nästa sekel kunde inta en plats i det internationella samfundet som stod i proportion till dess storlek och kapacitet. Indiens konflikt med Pakistan om Kashmir fortsätter att utgöra en säkerhetspolitisk risk i regionen. De båda ländernas kärnvapenutveckling har gett konflikten en allvarigare innebörd. De bilaterala förbindelserna mellan Sverige och Indien är av tradition omfattande och mycket goda. Diplomatiska relationer upprättades redan

1948 och god personlig kontakt etablerades tidigt mellan ledande svenska och indiska politiker. Indien var en av de äldsta och största mottagarna av svenskt bistånd. Sveriges export till Indien tredubblades under de första åren på 1990-talet, och svenska investeringar har ökat under de allra senaste åren. Kontakterna mellan svenska och indiska universitet och forskningsinstitutioner har hittills varit sparsamma. Ett visst kulturutbyte, bl.a. i form av kontakter mellan svenska och indiska författare, sker.

Sveriges långa och goda förbindelser med Indien utgör ett väsentligt inslag i Sveriges relationer med landet. Att fortsatt utveckla dessa relationer förblir en viktig målsättning. Också fortsättningsvis bör Sverige ha en konstruktiv roll att spela som politisk dialogpartner. Det är en svensk strävan att Indien snarast och villkorslöst, som förutskickats under hösten 1999, skall ansluta sig till avtalet om stopp för kärnvapenprov (CTBT). Sverige verkar också för att Indien skall ansluta sig till icke-spridningsavtalet (NPT). Den mer öppna och marknadsekonomiska politik som inleddes i början av 1990-talet har inneburit att handel och ekonomiskt samarbete blivit alltmer dynamiska element i de bilaterala relationerna. Även med den nuvarande långsammare takten i liberaliseringarna har Indien förutsättningar att på 5-10 års sikt bli en betydande marknad för svenskt näringsliv.

Potentialen i de svensk-indiska ekonomiska förbindelserna är inte på något sätt fullt utnyttjad. Sveriges ekonomiska relationer med Indien bör fortsatt ges hög prioritet. För att ytterligare bredda och fördjupa de bilaterala politiska och ekonomiska relationerna är det angeläget att upprätthålla en dialog på regeringsnivå och att sträva efter ett fortsatt frekvent besöksutbyte. När det gäller handelsrelaterade spørsmål bör även delstatsregeringarnas ökade ambitioner uppmärksammas.

Under pågående ekonomiska uppbyggnadsskede i Indien är system- och projektexport inom områden som infrastruktur, telekommunikation, verkstadsindustri samt IT, miljöteknik och hälsovårdsutrustning av särskilt intresse. Goda lokala affärskontakter och långsiktighet krävs för varje form av etablering på den indiska marknaden. Det nyinrättade handelskontoret i

Delhi utgör ett viktigt tillskott. Det är av vikt att detta allokeras tillräckliga resurser för kontaktskapande verksamhet. Men också här hemma fordras en starkare uppbackning, som på ett verkningsfullt sätt kan skapa intresse för och förmedla kunskap om den indiska marknaden, särskilt hos mindre och medelstora företag utan tidigare erfarenheter från Sydasien.

De indiska kärnvapenproven resulterade i att det treåriga avtalet om utvecklingssamarbete sades upp. Utvecklingssamarbete i de former, och med den volym, som hittills gällt omöjliggjordes. Ett visst samarbete fortsätter emellertid. I slutet av 1998 fattade regeringen beslut om fortsatt stöd på utbildningsområdet. Samtidigt gavs Sida möjlighet att bereda nya mindre insatser via enskilda organisationer samt inom områdena näringsliv, forskning och miljö. Målsättningen bör vara att också i framtiden bedriva ett utvecklingssamarbete med Indien med inriktning på såväl fattigdomsbekämpning och insatser ämnade att stärka fattiga människors mänskliga rättigheter som områden av ömsesidigt intresse såsom miljö, utbildning/forskning och ekonomiskt samarbete. Kultur- och informationsutbytet, såväl som de akademiska relationerna, med Indien bör byggas ut.

EU:s relationer med Indien har fått en starkare betoning genom det s.k. meddelande om stärkt partnerskap som utfärdades 1996, som en del av unionens Asienstrategi. Det ligger i Sveriges intresse att aktivt medverka i denna strategi för att stärka partnerskapet med Indien. EU-länderna utnyttjar ofta den uppmärksamhet, som kommer dem till del under ordförandeskapet, till att genomföra större informationsåtgärder. Detta är värt att överväga för svensk del.

Nepal

Nepal är sedan 1990 en konstitutionell monarki med ett demokratiskt parlamentariskt system. Det är ett av världens fattigaste länder med bl.a. omfattande analfabetism och miljöförstöring. Den bristande respekten för mänskliga rättigheter har länge utgjort ett problem i Nepal.

Den nepalesiska ekonomin är starkt beroende av Indien. Energiområdet har stor ekonomisk potential med en av världens största ännu outbyggda vattenkraftreserver.

Finansieringsbehoven är emellertid mycket stora, och den internationella miljöopinionen har ifrågasatt utbyggnadsplanerna med hänsyn till de ekologiska konsekvenserna. Turistnäringen är också av stor ekonomisk betydelse för Nepal. Sveriges samarbete med Nepal består främst av ett begränsat utvecklingssamarbete och visst handelsutbyte. Möjligheter till u-krediter är av stor betydelse för att utöka det kommersiella intresset för Nepal hos svenska företag. Den knappa mottagarkapaciteten och det stora antalet verksamma givarländer bör dock beaktas. Nepals allvarliga miljöproblem bör uppmärksammas såväl i form av kommersiella insatser som i det fortsatta utvecklingssamarbetet. Samtidigt är det viktigt att den demokratiska utvecklingen i landet understöds.

Pakistan

Pakistans historia sedan självständigheten 1947 har präglats av det spända förhållandet till Indien. Motsättningarna mellan de båda staterna har resulterat i tre krig. Militären har tillsammans med det muslimska prästerskapet, den feodala jordägarklassen och byråkratin traditionellt haft ett stort inflytande i Pakistan. Landet är idag en svag demokrati, och har under långa perioder styrts direkt av militären. Demokratien hotas av bl.a. försvagade civila strukturer, omfattande korruption, regionala motsättningar samt en alltmer extrem islamisering av samhällslivet. Situationen vad det gäller mänskliga rättigheter är allvarlig. Den inrikespolitiska situationen är således instabil och den fortsatta utvecklingen svårförutsägbar. Den höga skuldsättningen till utlandet riskerar vidare att få allvarliga konsekvenser för hela samhällsekonomin. Omvärldens skarpa reaktion på kärnvapenproven i maj 1998 bidrog till att den ekonomiska situationen i landet ytterligare förvärrades. Fattigdomen och de sociala problemen i landet är omfattande, och förstärks av en mycket hög befolkningstillväxt. Endast var fjärde kvinna är läskunnig. Pakistan är involverat i två allvarliga regionala konflikter, Kashmir och Afghanistan, vilka starkt präglar landets relationer med omvärlden. Pakistans kärnvapenprov har skapat nya

spänningar i relationerna med grannländerna och omvärlden.

Sveriges relationer med Pakistan är goda men inte särskilt omfattande. Landet var en av de första mottagarna av svenskt bistånd, men utvecklingssamarbetet är numera begränsat. Kärnvapenproven har inneburit nya restriktioner på utvecklingssamarbetet. Exporten till Pakistan har vuxit påtagligt under 1990-talet, men halverades under 1998. Större svenska företag är representerade i landet. Ett visst forskningsutbyte pågår.

För att Pakistans potential skall kunna utvecklas krävs att den inrikespolitiska situationen stabiliseras, Kashmirkonflikten löses och utvecklingen i Afghanistan blir fredlig. Sverige stödjer aktivt FN:s ansträngningar för att bidra till en sådan utveckling i Afghanistan. Fred i området skulle möjliggöra en exploatering av de rika gas- och oljefyndigheterna i Centralasien och byggandet av en pipeline genom Afghanistan ned till Karachi, och därmed ökad ekonomisk aktivitet i Pakistan. Ett fredligare förhållande till Indien skulle ge möjligheter till ett för båda parter gynnsamt handelsutbyte, något som idag knappast existerar.

En svensk prioritering bör vara att fortsatt söka bidra till att stärka de demokratiska institutionerna i Pakistan. Framtida biståndsinsatser bör inriktas på institutionsuppbyggnad och insatser till stöd för demokrati och mänskliga rättigheter, samt bistånd genom enskilda organisationer och deltagande i Sidas internationella kurser.

Sri Lanka

Sri Lanka har efter Maldiverna högst BNP per capita i Sydasien. Inkomstfördelningen är relativt god, och läskunnighet och andra sociala indikatorer är höga vid en regional jämförelse. Landet är en demokrati. Den allt överskuggande politiska frågan i Sri Lanka är den väpnade konflikten mellan den lankesiska regeringen och den tamilska LTTE-gerillan. Det finns i dagsläget ingen fredlig lösning i sikte på denna förödande konflikt, som sedan början av 1980-talet skördat över 50 000 dödsoffer. I krigets spår följer överträdelser av de mänskliga rättigheterna. Kriget har också orsakat kraftigt ökade försvarsutgifter på bekostnad av satsning på utbildning och andra

samhällsfrämjande sektorer. Trots konflikten med LTTE har Sri Lanka haft en gynnsam ekonomisk utveckling på senare tid.

Sveriges relationer med Sri Lanka är goda.

Länderna har ofta samarbetat i internationella fora.

Utvecklingssamarbete har pågått sedan 1950-talet då ett framgångsrikt samarbete på

familjeplaneringens område inleddes.

Utbildningsinsatser, forskning,

landsbygdsutveckling och energiförsörjning är andra områden som erhållit svenskt bistånd.

Handelsutbytet är begränsat men expanderar,

liksom investeringarna. Sammanlagt har ett tiotal

företag med svensk anknytning investerat i

tillverkningsindustrin, med inriktning på export.

Sri Lankas framtida utvecklingsmöjligheter hänger

till stora delar samman med hur konflikten med

LTTE utvecklas. Landet har en relativt väl

utbyggd infrastruktur, en marknadsanpassad

ekonomi, god utbildningsnivå och ett fördelaktigt

geografiskt läge, varför landet får anses vara en

intressant marknad och samarbetspartner för

Sverige i framtiden.

Utvecklingssamarbetet förblir en viktig del i våra

relationer. De kommande åren inriktas

utvecklingssamarbetet dels på fredsfrämjande

insatser, dels på åtgärder för att stödja den

ekonomiska utvecklingen, institutionsuppbyggnad

samt forskning. Samarbetet på forskningens och

utbildningens område bör bli en viktig del av

Sveriges framtida och förhoppningsvis bredare

relationer med Sri Lanka.

Bhutan

Bhutan, ett litet land med begränsade ekonomiska resurser beläget mellan de regionala stormakterna

Indien och Kina. Landet har länge styrts av en

suverän monark. Under 1998 har vissa reformer

inletts som ger parlamentet större makt. Sedan

början av 1990-talet finns ca 90.000 bhutanesiska

flyktingar (hinduiska etniska nepaleser) i läger i

östra Nepal. Trots bilaterala förhandlingar mellan

Bhutan och Nepal har de inte kunnat återvända.

Eftersom Bhutan inte har någon skriven

författning är mänskliga rättigheter inte

grundlagsskyddade. Landet har dock ratificerat

FN:s barnkonvention samt förbudet mot

diskriminering av kvinnor.

På miljöområdet har Bhutan kommit relativt långt. För svensk del bör visst utvecklingssamarbete även fortsättningsvis eftersträvas inom områden som miljö, institutionsuppbyggnad och demokratiutveckling samt som bhutanesiskt deltagande i Sidas internationella kurser.

Maldiverna

Maldiverna är det minsta landet i Asien, både till yta och befolkning. Fiske och turism utgör huvudnäringarna. Ett visst utvecklingssamarbete förekommer mellan Sverige och Maldiverna, främst genom Sidas internationella kurser. Miljö är ett möjligt område för utökat samarbete.

Förkortningar

ADB Asian Development Bank
(Asiatiska utvecklingsbanken)

AFTA ASEAN Free Trade Area

APEC Asia-Pacific Economic Co-operation. Handelspolitiskt samarbetsorgan med f.n. 21 medlemmar, huvudsakligen i Stillahavsregionen, bl.a. ASEAN-länderna, Kina, Japan, Sydkorea, USA, Canada, Australien, Nya Zeeland och Ryssland

ARF ASEAN Regional Forum. Säkerhetspolitiskt forum. Medlemmar: ASEAN länderna och tolv dialogpartners: EU, Japan, USA, Kina, Australien, Canada, Sydkorea, Nya Zeeland, Indien, Kambodja, Ryssland och Papua Nya Guinea

ASEAN Association of South-East Asian Nations. Medlemmar: Brunei, Burma, Indonesien, Laos, Malaysia, Filippinerna, Singapore, Thailand och Vietnam

ASEF Asia-Europe Foundation. Stiftelse för intellektuellt, kulturellt och mellanfolkligt samarbete för ASEM:s medlemsländer (se nedan)

ASEM Asia-Europe Meeting. Forum för dialog och samarbete. Medlemmar: EU:s medlemsländer och Brunei, Filippinerna, Indonesien, Malaysia, Singapore, Thailand, Vietnam, Japan, Kina och Sydkorea

CPAS Center for Pacific Asia Studies (Centrum för stillahavsasienstudier) vid Stockholms universitet

CTBT Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty. Fördraget om fullständigt förbud mot provsprängningar med kärnvapen

EIJS European Institute of Japanese Studies (Japaninstitutet) vid Handelshögskolan i Stockholm

EKN Exportkreditnämnden

GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Allmänna tull- och handelsavtalet)
ILO	International Labour Organization (Internationella arbetsorganisationen)
IMF	International Monetary Fund (Internationella valutafonden)
ISA	Invest in Sweden Agency
KEDO	Korean Peninsula Energy Development Organization. Ett internationellt konsortium som ska ersätta Nordkoreas kärnkraftsprogram med lättvattenreaktorer
KTS	Kontraktfinansierat tekniskt samarbete
MR	Mänskliga rättigheter
NAFTA	North American Free Trade Agreement. Handelsavtal mellan USA, Canada och Mexico
NIAS	Nordic Institute of Asian Studies i Köpenhamn
NNSC	Neutral Nations' Supervisory Commission (de neutrala staternas övervakningskommission i Panmunjom på gränsen mellan Syd- och Nordkorea)
NPT	Non Proliferation Treaty. Ickespridningsfördraget
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
SAARC	South Asian Association for Regional Cooperation. Medlemmar: Bangladesh, Bhutan, Indien, Maldiverna, Nepal, Pakistan, Sri Lanka
SEK	Svensk exportkredit AB

STATT Sveriges teknisk-vetenskapliga
attachéverksamhet

UNCED United Nations Conference on
Environment and Development (FN:s konferens
om miljö och utveckling)

UNCTAD United Nations Conference on
Trade and Development (FN:s konferens om
handel och utveckling)

UNDP United Nations Development
Programme (FN:s utvecklingsprogram)

UNEP United Nations Environment
Programme (FN:s miljöprogram)

UNHCR United Nations High
Commissioner for Refugees (FN:s
flyktingkommissariat)

UNICEF United Nations Children's Fund.
(FN:s barnfond)

UNMOGIP United Nations Military Observer
Group in India and Pakistan (FN:s militära
observatörsgrupp i Indien och Pakistan)

UNTAC United Nations Transitional
Authority in Cambodia

WHO World Health Organization
(Världshälsoorganisationen)

WTO World Trade Organisation
(Världshandelsorganisationen)

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den
4 mars 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande,
och statsråden Freivalds, Lindh, Sahlin, von
Sydow, Klingvall, Östros, Engqvist, Rosengren,
Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén

Föredragande: statsrådet Lindh

Regeringen beslutar skrivelse 1998/99:61 Framtid
med Asien. En svensk Asienstrategi inför 2000-
talet.